

શ્રી ઇશોવિજયજી

જૈન ગ્રંથમાળા

દાદાસાહેબ, ભાવનગર.

ફોન : ૦૨૭૮-૨૪૨૫૩૨૨

૩૦૦૪૮૪૬

4294

૪૩૫
હવે મૂકી આશાતના કરવી નહિ.

ૐ અહંતમઃ

મતી સાચાદેવ શ્રીસુમતિનાથાય નમઃ

શ્રી મુનિગુણ મહત્વ વિચાર

સંપાદક અને વિવેચક

મુનિશ્રી ચંપકસાગરજી (સત્યાનંદ)

—: પ્રકાશક :—

પાતાળી નાનચંદ પરમાણુદ

તળાળ (સૌરાષ્ટ્ર)

પ્રથમ આવૃત્તિ

વીર સંવત ૨૪૮૮

પ્રત : ૧૦૦૦

વિ. સં. ૨૦૧૮

મૂલ્ય : પાંચ-પાંચ.

આ પુસ્તકને રખડવું મૂકી આશાતના કરવી નહિ.

ૐ અહ્નમ :

તાલધ્વજ તીર્થાધિપતી સાચાદેવ શ્રી સુમતિનાથાય નમઃ

શ્રી મુનિગુણ મહત્વ વિચાર

સંપાદક અને વિવેચક
મુનિશ્રી ચંપકસાગરજી (સત્યાનંદ)

—: પ્રકાશક:—

પાતાળી નાનચંદ પરમાણુદ
તળાળ (સૌરાષ્ટ્ર)

પ્રથમ આવૃત્તિ

વીર સંવત ૨૪૮૮

પ્રત : ૧૦૦૦

વિ. સં. ૨૦૧૮

મૂલ્ય : પાંચ-પાંચ.

પ્રાપ્તિ સ્થાન
પાતાણી નાનચંદ પરમાણુદ
તળાળ (સૌરાષ્ટ્ર)

સર્વ હક વિવેચકને આધિન છે.

:: મુદ્રક ::

શ્રી અરુણોદય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ :

પ્રો :- હાહ્યાલાલ એન્ડ ફતેચંદની કું.

ખારજે, ભાવનગર ■ ■ ■ ■

(3)

ॐ अहंम्

॥ आत्मज्ञानाष्टकम् ॥

व्यापारव्यवहारौच, विभावगुणसंभवौ ।
विवाहादिसुकार्याणि, संसारवृद्धिहेतवे ॥ १ ॥

सम्यक्त्वज्ञानचारित्र्ये, स्थिरता यदि संभवेत् ।
रागद्वेषमहामोहे, नष्टोजीवोशिवङ्कुरः ॥ २ ॥

अहिंसासयमं तप, आत्मविज्ञानकारणम् ।
परमानन्दो महानन्दो, शुद्धस्वरूपसिद्धिदम् ॥ ३ ॥

मनसि जातसङ्कल्पा, विकल्पश्रेणिसंभवाः ।
हर्षशोकौ कथंभूतौ, ? ज्ञेया तेषां हि संपदा ॥ ४ ॥

सच्चिदानन्द संविज्ञो, धीतरागो विभुर्महान् ।
निर्विकल्प समाधिस्थो, ह्यात्मा सिद्धः स्वभावजः ॥ ५ ॥

मिथ्यात्वमविरतिं पुनः, क्रोधमानमदादिकम् ।
संसारकारणं ज्ञात्वा, त्यक्त्वा शमंसमाचरेत् ॥ ६ ॥

उपयोगो हि धर्मः प्रोक्तो, योगस्तं कथितंबुधैः ।
ज्ञेयं द्रव्यानां विज्ञानं, पर्यायगुणसंभवम् ॥ ७ ॥

एकचित्तो भवेद्ध्याता, ध्येयन्तु निर्वृतिगुणः ।
ध्यानन्तु गुणलक्ष्यश्च, चम्पकाब्धिः सुरवी सदा ॥ ८ ॥

“ ॐ ह्रीं श्री मदाचार्य आनन्दसागरसूरीश्वरजी गुरुभ्यो नमः ”

॥ पुष्पाञ्जलिः ॥

यस्य कृपापरागुर्बः, तस्य ज्ञानं गृहाङ्गणे ।

ज्ञानकोषो गुरोर्ज्ञात्वा, नमस्कारा भवन्तु मे ॥ १ ॥

परम पुज्य आगमोद्धारक श्री मदाचार्यानन्द सागरसूरीश्वरस्य पटालङ्कार गच्छाधिपति शान्तमूर्ति श्री मदाचार्य माणिक्य-सागर सूरीश्वरजी मदीय गुरोः श्रीमद् मानसागरजी गणिवरस्य गुरु बन्धुः संप्रति जैनदर्शने बहु श्रुतः । श्रीमतां भवतां मया सम्यक्तयाऽखंडिताज्ञां नाराधिता तथापि पुज्यानां चरणार्थिन्दे भक्ति वत्सलोभूत्वा “ मुनिगुणमहत्त्व विचार ” पुस्तिका रूपा पुष्पाञ्जलिं समर्पयामि तां कृपापरो भगवान् स्वीकुरुत इति अभ्यर्थना. ॐ शांतिः शान्तिः शान्तिः

श्री तलाजा
२०१७ संवत्सरे.

} लि. भवदीय चम्पक सागर.

*

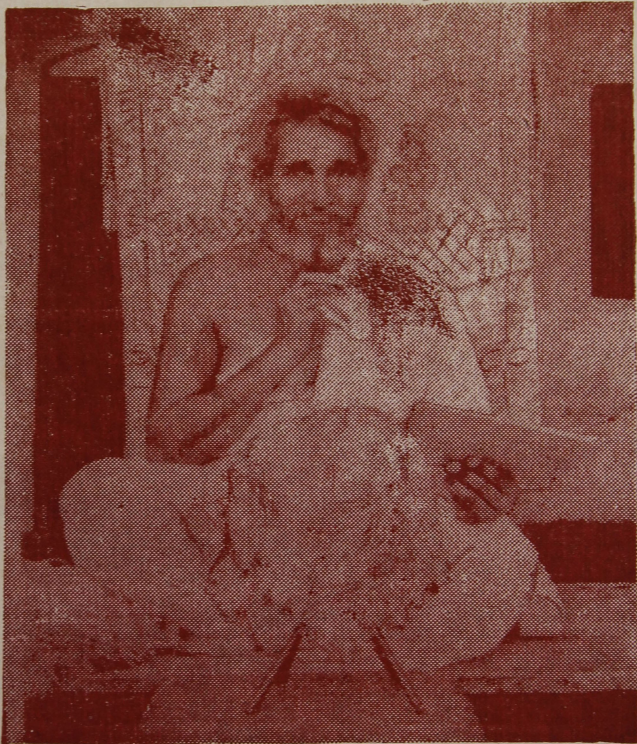
ॐ ह्रीं श्री परमात्मने नमः

ॐ श्री मानसागरजी गणिगुरुभ्यो नमः

द्वि शब्दै

संप्रति-वर्तमानकाले तपस्वी ऋषिमुनि धर्मे गृहिधमे राष्ट्रमध्ये चान्येपि मंडलेऽऽश्रमे छात्रालये केनचित् संस्थायां प्रायेण बहुलतया दार्मिकानां पाखण्डानां साम्राज्यं खलु वर्तते । तेनाऽहंकारमूर्तिरूपाव्यक्त्यग्रे किं लेखनं किं नलेखनमिति मूढधीजातोऽस्मि । तथा पि धृष्टतावष्टभ्य कथमपि लेखने साहसकृतः ।

પૂ. આગમોદ્ધારક આ. દેવશ્રી આનંદસાગરસૂરીશ્વરજી
મહારાજના શિષ્યરત્ન મુનિરાજશ્રી માનસાગરજી
ગણિવર્યાના શિષ્ય
મુનિરાજશ્રી ચંપકસાગરજી મહારાજ (સત્યાનંદ)

જન્મ —

સં. ૧૯૬૭ જેઠ માસ.
અગવરી (મારવાડ)

દીક્ષા —

સં. ૨૦૦૫ અષાઢ શુદ્ધ ૮
સામરમતી (ગુજરાત)

अरे विधातः । भवता किं कृतं, यत्सुशय्यं त्यक्त्वा स्वच्छंदराज्यं दत्तम् । हा हे ! भारतदेवताः क्लृप्ताः येनार्यदेशोऽनार्य तुलनां गतः तेनस्वच्छन्द राज्येनास्माकं सृतम् । यत्र बह्वीशान-शालाऽभवत् । यत्राशक्त सशक्त भूयांसो प्राणय आश्रेयमलमेहन् । तत्स्थाने बह्वोः हिंसाया यन्त्रालया वर्तन्ते । यत्रनोति धर्म-स्थानेऽनीतिधर्मो मनुष्यादीनां रुढीभूतः । नीतिमयधर्मो रसातल-गतः किं बूमः कस्याग्रे पुत्करामो येन द्रव्यान्नेन मुनीनामपि मनेमलिनी जातं वाक् प्रवचकी जाता, कायस्थितिः प्रायः निर्वीर्या क्रियाशैथिल्यं करी जाता किं कृत्वा प्रभुस्मरणे वा स्वाध्याये मनोलीनो भवति ?

हे भारत देवते ! जागृत जागृत । यतः

“ राक्षि धर्मिष्ठे धर्मिष्ठा, पापे पाप समे समा ।

राजनमनुवर्तन्ते, यथाराजा तथा प्रजा ॥ १ ॥

सुत्यजं रसलाम्पट्यं, सृत्यजं देहभूषणम् ।

सुत्यजाः काममोगाद्या, दुस्त्यजं दम्भ सेवनम् ॥ २ ॥

स्वदोष निहवो लोक, पुजा स्याद् गौहवं तथा ।

इयतैवकदर्थ्यन्ते, दम्भेन वत बालिशः ॥ ३ ॥ ”

अतः दम्भो हि दुर्दम्य एव । यदि निर्दम्भे यदा प्रवृत्ति स्यात्तदोऽऽराधकेषु अग्रिमः स भवेत् । तस्मात्कलिकाले निर्दम्भी भवनं महादुष्कहं तथापि गुणेषु कथाञ्चित् प्रवृत्तिकरणे निर्वीर्यो मास्मः । मया मुनिगुण महत्त्व विचार नामा पुस्तिकायां यत् किञ्चि लिखितं तत्सर्वं पुर्वं मुनीनां कथनानुसारेण यच्च-र्वितस्य चर्वणं कृतं तेनाल्प प्रयासेन ग्रसने सुगमता भवेत् । अपिच यस्य कस्य पुस्तकस्य वाक्यं वा वाक्यार्थं मया गृहितं-ते सर्वे मयि प्रसेदुः तेनाहं स्तेन दोष भाग न भवामि । इयं

पुस्तिकाऽऽदर्शतुल्या ज्ञेया यथाऽदर्शं मुखं विलोक्य दोषान्.
 कुरिकरणे गुणान् प्रादुष्करणेऽऽदर्शो कारणरूपः स्यात् तथा इयं
 पुस्तिकापि कारणरूपा ज्ञेया । नहिकस्यापि संप्रदायस्यऽऽग्रम
 स्थितस्य व्यक्तेः निंदाकरणेऽयं प्रयासो वा कृतः किन्तु वर्तमान-
 काले मुनीनामाचारो षकुश कुशील एव वर्तते सरागचारित्रत्वात्
 तेन यथाशक्ति धर्मेयतनीयं कस्यापि दोषो न निरीक्षणीयं गुण
 ग्रहण एव महान् लाभोऽस्ति । यतः “प्रत्यहं प्रत्यवेक्षेत, नरश्चरित-
 श्चात्मनः किं नु भे पशुभिः तुल्यं, किं नु सत् पुरुषैरपि ॥ १ ॥”
 अस्याकृतेः प्रेसकोपी पं. शाह नानचंद्र परमानन्देन तथा
 श्री अरुणोदय मुद्रणालये मुद्रणकृते तथा सद् द्रव्य सहाय श्री
 तलाजा श्री संधेन तथान्वेषि महानुभावेन सहायकृतः तेषामुप-
 कारो न विस्मरामः । इमां पुस्तिकां पठित्वा यदि कुत्रापि
 स्वल्लना दृश्यते तर्हि संशोधन कृते मां निवेदनीयम् । यो
 मोक्षार्थी सः मयि प्रसेदुः क्षतिं क्षमेयुरिति सुज्ञेषु प्रार्थना ॥

लिः चम्पकसागर (सत्यानन्द.)

२०१७ संवत्सरे.

॥ ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

*

लल्लु गुद भूलदेखके, सज्जन लेना सुधार;
 परके अवगुन देखते, नहि कटे संसार.

ૐ અર્ધમ્

શ્રી તાલ દેવજ મંડણ સુમતિનાથ જિન સ્તવન.

(રાગ—દાન ઉલટ ભરી દીજીએ—એ દેશી.)

તાલ દેવજ મંડણ પ્રભુ, પંચમ જિનવર દેવેરે,
સાચો સાહેબ તને કહે, હું કિમ માનું એમરે.

તાલ૦ ૧

મુજમન સ્થિર સ્વામી થાઓ, માનું સાચુ કહેણ રે,
અનુભવ વિના હું કિમ કહું, આવડું અધિકું વેણ રે.

તાલ૦ ૨

કહે લોક ભટકે સદા, વિણશ્રદ્ધા જીવ અજ્ઞાન રે,
જ્ઞાનીવિના ગુણ કોણ જીએ,

અશ્રદ્ધાએ કિમ ભૂલું જ્ઞાન રે. તાલ૦ ૩

શ્રદ્ધાએ વિરતિ આ દરી, શ્રદ્ધાએ ભણ્યો જ્ઞાનરે,
શ્રદ્ધાએ તુજ કહ્યા તપ તપુ, શ્રદ્ધાએ ધરું હું ધ્યાન રે.

તાલ૦ ૪

મોક્ષ મારગ મળે હુંકડો, કોણ રહ્યો સંસાર રે,
સંવત બે હજાર સોળમાં, તાલધ્વજ ભેટ્યો સાર રે.

તાલ૦ ૫

ચૈત્ર શુદ્ધ એકદશ્યે, દીઠો ગિરિ દેવ-વિમાન રે,
અન્તરે હર્ષ થયો અતિધણી,

જીહ્વા એ કિમ કહું માને રે. તાલ૦ ૬

કર્ણ ચોમાસું તુજ ચરણમાં,

વરસ બેહજાર સપ્ત-દશ રે,

ચંપક સાગરે સુમતિ થુણ્યા,

થાય સુમતિએ મનવશ રે. તાલ૦ ૭

ૐ અહીં નમ :

તાલ ધ્વજ શ્રી શાંતિનાથ જિન સ્તવ

રાગ :- જિંદાબાદ જિંદાબાદ (મુગલે આજમ).

ભવ સાગરસે પાર ઉતારો, નૈયા હુએ ના,
મેરી નૈયા હુએ ના, મેરી નૈયા હુએ ના.
કર કલ્યાણ કર કલ્યાણ, ઓ જિનવર મેરા....કર કલ્યાણ (૧)

શાંત સુધારસ દર્શન તેરા, નયન કમળ જયું ચંદા,
આનન્દ અમીરસ ભર ભર પીતા, ભાવ કરો રે બંદા.
તાલ ધ્વજમેં તુહિ ખીરાજે,

મનોહર મુર્તિ તેરી....કર કલ્યાણ (૨)

શાંતિ જિનેશ્વર સાહેબમેરો, શાંતિ નામ સુખકાર,
૧ પ્રભુવ-૨ માયા ખીજ સહિત જો, જપતે નર અરૂનાર.
અજ્ઞાન અંધેરા દૂહોગા જખ,

હોઈગી નૈયા પાર....કર કલ્યાણ (૩)

સંસાર-તાપ ન સહતા મુજસે, કર કરૂણા મહારાજ,
માન-સરોવર તરંગ શ્રેણી સમ, ભાવ વરસા હો આજ.
સમતા લાકર પ્રભુ ગણ પાકર,

જીવન હો આબાદ....કર કલ્યાણ (૪)

અંધક સાગર પ્રભુ પાકર, હૃદયમેં ધરૂં મેં ધ્યાન,
પાવન હોગા હૃદય હમારા, જૈસા શુદ્ધમ જ્ઞાન.
ભવ સાગરમેં ૩ તરણી વાણી,

મુર્તિ ૪ મહત્તા ૫ મહાન....કર કલ્યાણ (૫)

૧ પ્રભુવ=ૐ કાર. ૨ માયા ખીજ=હીંકાર. ૩ તરણી=નાવ. ૪ મહત્તા=મહિમા. ૫ મહાન=ધણા.

પૂજ્યપાદ શાંતમૂર્તિ સન્મિત્ર શ્રી કર્પૂરવિજયજી મહારાજ
સાહેબના પદ શિષ્ય પરં વરાગી શ્રી પુણ્યવિજયજી
મહારાજ સાહેબના શિષ્યરત્ન પરં તપસ્વી બાળબ્રહ્મચારી
પંન્યાસજી મહારાજ શ્રી મનોહરવિજયજી મહારાજ

જન્મ : ૧૯૫૧ આસો શુદ્ધ ૧૧ ગુરુવાર, માલીયા (સૌરાષ્ટ્ર)
દીક્ષા : ૧૯૭૬ માગશર શુદ્ધ ૩ ગુરુવાર, ભદ્રેસર (કચ્છ)
વડીદીક્ષા : ૧૯૭૮ મહા શુદ્ધ ૧૦ મંગળવાર, રાંધનપુર (ગુજરાત)
ગણી તથા પંન્યાસપદ : ૨૦૧૦ માગ. શુદ્ધ ૩ બુધ, જુનાડીસા

ૐ હૌં શ્રી શંભુશ્ચર પાર્શ્વનાથાયનમઃ
નામોનમઃ શ્રી પ્રભુ આનંદસાગરસૂરિભ્યઃ

શ્રી મુનિગુણ મહત્વ વિચાર

પરમાત્મ પદ ચિત્ત ધરી, શ્રી ગુરૂ પ્રણમી પાય;
મુનિગુણ મહત્વ વિચારવા, ઉદ્ધમ કરું સદાય;
સ્નાતક નિર્ઘ્ન મુનિવરા, પુલાક ખટુશ કુશીલ;
એ પાંચે વંદનિક કહ્યા, કલિકાલે સુશીલ;
દર્શન રહિત પાસત્યાદિકા, વ્યવહાર વિહુણા તે;
પૂજા વાંદવા અથોચ્ચ તે, કહ્યા શાસ્ત્રે બેહ.

ઘણી વખતે અદ્યપશ્રુતિ ખાલ જીવે કોને વાંદવા અને
કોને ન વાંદવાના વિચાર વમળમાં યાતો મહા વ્યામોહમાં
પડી જઈ વિનય ગુણ જે ધર્મનું મૂળ છે, તેને ભૂલી જાય
છે. અને મુનિયોના હોષે જોવામાં જ પોતાની ઇતિસમાપ્તિ
માની બેઠેલા માનવિ મુનિ વર્ગના બહુ માનનો અવસર
ગુમાવી બેસે છે. માટે નીચે આપેલા “ ગુરૂ શિષ્યના સંવા-
દથી ” વંદન અવંદનના વિચારમાં વિવેકવાળા થવું જોઈએ.

શિષ્ય-ગુરૂ જોઈ દર્શનમાં સંયમિયો કેટલા પ્રકારના
કહ્યા છે?

ગુરૂ-જોઈ દર્શનમાં સંયમિયો બે પ્રકારના કહ્યા છે.

શિષ્ય-તે કયા કયા?

ગુરુજી-જેન સંયમિઓ અને જેનેતર સંયમિઓ.

શિષ્ય-જેનેતર સંયમિઓ કયા કયા ?

ગુરુજી-ખૌદ્ર ધર્મી સાધુઓ, હિંદુધર્મી સાધુઓ, મુસ્લિમ ફકીરો તથા કાયસ્થાદિકો.

શિષ્ય-તો તેઓને વંદન નમસ્કાર કરાય ?

ગુરુજી-ન કરાય.

શિષ્ય-શા કારણથી ન કરાય ગુરુજી ?

ગુરુજી-તેઓ જીવાજીવાદિ લેદોના સંપૂર્ણ જ્ઞાતા નથી, તેમજ સંપૂર્ણ જીવદયાના પાલક પણ નથી.

શિષ્ય-તેઓ પણ ગુરુજી ! ભાક્ષને તો ચાહે છે. અને ઇશ્વર-અલ્લાને ભજે છે.

ગુરુજી-ભાવના ભલે સારી હોય પણ જ્ઞાનક્રિયાનું સમ્યગ્ આચરણ ન હોવાથી અવંદનીય છે.

શિષ્ય-જેન દર્શનમાં સંયમિઓના કેટલા ભેદ છે ?

ગુરુજી-જેન દર્શનમાં સંયમિઓના પાંચ ભેદ છે

શિષ્ય-કયા કયા ?

ગુરુજી-સ્નાતક-નિર્ઘથ-પુલાક-બકુશ અને કુશીલ.

શિષ્ય-એ શબ્દાર્થનો ખોધ કરવા કૃપા કરશો.

ગુરુજી-(૧) જેમણે ચાર ઘાત કર્મેનો ક્ષય કરી કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. તે કેવળી લગવાન સ્નાતક કહેવાય.

(૨) જેમણે ત્રીજી ભેદી સમ્યગ્દર્શન ક્ષાયક અથવા ઔપશમિક અથવા ક્ષાયોપશમિક પ્રાપ્ત કરીને

પ્રમત્ત યા અપ્રમત્ત ગુણ સ્થાનકે રહેલા તે નિર્ગથો કહેવાય.

(૩) જેમને પુલાકનામા લખિધ પ્રાપ્ત થઇ હોય જેથી ચક્રવર્તીની સેનાને ચૂર્ણ કરવાની શક્તિ હોય તેવા પુલાક લખિધવંત મુનિરાજ પુલાક સંયમી કહેવાય.

(૪) જેમને બીજના ચંદ્ર જેવું સાતિચારી ચારિત્ર હોય, અથવા બકુષ એટલે તુષ-ફોતરા તેના જેવું ચારિત્ર હોય, અથવા યથાશક્તિએ, દ્વચ લાવનાએ જે અંશે ચારિત્ર ગુણને ગ્રહણ કર્યો હોય, એવા સંવિજ્ઞ પાક્ષિક બકુશ સંયમી કહેવાય.

(૫) જેમનું ચારિત્ર કોહેલા ધાન્ય જેવું કુત્સિત હોય તે કુશીલ સંયમી કહેવાય. તેમના ત્રણ ભેદ છે તે આ પ્રમાણે જ્ઞાનકુશીલ-ક્રિયાકુશીલ અને વ્રતકુશીલ.

(૧) જેઓ અવિધિએ જ્ઞાન લાણે લણાવે તે જ્ઞાનકુશીલ.

(૨) જેઓ શૂન્યલાવે ક્રિયાકરે અથવા અવિધિએ ક્રિયા કરે તે ક્રિયાકુશીલ અથવા કષાયકુશીલ પણ લીધેલ છે. તેમાં પ્રત્યાખ્યાની અપ્રત્યાખ્યાની કષાયના ઉદયવાલા લેવા જોઇએ.

(૩) જેઓ મૂળ ગુણમાં દોષ લગાડે તે મૂળગુણ વ્રત કુશીલ અને જેઓ ઉત્તરગુણ દોષ સેવે તે ઉત્તરગુણ વ્રત કુશીલ. એ પણ લાવ-

શુદ્ધિવાલા હોય, દોષો દિલમાં ડાંખતા હોય અને સત્યપ્રરૂપક હોય તો વંદનીય બહુમાનનીય અને જૈન શાસન દીપક છે.

અહીં પૂજ્ય શ્રી મહામહોપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી મહારાજે રચેલ સવાસો ગાથાના સ્તવનની સાતમી ઢાળ વિચારવા યોગ્ય હોવાથી નીચે આપી છે.

“જે મુનિ વેષ શકે નવિ છાંડિ, ચરણ કરણ શુણ હીણાજી;
તે પણ મારગમાંહે દાખ્યા, મુનિ શુણ પક્ષે લીણાજી.
મૃષાવાદ ભવકારણ જાણી, મારગ શુદ્ધ પ્રરૂપેજી,
વંદે નવિ વંદાવે મુનિને, આપ થઈ નિજ રૂપેજી. (૯૯.)

અર્થ:-જેઓ ચરણકરણના એકસો ચાલીશ ભેદે હીણા હોય, મુનિગુણે રહિત હોય લજ્જાદિકથી મુનિ વેષ છોડી શકતા ન હોય, તેઓને પણ મુનિ મારગના પક્ષકાર હોવાથી મુનિ મારગમાં ગણ્યા છે. વળી ઉત્સવ-મૃષાવાદ ભવસમુદ્રમાં ભટકાવનાર હોવાથી શુદ્ધ મારગની દેશના દેતા હોય છે. વળી સદાચારી મુનિઓને વંદન કરે પણ તેમની પાસે વંદન કરાવે નહિ. પણ પોતાનાથી હીણ ગુણી વા સમગુણીનું વંદન લે તો ખાદ નથી કારણ કે જ્ઞાનની પ્રાપ્તિમાં વિનયના જરૂર છે:

“જે મુનિ રાગે પૂરા શૂરા, જે જે જયણા પાલેજી;
તે તેહથી શુભ ભાવ લહીને, કર્મ આપણા ટાળેજી.
આપ હીનતા જે મુનિ ભાષે, માન સાંકડે લોકેજી;
એ દુર્ધર વ્રત એહનું દાખ્યું, જે નવિ ફૂલે ફેકેજી.

અર્થ:-જે મુનિ ગુણના રાગથી રંગાયા હોય, એટલે સામાન્ય-પણે નહી પણ શૂરવીરની પેઠે નિર્ભયણે રાગી હોય. અને યથા-શક્તિ પોતાથી જેટલી બને તેટલી જયણા પાલતા હોય. તેથી શુભ ભાવના પરીણામે લાધને કર્મરૂપ કચરો સાફ કરે છે.

“ પ્રથમ સાધુ બીજે વર શ્રાવક, ત્રીજે સંવેગ પાખીલ; એ ત્રણે શિવ મારગ કહીએ, છતાં છે પ્રવચન સાખીલ. શેષ ત્રણ ભવ મારગ કહીએ, કુમત કદાચેહ ભરીયાલ; ગૃહી યતિલિંગ કુલિંગ લખીએ, સકળ દાષના દરીયાલ.

અર્થ:-પહેલો શુદ્ધ મુનિ મારગને આચરનારા મુનિ, બીજો શુદ્ધ શ્રદ્ધાવાન દેશવિરતિ કામદેવ જેવો શ્રાવક તથા અવિરતિ સમ્યગ્દષ્ટિ શ્રેણિક જેવો શ્રાવક, ત્રીજો કુત્સિત ચારિત્રી સદ્ભાવનાવાળો સંવિત્-પાક્ષિક મુનિ એ ત્રણે મોક્ષ મારગને અનુસરનારા છે. બીજા ત્રણ જે કે ગૃહલિંગી-બ્રાહ્મણાદિક અને કુલિંગી જોગી ભરડાદિ અને યતિલિંગી પાસત્યા નિન્હવાદિ કે જેનો વેષ મુનિનો હોય અને આચરણ-પ્રરૂપણ મુનિ મારગથી વિરુદ્ધ હોય એ ત્રણે સંસાર સાગરમાં ડુબનારા છે. એમ શ્રી જિનની વાણી છે. પ્રશ્ન ત્રીજો-સંવિત્પાક્ષિક, બીજા નંચરના શ્રાવકને વંદનીય હોય. ?

ઉત્તર-જવાબ જઘન્ય શ્રાવકને વંદનીય છે. અને વિવેકની ખાતર ઉત્તમ શ્રાવકને પણ વંદનીય છે. જેવો દેશકાળ જીવો શ્રેણીક તથા કુમારપાળનું દ્રષ્ટાંત એમના વિનય ગુણથી મુનિઓ પણ મારગમાં આવ્યા છે.

“ જે વ્યવહાર મુનિ મારગમાં, ગુણઠાણને લેખેલ; અનુક્રમે ગુણશ્રેણિનું ચઢવું, તેહજ જિનવર દેખેલ; જેપણ દ્રવ્ય ક્રિયા પ્રતિપાલે, તે પણ સન્મુખ ભાવેલ; શુક્લબીજની ચંદ્રકળા જેમ, પૂર્વ ભાવમાં પાવેલ.

અર્થ:-જે વ્યવહાર મોક્ષ મારગમાં, ગુણનો શ્રેણીએ ચઢાવે છે તે વ્યવહાર દ્રવ્ય ક્રિયાદિક ભાવક્રિયાના આલંબનરૂપ હોય છે.

દૃષ્ટાંત:-જેમ બીજનો ચંદ્રમા પૂર્ણિમાએ પૂર્ણ લાવને પામે છે. તેમ વ્યવહારથી દ્રવ્યક્રિયાને કરતો તે લાવ ક્રિયાને પામે છે.

“ તે કારણ લગ્નલક્ષિકથી પણ, શીલ ધરે જે પ્રાણીજી; ધન્ય તેહ કૃત પૂણ્યકૃતાગ્રથ, મહાનિશીથે વાણીજી. એ વ્યવહાર નયે મન ધારો, નિશ્ચય નય મત દાખ્યુંજી; પ્રથમ અંગમાં વિતિભિચ્છાએ, ભાવચરણ નવિભાખ્યુંજી.

અર્થ:-ઉપરોક્ત તે કારણથી જે પુરુષ યા સ્ત્રી લગ્નથી પણ શીલ-બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરે છે. તે ધન્ય છે. કૃત પૂણ્ય છે. તથા કૃત કૃત્ય છે એમ મહાનિશીથ સૂત્રમાં વ્યવહાર નયની અપેક્ષાએ જણાવ્યું છે, પણ આચારાંગ સૂત્રમાં વિતિગિચ્છા અધ્યયનમાં નિશ્ચય નયથી મનની સમાધિકારક ભાવ ચારિત્ર કલું નથી પણ ભાવ ચારિત્રનું કારણ તો છે જ. આ ભાવને ધ્યાનમાં લેતા લગ્નથી શિયળ પાળતી વિધવા બહેનોની દયા ખાનારાઓની દયા આવે છે, કે -ખિચારો અજ્ઞાનને આધિન થએલા ઓડનું ઓડ ખોલી ખાશી મારે છે, પણ સમજતા નથી કે તેઓ કુલ લગ્નને નેવે મૂકી પુનર્લગ્ન કરનારી સ્ત્રિયળબ્રષ્ઠ થએલી અથવા શિયળબ્રષ્ઠ થએલા કરતાં લગ્નથી શિયળ પાળનારાઓની સંખ્યા વધારે હશે. માટે સ્વપરના કલ્યાણની ખાતર જેમ તેમ ખોલીને ખાશી મારશે નહિ. તેથી હે શિષ્ય ! ધર્મનું મૂળ વંદનએ વિનય ગુણ છે, માટે યોગ્ય સ્થાને નમ્રતા પૂર્વક વિનય ગુણને છોડવો નહિ.

શિષ્ય-હે ભગવન્ શાસ્ત્રમાં તો આ પ્રમાણે બતાવેલ છે.

“ સમળ વંદિજ્જ મેહાવી, સંયમં સુસમાહિયં ।
પંચસમિય તિગુત્તિં, અસંજમ દુગુંછાં ॥ ”

અર્થ:-વિશિષ્ટ બુદ્ધિવાળાએ સમ્યક્ સમાધિવંત અને સત્તર પ્રકારે સંજમનો પાલક તથા પાંચ સમિતિ-ત્રણ ગુપ્તિએ યુક્ત હોય વળી અસંજમને વખોડનારો હોય એવા મુનિને વાંદવા જોઈએ.

ગુરુજી:-તમારી વાત બરાબર છે, પણ દુષ્કાળમાં તુચ્છ ધ્યાન્ય જેમ પેટનો ખાડો પુરવા માટે ઉપયોગી હોય તેમ ઉત્તમ સાધુઓના અભાવે મધ્યમ જઘન્ય ચારિત્રી પણ શાસન રક્ષક અને શુભ ભાવનાવાળા હોવાથી બકુશ-કુશીલ પણ વંદનીય છે.

શિષ્ય:-તો પછી હે પૂજ્ય શાસ્ત્રમાં અવંદનીયનો પાઠ કેમ મૂક્યો છે.

“પાસત્યાઈ વંદમાણસ્સ, નેવકિત્તીન નિજ્જરા હોઈ ।

કાયકિલેસં एमेव, કુણઈ તહ કમ્મ વંધં ચ ॥ ૧ ॥

અર્થ:-જે પાસત્યાદિક પાંચ પ્રકારના મુનિઓને વંદન કરવાથી કીર્તિ કે નિર્જરા કાંઈ થાય નહિ પણ કાય કલેશ અને કર્મબંધન થાય તો અગ્નિથી દાઝવા કરતાં દૂર રહેવું શું ખોટું?

ગુરુજી:-તમારું કહેવું વ્યાજબી છે. શ્રદ્ધા-સદ્ભાવ વિનાના એ પાંચે અવંદનીય છે, એમાં ખોટું નથી.

શિષ્ય:-ભગવન્ ! તેમનું નૈપથ્ય વેષભૂષા સરખી હોવાથી શી ખબર પડે?

ગુરુજી:-પ્રાયઃ તેમના કૃત્યો પ્રસિદ્ધ જ હોય છે. છતાં દંભી દંભ રચના કરે જેમકે કોઈ કુલટા સ્વ-પતિ પર પ્રેમ અને હાવભાવ દેખાડે પણ પ્રેમ તો પરપ્રેમીથી જ કરતી હોય છતાં મુગ્ધપતિ તેણીની સાથે વ્યવહારોચિત વર્તે છે, એમાં પતિનું સ્વરૂપ બગડે છે. પણ પત્નીનું તો અસંયમને લઈને આલોક તથા

પરલોક બંને બગડે છે. તેમજ વંદકનું સ્વરૂપજ બગડે છે. પણ એવા અસંયમી વંદાવનારનું તો ઈહલોક તથા પરલોક બંને બગડે છે. વળી તેણે સમ્યક્ત્વને વમેલું હોવાથી તત્ત્વથી કુબેદો છે, તથા તેઓ અગીતાર્થ હોય ઉત્સર્ગ અપવાદના અનુભુ હોય કેવળ દ્રવ્યલીંગી મિથ્યાપ્રક હોય છે. માટે વિચક્ષણ પુરૂષ તેઓને કળી-જાણી જાય છે. રશિયન સરકાર જેમ યુનોમાં વારંવાર વીટોનો ઉપયોગ કરે છે તેમ એ પણ વારંવાર અપવાદ સેવ્યા કરે છે. વળી પાપના પશ્ચાતાપથી વિમુખ હોય છે.

શિષ્ય:-તો પછી હે પ્રભો ! એ પાંચે સંયમાભાસોનું વિસ્તારથી વર્ણન કરી એમનું આચરણ તથા પ્રક-પણા કેવી હોય તેનો ભાધ કરવા કૃપા કરશો.

ગુરુજી:-ત્યારે સાંભળ સાવધાન થઈને પાસત્યો ઓસત્રો-કુશીલો સંસતો તથા જહાછંદો એ પાંચે શ્રમણા-ભાસો છે. તેના દેશથી સર્વથી વિગેરે અનેક ભેદો છે. તે નીચે મુજબ જાણ.—

(૧) પાસત્યો-જ્ઞાન દર્શનની પાસે રહનારો અથવા ૮ મઠ ૫ વિષય ૪ કષાય ૫ નિદ્રા ૪ વિકત્યા એ પાંચે પ્રમાદાને સેવનારો હોવાથી સેવારૂપ પાસત્યી બંધાએલો પાર્શ્વસ્થ (પાસત્યો) જાણવો તેના જે ભેદ છે તે બતાવાય છે.

૧-૧ દેશ પાર્શ્વસ્થ-જે ઉત્સર્ગથી શય્યાતરનો પિંડ ગ્રહણ કરે વળી સામે લાવેલો પિંડ ગ્રહણ કરે, વળી રાજપિંડ ગ્રહણ કરે તથા દેશ નગર-ગ્રામ-

કુલ-વસતિ આદિને વેષે મમત્વભાવ રાખે તેમજ
મોહથી અપાત્ર શિષ્યો બનાવે અને તેમાં મમતા
રાખી તેમના દોષોને યોગે તે દેશપાર્શ્વસ્થ.

૧-૨ સર્વ પાર્શ્વસ્થ-જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રના ગુણોથી
સર્વથા છટા રહે. વળી આજીવિકા ખાતરજ વેષને
રાખતો હોય, અને વેષને ભજવાતો હોય, સત્તિ
અચિત્ત-દ્રવ્યના વ્યવહારથી વિમુખ હોય, ગૃહસ્થોનો
અતિ પરીચય કરી ગૃહસ્થોની વાતમાં ભળી જતો
હોય તે સર્વ પાર્શ્વસ્થ. કહ્યું છે કે :—

“ નહિ નૌકારસી નહિ પોરસી, નહિ ભણવાનો ખપ;
લીધા જાળી ખતરાને, આવી ઉભા ટપ.”
ઇતિપાર્શ્વસ્થ વિગેરે.

૨ અવસન્ન-જે મુનિ દશવિધ ચક્રવાળ સમાચારી
પાળવામાં આજસુ હોય, તથા આવશ્યકાદિક ક્રિયામાં
પ્રમાદી હોય તે મુનિ અવસન્નો, એના બે ભેદ છે
દેશથી અને સર્વથી તે ખતાવાય છે,

૨-૧ દેશ અવસન્ન:-પડાવશ્યક સૂત્રપૌરસી અર્થ પોરસી
ખડિલેહણા-ભિક્ષા ધ્યાન-નિષેધકી-આવશ્યકી ત્રિવા
નિદ્રા વિગેરે દશ-વિધ સાધુ સમાચારી તથા ઓધ-
પદ સમાચારીનું ઓછું વધતું આચરણ કરે, ઉત્સાહ
હિન થઈ રાજવેઠની જેમ ક્રિયા કરે, ગુરુશિક્ષાએ
સામો થાય, મિથ્યાકૃત્યનો મિચ્છામિ દુહ્કડં દે નહિ
વિગેરે વિગેરે દેશ અવસન્ન.

૨-૨ સર્વ અવસન્ન:-શેષકાળમાં ઉત્સર્ગથી પાટપાટલા
વાપરે તથા સ્થાપના પિંડ ગ્રહણ કરે. સદાકાળ
સંચારો પાથરી રાખે, ભેદ તરીકે આવેત્ર દોષિત

આહાર લે તથા વાપરે, વળી ગર્દલ ઉપર લાહેલા બોજની જેમ ચારિત્ર વહન કરે તે સર્વ અવસન્ન કહેવાય. કહ્યું છે કે-

“ શીર મુંઠાયેમં તીન ગુણ, શીરકી મીટ જાવે ખાજ,
ખાનેકું રોટી મીલે, લોક કહે મહારાજ. ”

૩-કુશીલ-જેનો આચાર વિચાર કુત્સિત હોય તે કુશીલ તેના ત્રણ-પ્રકાર છે તે આ પ્રમાણે-જ્ઞાનકુશીલ-દર્શનકુશીલ અને ચારિત્રકુશીલ તે વિસ્તારથી બતાવાય છે.

૩-૧ જ્ઞાનકુશીલ-આઠ પ્રકારે જ્ઞાનાચાર રહિત લણે બણાવે. તથા ઐહિક સુખની ખાતર લણે-બણાવે વિગેરે

૩-૨ દર્શન કુશીલ:-આઠ પ્રકારે દર્શનાચારને બણે નહિ તેમ પાળે નહિ, નહિ પાળવાનો પરિચય કરે તથા અનંતાનુબધી કષાયવાળો હોય વિગેરે,

૩-૩ ચારિત્રકુશીલ-આઠ પ્રકારના ચારિત્રાચારને પાલે નહિ. નહિ પાળનારાઓનો પરિચય કરે. જોષ જુઓ, નિમિત્ત કહે, લૌકિક કર્મ કરે. યંત્ર-મંત્ર-તંત્ર-ભૂતકર્મ-બલીપિંડ આદિ પોતે કરે. બીજાને આદેશ આપી કરાવે, વળી દાનાદિક દુર્ભાગ્ય સૌભાગ્ય કરનારી જડીબુટ્ટી બતાવે તથા રોહિણી પ્રજ્ઞિત-આદિ વિદ્યાઓનો સ્વાર્થ માટે ઉપયોગ કરે,, પોતાની જાતિ કુલ પૂર્વ આદિ કહીને આજીવિકા મેળવે, વસ્ત્ર પાત્ર હાંકારિક ઉપકરણો બહુમૂલ્યા રાખે વળી કેશ, નખ શરીરાદિને મુશોભિત કરે-વિભૂષિત કરે.

વળી શિષ્યાદિ પરિગ્રહને વિષે મમત્વ ભાવ રાખે.
વિના કારણે અપવાદ માર્ગ સેવે-ઇત્યાદિક ચારિત્ર
કુશીલ બાણવો.

શિષ્ય:-ગુરુદેવ ! આપે વર્તમાનની વર્તણુકની વાતો તો કહી
નહિ કે-જેઓ ડાળીમાં બેસી વિહાર જત્રા કરે,
ઘડીયાળ રાખે, છાપા-ટપાલના થોક જામે. છાપાઓ
કાઢે તથા કઢાવે; નનામી પત્રિકાઓ છપાવે, કોટે લડે
તેમ લડાવે, તાર કોલ કરાવે. તેમજ પાટલા
પરીગ્રહ શિષ્ય પરીગ્રહ ભક્તપરીગ્રહ, ઉપાશ્રય પરીગ્રહ
રાખે, મમતા ભાવે પુસ્તક સંગ્રહે અલક્ષ્ય ઔષ-
ધોનું સેવન કરે, વિગેરે ચારિત્રકુશીલમાં ન આવે ?

ગુરુજી:-આવી કેટલીક બીના ઉપર કહેવાય ગઇ કેટલીક
ન કહેવાણી હોય તો પણ આવી જાય છે.

શિષ્ય:-તો પછી ભગવન્ ! પ્રથમ વર્ણવેલ વંદનીક કુશી-
લમાં અને આ કુશીલમાં તફાવત શું છે ?

ગુરુજી:-તું સમજ્યો નહિ, આ પાર્શ્વસ્થાદિનું વર્ણન ચાલે
છે. એમાં શ્રદ્ધા વિમુખોનું સ્થાન છે. આ દર્શન-
કુશીલ છે તેથી એ અવંદનીય છે.

કહ્યું છે કે—

“દંસળ મટ્ટો મટ્ટો, દંસળમટ્ટસ્સ નત્થિ નિવ્વાણં ।

સિજ્ઞંતિ ચરણ રહિઆ, દંસળ રહિઆ નવ સિજ્ઞંતિ ॥

જે દર્શનથી બ્રહ્મ છે તેજ બ્રહ્મ છે, દર્શનથી
બ્રહ્મને મોક્ષ નથી. જે દ્રવ્ય ચારિત્ર રહિત હોય
પણ ભાવચારિત્રથી મોક્ષે જાય છે પણ દર્શન હીણ
હોઇ કાળે મોક્ષે જાય નહીં મારે પ્રથમ વર્ણવેલ
કુશીલ સાક્ષેપથી વંદનીય છે, તેમાં દોષ નથી.

શિષ્ય:-તો તો ગુરુદેવ ! બહુ શિથિલાચારનો પ્રચાર થશે અને મુનિમારગ અધારામાં રહેશે.

ગુરુજી:-એ બનવું સંભવ નથી કારણ કે મોક્ષાર્થી જીવો જેમ અને તેમ સુંદર ચારિત્ર પાલવાની ઇચ્છાવાળા હોય છે, તેથી એવા મહાત્માઓને શિથિલાચાર પ્રિય ન હોય એ જ ઠીક છે. બીજું હાલ તો મોટા ભાગે શ્રાવકકુલમાંથી જ દીક્ષિતો હોય છે, તેથી મોક્ષ માર્ગના અનુરાગી થઈને જ દીક્ષા લે છે. તેથી એાછો દોષ સંભવે, અક જગોએ જૈનેતરમાં પણ કહ્યું છે કે—

“જ્ઞાનનહીં ધ્યાનનહીં મનનહીં માલામે;
મોહકીયા ઉડાવે ખાવો, બેડો ધર્મશાળામે.”

૪ સંસકૃત: ગંગાજી ગયે ગંગાદાસ. જમનાજી ગયે જમનાદસવાળી યુક્તિને અનુસરી જેવો સાથ મળે તેવો બની જાય અર્થાત્ કોઈ વૈરાગી મળે તો વૈરાગી બની જાય અને કોઈ બાઈ રાગી મળે બાઈ રાગી બની જાય અથવા ઉત્સર્ગ અને અપવાદને ભેગા ભરડે એટલે ભાળે-કહે. તેના પણ બે ભેદ છે દેશથી ને સવંથી.

૪-૧ દેશ સંસકૃત-સંકિલબિન્ન, પ્રાણાતિપાતાદિ પાંચ આશ્રવોને સેવનારો તથા ઋદ્ધિગારવ-રસગારવ-શાતાગારવ એ ગારવ ત્રીકમાં તેમજ સ્ત્રી-ધરખારને વિષે અત્યંત આસક્ત દુધ્યાન ધ્યાત્રી, મત્સરી-સ્વપાલાપી પરપરીવાદિ વિગેરે.

૪-૨ સર્વસંસકૃત-જ્યારે કોઈ ધર્મ રાગી મુનિ ભલે તો ધર્મરાગ જેવો દેખાવ કરે અને પાર્શ્વસ્થાદિ મળે તો

તેના જેવો થઈ જાય અર્થાત્ તેના અપલક્ષણમાં સહાયક અને વિગેરે એવાઓની ગૃહસ્થો પર એવી છાપ પડે કે જેથી લોકો ભેડકણું ભેડી કાઢે.:-

“ગુરોશાહ આયા વહોરવાને, ધુરો વાગ્યો ધમ;
શ્રાવિકાની છાતી ફાટી, ભોને આવ્યા જમ.”

એવા મુનિયો ગૃહસ્થોને ભય આદિ બતાવી દ્રવ્યાદિ પ્રાપ્ત કરતા હોય છે, તેથી પરિચય કરવા લાયક કે વાંદવા લાયક હોતા નથી.

૫ યથાછંદ :-સ્વેચ્છાચારી આગમની તથા આગમધારી ગીતાર્થની આજ્ઞા નહિ માનનારો, ઉત્સૂત્ર-પ્રરૂપક, અન્ય લિંગીઓમાં લળી જનારો, આચાર્ય-ઉપાધ્યાય સ્થવિર પ્રવર્તકાદિની નિંદા કરનારો, બહુશ્રુતની ઠેકડી ઉડાડનારો જેમકે હીઠા હીઠા બહુ શ્રુત, એતો બાઉશ્રુત છે,—બાઉ એટલે લાડવા ઉડાઉ છે. અથવા તો ગીતાર્થ નહિ, પણ ઘેટાર્થ છે. ગાડર પ્રવાહે ચાલનારા આજ તો સુધારકનો યુગ છે. આજે રૂઢીચૂસ્તોનું કામ નથી. પ્રભુ મહાવીરે એકાંત વિધિ પણ બતાવ્યો નથી, ને એકાંત વિષેષ પણ બતાવ્યો નથી. પરંતુ દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ જાણીને વર્તવું જોઈએ. એનું નામ સંઘ સ્થવિર અને એનું નામ ગીતાર્થ. કેવળ જુનવાણીનું ગદ્દાપૂછ ઝાલી રહીએ તો આજે જીવવું પણ મૂરકેલ છે. ઇત્યાદિક અનેક પ્રકારની વાક્યચતુરાઈથી લોકોને

શ્રમમાં નાંખી શ્રદ્ધાથી વ્યૂત કરે તેના અનેક પ્રકારો છે. વિસ્તારથી અન્યાતરથી જાણવા. તેથી હું શિષ્યા ઉપરોક્ત અવંદનીય પ્રત્યનીકનું સ્વરૂપ જાણી-વિચારી, વાંઢવા યોગ્ય જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ રત્નોનો ધારક થવે “ગુરુ ગુણેહિં વદ્ધિનન” ઇતિ શમ્ભુ ઐ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિ ॥

શિષ્ય :-તહુત્તવાણી-ભગવન્ ! મારા પર કૃપા કરી મને ઘોષ કર્યો એ હું કદી ન ભૂલું.

પાસત્યાદિક પાંચ શ્રમણોનું સ્વરૂપ લખવામાં પૂજ્ય મહાવિજયજી મહારાજે રચેલ ચઉમાસી વ્યાખ્યાનનો સુધારા વધારા સાથે ઉપયોગ કર્યો છે. એમાં કાંઈ શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ મારાથી જે કાંઈ લખાણું હોય તેનો મન-વચન-કાયાથી ત્રિવિધે ત્રિવિધે મિત્તભામિ દુઃક્રમ દઉં છું :

આધાર ગાથા પાસત્યો ઓસજ્જો, હોદ્દ કુસીલો તદ્દેવ સંસત્તો. ।
અહહંદોવિયપ્પ, અવંદણિજ્ઞા જિણમયંમિ. ॥

કુગુરુને લોહ શિલાની ઉપમા

જહ લોહસિલામપ્પ-પિબોલપ્પ, તહવિલમ્મ પુરિસંવિ ।

ઈહ સારંભોય ગુરુ, પરમપ્યાણં ચ બોલેહ ॥

જેમ લોહાની શિલા પોતે ડુબે ને તેના આશ્રિતને પણ ડુબાડે, તેમ ઈહા આરંભ સમારંભ યુક્ત ગુરુ પોતે ડુબે ને આશ્રિત ભક્તને પણ ડુબાડે એ ઉપર પણ એક ભાષા જોડકણું છે.

“ ગુરુજી ગુરુજી બોલે સહુ, ગુરુને ધર બેઠાને વહુ;

ગુરુને ધર ઢાંઢાને ઢાર, આપ વલાણું આપજ ચાર.”

એ રીતે કુગુરુની અનેક જગ્યાએ હાસ્ય સહ નિંદા કરી છે.

અહીં શ્રીમદ્ મહોપાધ્યાયજી શ્રી યશોવિજયજી કૃત સવાસો ગાથાના સ્તવનની ઢાળ પહેલી વિચારવા જેવી હોવાથી લીધી છે.

ઢાળ પહેલી

સ્વામિ સીમંધર વિનતિ, સાંભળો માહરી દેવ રે,
તાહરી આણ હું શિર ધરું, આદરું તાહરી સેવ રે.

સ્વામિ. ૧

અર્થ :—હે મહાપ્રભો ! દેવાધિદેવ ! શ્રી સીમંધર સ્વામિ ! મારી એક અરજ સાંભળો. તમારી આજ્ઞા હું મસ્તકે ધારણ કરું છું. અને નિશ્ચિન આપની સેવાને ચાહું છું. (૧)

“કુશુરની વાસના પાસમાં, હરિણ પેરે જે પડ્યા લોક રે,
તેહને શરણ તુજ વિણ નહીં, ટલવલે આપડા ફાંક રે.

સ્વામિ. ૨

અર્થ :—કુશુરના પરિચયથી તેમની વાણીરૂપ પાશમાં મૃગની પેરે લોકો સ્પર્ધા કરે છે. તેમને આપના વિના હે પ્રભો ! શરણ પ્રાપ્તિ નથી. બિચારા ધર્મને ન સમજે ત્યાં લગી ધર્મ અને ધન અને ગુમાવી કીડાની માફક ફોગટ ટળવળી રહ્યા છે. (૨)

જ્ઞાન દર્શન ચરણ ગુણ વિના, જે કરાવે કુસાચાર રે,
હુટે તેણે જન દખતા, કિંહા કરે લોક પાકાર રે.

સ્વામિ. ૩

અર્થ :—જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ ગુણત્રિક વિના ગુણત્રિકના બહાને લોકોને વિવિધ પ્રકારની ક્રિયાઓ કરાવે. અને ગુણત્રિકલોકોને અર્પણ કરે. સ્વાર્થ સાધુઓ બિચારા ભોળા-ભલા લોકોને ધોળે દહાડે લૂટે છે. (૩)

જેહ નવિ ભવ ત્યાં નિરગુણી, તારશે કેણી પેરે તેહ રે,
એમ અજાણ્યા પડે ફંદમાં, પાપ બંધે રહ્યા જેહ રે.

સ્વામિ. ૪

અર્થ :—જે નિશુણ્ણી આત્માઓ પોતે ભવતર્યા નથી, તે બિચારા બીજાઓને શી રીતે તારવાવાળા થશે. એમ ધર્મને નહિ બળુનારા અબળુ જીવો પાપમંધન રૂપ કંદમાં પડ્યા સંસાર સાગરમાં રજલ્યા કરે છે (૪)

કામકુંભાદિક અધિકતું, ધર્મનું કે નવિ મૂલ રે;
દાકડે કુશુરે તે દાખવે, શું થયું એહ જગ શુલ રે.

સ્વામિ. ૫

અર્થ :—કામકુંભ, ચિંતામણી રત્ન અને કામધેનુ પાર્શ્વમણિ આદિયા પશુ આત્મધર્મનું મૂલ્ય અનેકગણું છે. છતાંએ કુશુરો દામની સાથે જેનું કામ છે તેઓ અમુક દ્રવ્ય આપવાથી તમારું પાપ છૂટી જશે, અથવા તમને અમુક પૂણ્ય થશે. આવો જુઠો ઉપદેશ દષ ધર્મનું લીલામ કરી દોકડે વેચે છે તે શું જગતમાં શુલ રૂપ નથી? અર્થાત્ શુલરૂપ જ છે માટે કુશુરોથી સાવધાન રહેવું એ જ વિવેક છે. (૫)

અર્થની દેશના જે દિએ, ઓલવે ધર્મના અંધ રે,
પરમ પદનો પ્રગટ ચોર તે, તેહથી કેમ વહે પંથ રે.

સ્વામિ. ૬

અર્થ :—કુશુરો પોતાનો સ્વાર્થ સાધવા ખાતર દષ્ટિ રાગી ભક્ત બનાવી શુરૂપજનની ઉછામણી બોલાવી પરિમહને પોષવાનો ઉપદેશ આપે છે. વળી આગમ ગ્રંથોનો અર્થ પોતાનો સ્વાર્થ પોષાય એવો સમજાવી આગમ ગ્રંથને લોપે છે. અથવા તે સંબંધી વાત જ ઉચારતા તથી. એવા પરમાર્થ માર્ગના ચોરોથી શું પંથ ચાલશે? એવા કુશુરો જૈન દર્શનના રક્ષકો નથી પણ ધોળા-દિવસના ધાડપાડુઓ સમજવા. (૬)

વિષય રસમાં ગ્રહી માચિકા, નાચિયા કુશુરપદ પૂર રે,
ધૂમધામે ધમાધમ ચલી, જ્ઞાન મારગ રહ્યો દૂર રે.

સ્વામિ. ૭

અર્થ:— બાળ ભક્તો પણ પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષય રસમાં રાચી રહ્યા છે. અને કુચુરઓના બાહ્ય આડંબરથી અંજલિ જમ જડી પુટી મંત્ર તંત્રાદિ ચમત્કાર જોઈ તેમના સામૈયા દાદમાઈથી કરી જૈન-શાસનથી પ્રભાવનાના બહાને ધૂમધામ મચાવી રહ્યા છે. સાચાગુરુ આવકની ભક્તિને રોકતા નથી તેમ આડકતરી રીતે પ્રેરણા પણ કરતા નથી. ફંડકાળા કરાવી આદેશ પૂર્વક જલસા પાણી કરાવવા, અમુકજ બેન્ડ લાવો, અમુકજ ગવૈયાને ખોલાવો વિગેરે અનેક આદેશ કરી પોતે હુમે છે ને જાળભક્તોને પણ દૂઆડે છે. આસ્ત્રકાર જણાવે છે નિયમિત ભણવું ભણાવવું જ્ઞાન ધ્યાનમાં તલ્લીન થવું એ તો દૂર રહ્યું, કેવળ ક્રિયા કાંડમાં રાખ્યા માખ્યા રહે છે.

“કલહકારી કદાગ્રહ લયા, થાપતા આપણા ખોલ રે;

જિન વચન અન્યથા દાખવે, આજતો વાજતે ઢોલરે;

સ્વામિ. ૮.

અર્થ : હે વિષ્ણુ; આજે અલ્પગીતાર્થતા હોવા છતાં મોટા મોટા ગીતાર્થપણના વિશેષણો લગાડી ગૃહસ્થને ઇદંતૃતીયં સમજવી પોતાનો પોતાનો વાડો દહ કરવા ખાતર માંહેમાંહે લડાઈની હોળી સળગાવી કદાગ્રહરૂપ રાહુથી ગૂંચાએલા મુકોલર ભક્તોમાં પોતાની પ્રભુતા મનાવતા અને પોતાના વચનો થાપતા જરાએ શરમાતા નથી વળી અનંતજ્ઞાની જિનેશ્વર દેવો એમ ફરમાવે છે, વિગેરે જિન નામના ઓઠા નીચે પોતાના મતનો ઢોલ ખેંડના અવાજની સાથે પ્રચાર કરી રહ્યા છે. ૮

“કોઈ નિજ દોષને ગોપવા, રોપવા કેઈ મત કંદરે;

ધર્મની દેશના પાલટે, સત્ય ભાષે નહિ મંદ રે;

સ્વામિ. ૯.

અર્થ :—કેટલાક કુચુરઓ બિચારા સત્ય કહીશું તો લોકો આપણું માનશે નહિ તેથી આગમના અર્થને મરડીને પોતાનો સિદ્ધાંત મનાવવા મતિમંદો સત્યસિદ્ધાંતથી વેગળા રહે છે. વળી પોતાના દુર્ગુણો કેમ અપ્રગટ રહે તેના માટે અહોનિશ ચિંતા કરતા રહે છે. ૯.

“બહુમુખે બોલ એમ સાંભળી, નવિંદ્રે લોક વિશ્વાસ રે;
હૂંઠતા ધર્મને તે થયા, લમર જેમ કમલની વાસ રે;
સ્વામિ. ૧૦.

અર્થ :—ધણા મુખે જુદો જુદો ઉપદેશ સાંભળી અવિશ્વાસ થએલા ભક્તજનો કમળને જેમ લમરો શોધતો ફરે તેમ બિચારા ધર્મને શોધતા ફરે છે. ૧૦.

સંવત ૨૦૧૬ ના ભાદરવા વદ ૩ ને ગુરુવાર

મું. કોળીયાક (સૌરાષ્ટ્ર)

લી. મુનિરાજશ્રી ચંપક સાગરજી મહારાજ.

શ્રોતૃ પાઠકસ્ય શુભં ભવતુ;

ઘૃતિ મુનિશુભ મહત્વ વિચાર. ॥

ભાગ બીજો

સાધુ જીવનના ૮૪ (ચોર્યાશી) આભૂષણો

ગાથા હંદ

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬
ઊરગ ગિરી જલણ સાગર, નમતલ તરુગણસમોય જોહોર ॥

૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨
ભમર માય ધરણી જલરુહ, રવિ પવણ સમયવો સમણો ॥ ૧ ॥

અર્થ :- સર્પ-ગિરી-અગ્નિ-સમુદ્ર-આકાશ-વૃક્ષ-ભમર-મૃગ-પૃથ્વી
ક્રમેણ-સૂર્ય અને વાયુ એ બાર અંગના બાર આભૂષણોના સાત સાત
પેટા ભેદ વડે ચોર્યાશી આભૂષણો થાય છે. તે નીચે મુજબ :-

(૧) ઝુકુટ સ્થાને સર્પના સાત ભેદ સમજવા.

(૧) “જેમ ઉંદર ખોદે ને ભોરિંગ ભોગવે” એ કહેણી
અનુસાર સાધુ મુનિરાજ બીજાએ-ગૃહસ્થાશ્રમીએ
પોતાના માટે બનાવેલા મકાનમાં રહે, પણ પોતાના
માટે મકાન બનાવે નહિ, બીજા પાસે બનાવરાવે નહિ,
અને મકાન બનાવનારને પ્રશંસે નહીં, તે પણ સ્ત્રી-
પશુ-પંડ કે કરી રહિત હોવું જોઈએ. સ્વાધ્યાયને
અનુકુલ હોવું જોઈએ.

(૨) જેમ અગંધન કુળના સર્પો વમેલું વિષ પાછું ચુસતા
નથી, તેમ સાધુ મહારાજ પણ છાંડેલા કામ ભોગને
પાછા ઇચ્છે નહિ.

- (૩) જેમ સર્પ બીલમાં પેસતાં પોતાના વક્ર સ્વભાવને છોડે છે તેમ સાધુ મહારાજ પણ પૂર્વનો વક્રતા સ્વભાવ છોડી મોક્ષ રૂપ બીલ રૂપ મારગમાં સ્વભાવે ચાલે છે.
- (૪) જેમ સર્પ બીલમાં પેસતાં સ્વશરીને બીજે કયાંય સ્પર્શ કરતો નથી તેમ મુનિરાજ પણ આહાર પાણી કરતા સ્વાદનો સ્પર્શ કરતા નથી.
- (૫) જેમ સર્પ કાળ પરિપક્વે કાંચળી ત્યાગી ચાલ્યો જાય છે. પુનઃકાંચળીને સંભાળતો નથી, તેમ સંયમી પણ સંસાર ત્યાગી નીકળી ગયા પછી પુનઃ ઘર દારા સંભાળે નહીં.
- (૬) જેમ સર્પ સુંવાળા શરીરને લઈને કંટક કંકરાદિથી સંભાળી ચાલે તેમ મુનિપણ દયાભાવથી સુંવાલા હૃદય-વાલા જીવોની જયણા પાલતા વિચરે. અર્થાત્ નીચી દૃષ્ટિએ ઇરિયાસમિતિ શોધતા ચાલે.
- (૭) જેમ સર્પને જોઈ બીજા જીવો ભય પામે તેમ મુનિવરને જોઈ પૂદ્ગળપોષી પાખંડીઓ છેટા રહે તથા મોહની-ચાદિ કર્મો પણ શાંત પડી જાય. અથવા નાશ પામે.

- (૨) જમણા કાને ગિરિરૂપ કુંડલનું આભૂષણના સાત ભેદ
- (૧) જેમ ગિરિરાજ અનેક ઔષધિ સહિત હોય તેમ સંયમી પણ અનેક લઙ્ગિધઓ રૂપ ઔષધને ધારણ કરનાર હોય.
- (૨) જેમ ગિરિ ઝંઝાવાતથી પણ ચલાયમાન ન થાય તેમ મુનિશ્રી પણ બાવીશ પરિપક્વ આદિ વાતથી ચલાયમાન ન થાય.

- (૩) જેમ ગિરિ નાના મોટા પ્રાણીઓનો આશ્રય સ્થાન હોય છે તેમ મુનિરાજ પશુ નાનામોટા પ્રાણીઓનું નિર્ભય-રૂપ આશ્રય સ્થાન છે.
- (૪) જેમ પર્વતમાંથી નાના મોટા ઝરણા નીકલે છે, અને તેનાથી ક્ષેત્રે પોષાય છે, તેમ યોગીઓના મુખમાંથી વાણીરૂપ ઝરણાઓ વડે ભવિ જીવોના સદ્ભાવરૂપ ક્ષેત્રો પોષાય છે.
- (૫) જેમ ઉંચાઈમાં ગિરિ શિખરો ઉંચા હોય છે, તેમ મુનિરાજોના શુભ પરીણામો બહુ ઉંચા હોય છે.
- (૬) જેમ પવતો રત્નાદિની ખાણ મનાય છે, તેમ મુનીશ્વરો પશુ જ્ઞાન-દર્શન-ચરિત્ર રૂપ રત્નોની ખાણ છે.
- (૭) જેમ પર્વતો જમીનનું સીમાસ્થાન માપવામાં ઉપયોગી હોય છે. તેમ મુનીન્દ્રો પશુ ધર્મની સીમા નક્કી કરવામાં ઉપયોગી હોય છે.

✽

- (૩) ડાખાકાને અગ્નિરૂપ કુંડલના આબૂપણના સાત ભેદ.
- (૧) જેમ અગ્નિજ્વાલા રૂપ કીરણોથી શોભે છે તેમ સાધુ બાર ભેદે તપરૂપ કીરણોથી શોભે છે.
- (૨) જેમ અગ્નિકાષ્ઠથી ધરાતો નથી, તેમ કુનિ પશુ જ્ઞાન-ધ્યાન-સ્વાધ્યાયથી અતૃપ્તજ રહે છે.
- (૩) જેમ અગ્નિ સ્વપ્રકાશ વડે અંધકારનો નાશ કરે છે, અને વસ્તુ-પદાર્થોને પ્રગટ કરે છે, તેમ ભતિ પશુ જ્ઞાન પ્રકાશ વડે જડ ચેતન પદાર્થોને પ્રગટ કરે છે.

- (૪) જેમ અગ્નિ કાષ્ઠાદિને બાળીને બાખ કરે છે, તેમ યોગી પણ તપરૂપ અગ્નિવડે શુભાશુભ કર્મોનો નાશ કરે છે.
- (૫) જેમ અગ્નિ સુવર્ણાદિ ધાતુઓને શુદ્ધ કરે છે, તેમ સંયમી પણ ઉપદેશ રૂપ અગ્નિ વડે લવ્ય પ્રાણીઓની શુદ્ધિ કરે છે.
- (૬) જેમ અગ્નિ બુઝાતી વખતે રખ્યાને મૂકે છે, તેમ મુનિ પણ મોક્ષમાં જતાં ઔદારિકાદિ શરીરને છોડી જાય છે.
- (૭) જેમ અગ્નિ કાચા વાસણને પકવે છે, તેમ તપસ્વી પણ ધર્મોમાં કાચા એવા મુમુક્ષુઓને ઉપદેશ રૂપ અગ્નિવડે પરીપકવ બુદ્ધિવાળા કરે છે.

*

- (૪) લલાટમાં તિલકરૂપ રૂપ સમુદ્ર આલુપણના સાત ભેદ.
- (૧) જેમ સમુદ્ર ઉંઠામાં ગંભીર હોય છે તેમ યાત્રિ પણ જ્ઞાન ગુણથી ગંભીર હોય છે. “સાગર વર ગંભીરા”
- (૨) જેમ સમુદ્ર રતનાકર કહેવાય છે તેમ મુનિ પણ જ્ઞાનાદિક રતનો વડે રતનાકર કહેવાય છે.
- (૩) જેમ સમુદ્રમાં અનેક નાની મોટી નદીઓ મળે છે પણ જરાએ છલકાતો નથી તેમ જ્ઞાનીઓ પણ અનેક જ્ઞાન છતાં વિજ્ઞાનના બાણપણાવાળા હોવાથી જરાએ છલકાતા નથી.
- (૪) જેમ સમુદ્રમાં અનેક જળચર પ્રાણીઓ રહેતાં છતાં પણ સમુદ્ર કોઈને છેડ આપતો નથી, તેમ યોગીરાજ પણ સંસાર સમુદ્રમાં અનેક પ્રાણીઓ રહેતાં છતાં પણ કોઈનું દીલ, દુભાવતા નથી અને સમુદ્રના પાણીના જેમ સદાય નિર્મળ રહે છે.

- (૫) જેમ સમુદ્રનો લાલ પ્રાણી લઈ શકે છે તેમ મુનિના ગુણોનો લાલ કોઈ પણ જીવાત્મા લઈ શકે છે કોઈને તિરસ્કારવામાં આવતા નથી.
- (૬) જેમ સમુદ્રના પ્રાણીનો તાગ લેવો સામાન્ય માણસને મૂશકેલ છે. તેમ મુનિના જ્ઞાનાદિ ગુણોનો તાગ લેવો મૂશકેલ છે.
- (૭) જેમ સમુદ્રમાં અનેક દ્વારોથી કચરો આવતાં છતાં સદા નિર્મળ રહે છે; તેમ મુનિપણ અનેક સંસારના ઝંઝાવતો કાને પડતાં છતાં સદા નિર્મળ રહે છે.

*

(૫) ગળા સ્થાનમાં હાર ૩૫ આકાશ આલુપણના સાત ભેદ

- (૧) જેમ આકાશ નિર્મળ હોય છે તેમ સાધુનું મન પણ રાગદ્વેષ વિનાનું નિર્મળ હોય છે.
- (૨) જેમ આકાશને કોઈ આલંબન નથી, તેમ મુનિને પણ તત્ત્વથી આલંબન ૩૫ પ્રતિબંધ નથી.
- (૩) જેમ આકાશ પાંચ દ્રવ્યોનો આધાર છે. તેમ મુનિ પણ ૬૨ વિધ શ્રમણ ધર્મનો આધાર છે.
- (૪) જેમ આકાશ બધા સ્પર્શોને સહે છે તેમ મુનિ પણ નિંદા-સ્તુતિને સમભાવે સહે છે.
- (૫) જેમ આકાશ પ્રાણીથી કુલાતું નથી તેમ મુનિ પણ જ્ઞાનાદિગુણોના ગર્વથી કુલાતા નથી.

- (૬) જેમ આકાશ છેદાતું ભેદાતું નથી, તેમ યતિ પણ મિથ્યાત્વીઓના વાગબાણોથી શ્રદ્ધારૂપ ગુણમાં છેદાતા ભેદાતા નથી.
- (૭) જેમ આકાશ અનન્તુ તેમ મુનિના ગુણો પણ અનન્તા છે.

*

(૬) જમણા કાંડે વૃક્ષરૂપ આભુષણતા સાતભેદ.

- (૧) જેમ જાડ સ્વયં તાપ ટાઢ સહન કરી અને બીજાને ફળ છાયાથી સંતોષે તેમ મુનિજન પણ પોતે ક્ષુધાદિ પરિષદ સહન કરી મેળવેલ અનુભવ જ્ઞાન દાન કરી ભવ્ય જીવોને સંતોષ પમાડે છે.
- (૨) જેમ જાડને સાચવવાથી ફળ, ફુલ, પત્ર, છાલ, કાળ મૂળ, અને બીજાદિ અનેક જરૂરી વસ્તુ આપે, તેમ મુનિ મહારાજની સેવા-વિનયાદિ કરવાથી અનેક ઇહ-લૌકિક પારલૌકિક સુખોની પ્રાપ્તિ થાય.
- (૩) જેમ જાડ પંખી આદિ જીવાત્માઓને સ્થાન રૂપ છે તેમ મુનિ પણ ભવ્ય આત્માઓને નરકાદિકના દુઃખથી બચવા માટે ઉપદેશનું સ્થાન છે.
- (૪) જેમ કોઈ જાડને છેદે ભેદે તો પણ તે તેનું હીતજ કરે છે. તેમ મુનિને પણ તાડનાદિ કરે અથવા દુર્વચન કહે તો પણ હૃદયમાં મુનિ દુઃખ ન ધરતાં સલાનું હિતજ થાહે છે.
- (૫) જેમ જાડ બીજાને ફળાદિ અર્પી બદલો ચાહતું નથી તેમ મુનિ પણ સામાને કદયાણુકારી ઉપદેશ આપી તેનો બદલો દ્રવ્યાદિક ચાહતા નથી.

- (૬) જેમ જાડને કોઈ પત્થરાદિ મારે અને ઇષ્ટકૃણ મેળવે તેમ મુનિને પણ કોઈ આકોચાદિ કરે તો પણ મુનિ પાસેથી મિષ્ટ વાણીની મધુરતાજ મેળવે છે.
- (૭) જેમ જાડ વટેમાર્ગીઓનું વિશ્રામ સ્થાન છે તેમ મુનિ પણ ભ્રમરમાર્ગીઓનું સ્થાન છે.

#

(૭) હાખાકાંડે ભ્રમરરૂપ વિભૂષણના સાત ભેદ.

- (૧) જેમ ભ્રમર ફૂલનો રસ ચૂસતા ફૂલને પીડા નથી કરતો તેમ સાધુ મહારાજ પણ ગૃહસ્થ પાસેથી આહારાદિ ગ્રહણ કરતા ગૃહસ્થની દાનવૃત્તિની જાવનાને ઓછી થવા દેતા નથી.
- (૨) જેમ ભ્રમર પુષ્પરસ પુષ્પથી ગ્રહણ કરે પણ પુષ્પમાં આસક્તિ રાખતો નથી, તેમ મુનિવરો પણ ગૃહસ્થ પાસેથી આહારાદિક મેળવે પણ ગૃહસ્થ ઉપર વ્યામોહ રાખતા નથી.
- (૩) જેમ ભ્રમર પુષ્પે પુષ્પે ફર્યા કરે તેમ યતિ પણ ગામો ગામ વિચર્યા કરે.
- (૪) જેમ ભ્રમરના માટે ફૂલ જાડો કોઈ રોપતું નથી, તેમ મુનિ પણ ગૃહસ્થે પોતાને માટે બનાવેલા આહાર-વસતિ વસ્ત્ર-પાત્રાદિ ગૃહણ કરે.
- (૫) જેમ ભ્રમર રસનો સંચય કરતો નથી તેમ મહામુનિ પણ આહારાદિનો સંચય કરતા નથી.
- (૬) જેમ ભ્રમર પોતાની મરજી મુજબ પુષ્પ ઉપર જાય તેમ મુનિરાજ પણ પોતાની ઈચ્છા મુજબ ગૃહસ્થને ઘેર

આહારાદિ લેવા જાય પણ કોઈની આમંત્રણની ઇચ્છા ન કરે.

- (૭) જેમ જ્વર વિશિષ્ટ મુગંધી પુષ્પોના રસને ચાહે છે, તેમ યોગી પણ ચારિત્રને ગુણકારક એવી વિશુદ્ધ-દોષ-રહિત ભિક્ષાને ગૃહણ કરે.

*

(૮) કટીસૂત્ર રૂપ મૃગ વિભુષણના સાત ભેદ.

- (૧) જેમ હરણ હિંસક શ્વાપદોથી બીજો તેમ મુનિ ઉત્સૂત્ર રૂપ પાપથી બીજો તથા અનાચર રૂપ પાપથી પણ ભય રાખે.
- (૨) જેમ સારંગ સ્વભાવથી શાંત પ્રકૃતિ વાળો હોય તેમ યતિ પણ સ્વભાવથી શાંત પ્રકૃતિએ વર્તે.
- (૩) જેમ કુરંગ એક સ્થાને સ્થાયી રહેતું નથી તેમ મુનિ પણ એક સ્થાને સ્થાયી રહેતા નથી. કારણે જયણથી વર્તે.
- (૪) જેમ મૃગ રોગાદિની ચિંતા કરતું નથી તેમ મહામુનિ પણ રોગાદિ કારણે આર્ત ધ્યાન ન કરે પણ જયણથી નિરવલ ઉપચાર કરે.
- (૫) જેમ હરણ રોગાદિ કારણે કોઈની આકરી નથી ચાહતું તેમ મુનિરાજ પણ રોગાદિ કારણે કોઈની સેવા ન ચાહે પણ કોઈ સેવા કરે તો એના ભાવ ન તોડે.
- (૬) જેમ મૃગ ઝાઢની છાયામાં બેસી વાગોલ્યા કરે તેમ મુનિ પણ ઉપાશ્રયમાં બેસી સ્વાધ્યાય કર્યા કરે.

(૭) જેમ મૃગ શિકારીઓથી સહા સાવધાન રહે તેમ મુનિરાજ પશુ કામ ક્રોધાદિ શિકારીઓથી અપ્રમત સાવધાન રહે.

✽

(૯) જમણા પગનું ધરતીરૂપ આભૂષણના સાત ભેદ.

(૧) જેમ પૃથ્વી વિવિધ પ્રકારની તાડન, તાપન, ખનનાદિની વેદનાને સહે તેમ મુનિરાજ પશુ બાવીસ પ્રકારના ઉપસર્ગાદિ પરીસહોને સહે.

(૨) જેમ વસુંધરા બહુ રત્નાં કહેવાય છે તેમ મુનિરાજ જ્ઞાનાદિકથી બહુ રત્ના મનાય છે.

(૩) જેમ પૃથ્વી સર્વ ઔષધિની ઉત્પત્તિનું આધાર સ્થાન છે. તેમ સાધુભગવાન પશુ સર્વ લક્ષ્મીઓની ઉત્પત્તિનું આધાર સ્થાન છે.

(૪) જેમ ભૂને ભૂમિદેવતાયૈ સ્વાહા કરીને પૂજે અથવા કૌઠાળી વડે ખણે તો પશુ રાગદ્વેષ ન ધરે તેમ ચોગીરાજ પશુ કોઈ પૂજે વા નિદે તો પશુ રાગદ્વેષ ન કરે અર્થાત્ સમભાવે રહે.

(૫) જેમ ભૂમિ અનેક વર્ણવાળી છે તેમ મુનિ પશુ કષાયાદિની મંદતા વડે અને જ્ઞાનના નય નિરોપાના ભેદ વડે અનેક વર્ણા છે. ગુણી અને ગુણનો અભેદ સંબંધ હોવાથી.

(૬) જેમ પૃથ્વી પોતા પર પડેલા દુર્ગંધવાળા પાણી આદિને પવિત્ર કરી પોતાના ઉદરરૂપ કુવામાંથી સ્વચ્છ પાણી તથા બીજા આદિને આપે તેમ મુનિ પશુ અનેક ભવિ જીવોને ઉપદેશથી પવિત્ર કરીને સમાજ આગળ ધરે છે તે જીવો સમાજોપયોગી થાય છે.

(૭) જેમ પૃથ્વી પાણી સૃષ્ટિના આધાર છે તેમ યતિ પણ સર્વની રક્ષા કરવા રૂપ આધારભૂત છે.

#

(૧૦) ડાખા પગના કમળ રૂપ આભૂષણના સાત ભેદ.

(૧) જેમ પુંડરીક કાદવથી ઉત્પન્ન થયું અને જળ વડે પોષણ પામ્યું છતાં પણ કાદવ અને જળથી નિર્લિપ્ત રહે તેમ મુનિરાજ પણ સંસારૂપ કાદવમાંથી ઉત્પન્ન થયા અને જળાદિ પૌદ્ગલિક પદાર્થોથી પોષાણા છતાં પણ મુનિ સંસારીઓના સંપર્કથી અને આહારાદિમાં વ્યામોહ રાખ્યા વિના નિર્લિપ્ત રહે છે અને સ્વકાર્ય સાધે છે.

(૨) જેમ પુંડરીકનું પાસુ સેવવાથી સુગંધાદિકથી માનવ સુખ માને છે, તેમ મુનિરાજના સંપર્ક સાધવાથી અથવા એમની નિશ્રાએ રહેવાથી સંતોષાદિક ગુણો વડે આત્મા પોતાને સુખી માને છે.

(૩) જેમ પુંડરીક સદા પવિત્ર હોય તેમ મુનિહૃદય પણ પવિત્ર હોય.

(૪) જેમ કમળ જોઈ ભ્રમર ખુસી મનાવે તેમ મુનિને જોઈ ભવ્ય જીવે આત્માને આનંદ માને છે.

(૫) જેમ કમળની કાયા મોટી તેમ મુનિની મર્યાદાઓ મોટી.

(૬) જેમ કમળ સૂર્યથી વિકાસ પામે તેમ મુનિ પણ અરિહંતના ઉપદેશથી આનંદરૂપ ઉદ્ધાસને પામે.

(૭) જેમ કમળ સૂર્યની સાથે પ્રાણાંત સંબંધ રાખે તેમ મુનિ પણ જીવજ્ઞાની સાથે પ્રાણાંત સંબંધ રાખે છે.

(૧૧) હાથના આંગળા ના ધરેણા રૂપ સૂર્ય વિભૂષાના સાત ભેદ.

- (૧) જેમ સૂર્યથી કમળવન વિકાસ પામે તેમ મુનિના ઉપદેશથી ભવ્ય આત્માઓનો વિકાસ થાય.
- (૨) જેમ સૂર્યના પ્રકાશથી સ્થૂલ પદાર્થો જોઈ શકાય તેમ મુનિના ઉપદેશથી જીવ-અજીવાદિ પદાર્થો જાણી-જોઈ શકાય.
- (૩) જેમ સૂર્યથી બીજા ગૃહોની પ્રભા નિસ્તેજ થાય તેમ મુનિના તપ તેજથી પાપાંડીઓ નિસ્તેજ બને અને દૂરાચાર ફેલાવતા અટકે.
- (૪) જેમ સૂર્યથી અંધકાર નાશ પામે તેમ મુનિના ઉપદેશથી અજ્ઞાન રૂપ અંધકાર નાશ પામે.
- (૫) જેમ સૂર્યના ઉદયથી સનમાર્ગનું જ્ઞાન થાય તેમ મુનિના સમાગમથી મોક્ષ માર્ગનું જ્ઞાન થાય.
- (૬) જેમ સૂર્ય તેજથી દેદીપ્યમાન જણાય તેમ મુનિ તપ તેજથી તેજસ્વી ગણાય.
- (૭) જેમ સૂર્ય સહસ્રકીરણો વાળો છે તેમ મુનિ પણ અઢાર હજાર શિયલના ભેદ રૂપ કીરણોવાળો છે.

*

(૧૨) પગના આંગળાના વાયુરૂપ આભૂષણના સાત ભેદ.

- (૧) જેમ વાયરાને વિચરવામાં ક્યાંએ પ્રતિબંધ હોય નહિ અથવા તો વાયરો વિચરવામાં ક્યાંએ સ્ખલના પામતો નથી તેમ મહામુનિ પણ મોહના પ્રતિબંધ વિનાના સર્વ ઠેકાણે વિચરે પણ ક્યાંએ મોહથી સ્ખલના પામતા નથી.

- (૨) જેમ પવનનું વજન જણાતું નથી તેમ મુનિ મહારાજમાં પણ મોહ રજનું વજન જણાતું નથી અર્થાત્ નિર્મોહી હોય છે.
- (૩) જેમ પવન મુગંધ દુર્ગંધને સર્વત્ર ફેલાવે છે. તેમ મુનિરાજ પણ પુણ્યકરણીના ફળનો ઉપદેશ અને પાપ-કરણીના ફળનો ઉપદેશ તથા શુદ્ધ સ્ફટિક જેવા આત્મતત્વના ઉપદેશને સર્વત્ર ફેલાવે છે
- (૪) જેમ પવન પોતાનું સ્વરૂપ બદલતો નથી તેમ મુનિ પણ પોતાના શુદ્ધ સ્વભાવને બદલતા નથી.
- (૫) જેમ વાયુ સ્નેહમાં લેપાતો નથી તેમ મુનિવર પણ ધર્મસ્નેહ સિવાય બીજા કોઈ સ્નેહમાં લેપાતા નથી.
- (૬) જેમ વાયુ, ધુળ, ધુમાડાને ઉડાડીને સ્થળાંતર કરે છે તેમ મુનિરાજ પણ કર્મરજને ઉડાડી સ્થળાન્તર કરે છે અને પોતે સ્વચ્છ બને છે.
- (૭) જેમ ઠંડો વાયુ ગરમી આદિનો નાશ કરે છે. તેમ ચતિજન પણ પોતાના શીતલેસ્યાદિ ગુણોવડે બીજાના ક્રોધાદિ શત્રુઓનો નાશ કરે છે

ઇતિ દ્વાદશ અંગોના સર્પાદિ એક એકના સાત લેદ વડે ચોર્યાશી આભૂષણો જેમ નરનારી આભૂષણો વડે પોતાની શોભામાં વધારો કરે છે તેમ મુનિરાજ પણ ગુણો-રૂપી આભૂષણો વડે પોતાના ચારિત્રરૂપ શોભામાં વધારો કરે છે.

ભાગ ૩ ત્રીજો

કલ્પના-૧

લૌકિક:-લૌકિક મિથ્યાત્વમાં જીવન જીવનાર
જીવોના પાંચ ભેદ.

- (૧) પાપનો હૃદયમાં ભય રાખ્યા વિના રાચી માચી પાપ કરણી કરનાર.
- (૨) હૃદયમાં પાપનો ભય છતાં મહામોહના ઉદયને લઈ પાપ કરણી કરનાર.
- (૩) લોક યા રાજદંડ યોગ્ય પાપનો ત્યાગ કરનાર અથવા પોતાનો ધર્મ માની યથાશક્તિ પાપકરણીનો ત્યાગ કારક.
- (૪) સ્વ ધર છંડી તપ કરવા માટે અગ્નિ વિગેરેનો આરંભ સમારંભ કરનાર.
- (૫) સન્યસ્ત લઈ ચૂકીને ત્યાં તૈયાર સાદુ ભોજન લઈ જીવન જીવનાર.

પ્રશ્ન:-મિથ્યાત્વ એટલે શું ?

જવાબ:-મિથ્યાત્વ એટલે જડ ચેતનને સંપૂર્ણ તત્ત્વ-રૂપે નહિ જાણનાર.

કલ્પેના-૨

દ્રવ્ય જૈન લોકોત્તર મિથ્યાત્વમાં જીવન-
જીવનારના પાંચ લેહ.

- (૧) કુલ ધર્મને માન આપતાં છતાં રાચીમાચી તત્ત્વ સમજ્યા વિના અઢારે પાપસ્થાનક સેવનાર.
- (૨) લોકનિંદે તથા રાજદંડે એવું જીવન નહિ જીવનાર માર્ગાનુસારી.
- (૩) ભોગફળની ઇચ્છાએ અંશથી ધર્મ કરણી કરનાર.
- (૪) સંસાર સુખોમાં ઉદાસીનતા આવતી નથી. તેમજ સંસાર વૈભવની લાલસા રહી છે. છતાં બાર વૃતાદિકનું ગ્રહણ કરનાર પાલન કરનાર.
- (૫) દ્રવ્યથી સંસાર સુખો ત્યાગી, ભાવથી સંસાર સુખોની-ચાહના રાખનાર સંયમી જીવન જીવનાર સાધુ સાધ્વીઓ.

કલ્પેના-૩

સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ આરાધક જીવન જીવનારના પાંચ લેહ.

- (૧) સમ્યક્ત્વ ગુણ સહિત અવિરતિ ઉદાસી જીવન જીવનાર.
- (૨) સમ્યક્ત્વ ગુણ સહિત દેશવિરતિ ધર્મરાગી જીવન જીવનાર.
- (૩) સમ્યક્ત્વ ગુણ સહિત પ્રમત્ત સંયમી.
- (૪) સમ્યક્ત્વ ગુણ સહિત અપ્રમત્ત સંયમી.
- (૫) કેવળદર્શન કેવળજ્ઞાનને ધારણ કરનાર શ્રી વીતરાગ સયોગી ભગવાન તથા અયોગી સિદ્ધ ભગવાન.

કલ્પના-૪

માનવ જીવનની ચાર પ્રકૃતિ:—

(૧) સમલાવી. (૨) અહંલાવી. (૩) છિદ્રગવેષી. (૪) આશાવાદી.

*

જીવનમાં ઉતારવાના ત્રણ મુદ્દાઓ:—

મુદ્દો-૧

- (૧) જીવનમાં સાંસારિક સુખો જે ન મળ્યા હોય તેનો ખેદ કે ચિંતા ન કરવી.
- (૨) જીવનમાં સાંસારિક સુખો મેળવવાની ચાહના ન રાખવી.
- (૩) જીવનમાં જે સાંસારિક સુખો મળ્યા હોય તેને ત્યાગવાની ભાવના રાખવી.

મુદ્દો-૨

- (૧) કોઈ ગુન્હો પોતાથી ન બને એવી કાળજી રાખવી અર્થાત્ ગુન્હો કરવો નહિ.
- (૨) કોઈએ પોતાનો ગુન્હો કયો હોય તેને માફી આપવી. પછી સંભારવો નહિ.
- (૩) પ્રસંગોપાત્ ગુન્હોગારતું પણ ભલું થાય એમ કરવું. યા વર્તવું.

મુદ્દો-૩

- (૧) જીવનમાં વ્યસન દાનતું રાખવું.
- (૨) જીવનમાં ઇર્ષ્યા દયાભાવની રાખવી.
- (૩) જીવનમાં ભાવો સદાચારના લાવવા.

શ્રી સામાયિક દોષ સજ્જાય

(સગ ચોપાડ)

શુભ ગુરૂ અરણે નામી શીષ, સામાયિકના દોષ ભત્રીસ;

૧

કહીશું ત્યાં મનના દશ દોષ દુરમન દેખી ધરતી રોષ. ૧

૨

૩

સામાયિક અવિવેકે કરે, અર્થ વિચાર ન હૈડે ધરે;

૪

૫

૬

મન ઉદ્વેગ ઈચ્છે યશ ધણે, ન કરે વિનય વડેરા તણે. ૨

૭

૮

૧૦

ભય આણે ચિતે વ્યાપાર, કળ સંશય નિયાણા સાર;

૧

૨

હવે વચનના દોષ નિવાર, કુવચન બોલે કરે હુંકાર. ૩

૩

૪

૫

લે કુંચી, બા, ધર ઉઘાડ, મુખ લવરી કરતો વઢવાડ;

૬

૭

૮

આવો બવો બોલે ગાળ, મોહ કરી હુદરાવે બાલ. ૪

૯

૧૦

કરે વિકથાને હાત્ય અપાર, એ દશ દોષ વચનના વાર;

૧

૨

કાયા કેરા દૂષણુ બાર, અપલ આસન બેવે દિશિ ચાર. ૫

૩

૪

સાવધ કામ કરે સંઘાત, આળસ મોડે ઉંચે હાથ;

૫

૬

પગ લંબે બેસે અવિનીત, ઓઠીગણુ લે થાંજો ભીંત. ૬

૭ ૮ ૯
 મેલ ઉતારે ખણજ ખણાય. પગ ઉપર ચઢાવે પાય;
 ૧૦ ૧૧
 અતિ ઉઘાડુ મેલે અંગ, ઢાંકી વલે ત્યમ અંગ ઉપાંગ. ૭
 ૧૨
 નિદ્રાએ રસ ફલ નિર્ગમે, કરહા કંટક તરૂએ ભમે;
 એ બત્રીએ દોષ નિવાર, સામાયિક કરબે નરનાર. ૮
 સમતા ધ્યાન ધરા ઉઝલી, કેસરી ચોર હુવો કેવલી;
 શ્રી શુભ વીર વચન પામતી, સ્વર્ગે ગઈ સુલસા રેવતી ૯

✽

શ્રી જીવદયાની સજ્જાયા.

(રાગ ચોપાઈ.)

આદિ જીનેશ્વર પ્રણમેવ, સરસ્વતી સ્વામીની મનધરેવ;
 જીવદયા પાળો નરનાર, તો તરશે નિશ્ચય સંસાર. ૧
 પાણી ગળતાં જ્યણા કરો, ખાટા મીઠા જુદા પશો;
 જેહને મન દયા પ્રધાન, તે ઘર દીસે જહુ સંતાન. ૨
 મારે જુને ફાડે લીળ, નર નારીને એહીજ શીળ;
 તેહને ઘરે નહિં સંતાન, દુઃખ દેખે તે મેરૂ સમાન. ૩
 પક્ષી ઉંદર માણસના બાળ, જેહ પાપી મારે ચીર કાળ;
 તેહને પરભવે એહીજ દુઃખ, છોડ તણું ન હોયે મુખ. ૪
 માખણ મધ બિલી અથાણું, આદુ સુરણ વળે બાણ;
 માજર મૂઠા રતાણુ જેહ, શુદ્ધ શ્રાવક તરછોડે તેહ. ૫
 ફાગડ કૂલે માયા કરે, કહો ? કેમ તે ભવ સાગર તરે;
 જેહને દેવગુરૂ મુદ્રેષ, મુખ ન પામે તે લવવેશ. ૬

બહુ દહાડાનું લેણું કરી, માખણ તાવે અગ્નિએ ધરી;
 તે મરીને નરકે જાય, માનવ હોય તો દાહજવર થાય. ૭
 દૂધ તણે વળી લોભે જેહ, પાડા ભૂખે મારે તેહ;
 ફરતા ઢારમાં તે જાય વળી, ભૂખે તરસે મરે ટળવળી. ૮
 આંખ કૂટે દીયે જે ગાળ, પરભવ અંધો થાયે જાણ;
 મારો પીટો દીયે જે ગાળ, પરભવ સુખ પામે ન જાળ. ૯
 પાટ પાટલાને વસ્ત્રદાન, સવિ સેકયું વળી રાંધ્યું ધાન;
 મુનિવરને દીયે મન ઉલ્લાસ, તસ ધર લક્ષ્મી રહે સ્થિરવાસ. ૧૦
 દેતા દાન વિમાસણ કરે, દેઇ દાન મન ચિંતા ધરે;
 સુખ શાંતિ પામે અભિરામ, છેડે ન રહે વસવા ઠામ. ૧૧
 ધન થોડું ને દીયે દાન, મહિયલમાં તેની વાધે વાન;
 રીઝીને દાન દઇ કરે રંગરોલ, તસ ધરે લક્ષ્મી કરે કલ્લોલ. ૧૨
 સુખ સંપત્તિ જ્ઞે આવે મળી, ડોસાની દેવા મતિ ટળો;
 ધન ઉપર જેહ રાખે રનેહ, પરભવ સાપ તણો ભવ લેહ. ૧૩
 અધિકી ઓછો બાંધે તોળ, દેવા ચાહે નવિ પાળે બોલ;
 તેની લાંકમાં ન હોવે લાજ, પરભવ તેના ન સરશે કાજ. ૧૪
 પાંચ બાળે બોલે જેહ, પરભવ મુરખ થાયે તેહ;
 ભણે જણે દે પોથી દાન, પરભવ નર થાય વિદ્યાવાન. ૧૫
 નાનાં મોટાં જુથમાં રહી, ખાંતે ઝુઠ લીલા કરી;
 કીધાં કમ નવિ ઠેલાઇ, મરીને નર તે કોઢીયો થાય. ૧૬
 પાંચ પંખીની કાઢે જેહ, પરભવ હુઠો થાય તેહ;
 પત્ર કાપે ને કરે ગજગજો, મરી નર તે થાય પાંખજો. ૧૭
 થઇ સાસુ વટે દિન રાત, પરભવ તે ન પામે સંધાત;
 માત પિતા સુત જોયર ધણી, પરભવ તેને વઢવાડ ધણી. ૧૮

અણુદીકું અણુસાંભલ્યું કહે જે, પરભવ ખહેરા થાય તેહ;
પારકી નિંદા કરે નર નાર, યથ નહિ પામે તે લગાર. ૧૯
પરના અવગુણ ઢાંકે તેહ, નર નારી યથ પામે તેહ;
નિંદા કરે ને દીયે જે ગાળ, પરભવ નર તે પામે આળ. ૨૦
રાત્રિ ભોજન કરે નર નાર, તે પામે ધુવડ અવતાર;
રાત્રી પખી ન ખાયે ધાન, માણસ હૈયે ન દિસે સાન. ૨૧
સૂર્ય સરિખો આથમે દેવ, માણસને ખાવાની ટેવ;
ધર્મી લોકો હોયે જેહ, રાત્રી ભોજન ટાળે તેહ. ૨૨
ગૌતમ પૃથ્થાને અનુસાર, એ સજ્જાય કરી શ્રીકાર;
પાંડિત હર્ષસાગર શિષ્યસાર, શિવસાગર કહે ધર્મ વિચાર. ૨૩

*

શ્રી શાંતિનાથજીનું સ્તવન :—

(રામ મહાર) “ ચતુર ચોમાસ પડ્ધિમી ” એ દેશી.

શાંતિ જિન, એક મુજ વિનતિ

સુણો ત્રિભુવન રાય રે;

શાંતિ સ્વરૂપ કેમ બાણીએ ?

કહો મન કેમ પરખાય રે શાંતિ ૧

ધન્ય તું આતમ ! જેહને, એહવો પ્રશ્ન અવકાશ રે,
ધીરજ મન ધરી સાંભળો, કહું શાંતિ પ્રતિભાસ રે.

શાંતિ ૨

ભાવ અવિશુદ્ધ સુવિશુદ્ધ જે, કહ્યા જિનવર દેવ રે,
તે તેમ અવિતત્વ સદહે, પ્રથમ એ શાંતિ પદ સેવ રે.

શાંતિ ૩

આગમધર ગુરૂ સમકિતી, કિરિયા સંવર સાર રે,
સંપ્રદાયી : અવંચક સદા, શુચિ અનુભવ ધાર રે.

શાંતિઃ ૪

શુદ્ધ આલંબન આદરે, તજી અવર જંબળ રે,
તામસી વૃત્તિ સવિ પરિહરી, ભજે સાત્વિકી સાલ રે.

શાંતિ૦ ૫

ફલ-વિસંવાદ જેહમાં નહીં, શબ્દ તે અર્થ સંબંધી રે,
સકલ નય વાદ વ્યાપી રહ્યો, તે શિવ સાધન સંધિ રે.

શાંતિ૦ ૬

વિધિ પ્રતિષેધ કરી આતમા, પદારથ અવિરોધ રે,
અહણુ વિધિ મહાજને પરિગ્રહ્યો, ઇચ્છો આગમે યોગ રે.

શાંતિ૦ ૭

દુષ્ટજન સંજતિ પરિહરી, ભજે સુગુરૂ સંતાન રે,
ભોગ સામર્થ્ય ચિત્ત ભાવ જે, ધરે મુગતિ નિદાન રે.

શાંતિ૦ ૮

માન અપમાન ચિત્ત સમગણે, સમગણે કનક પાષાણુ રે,
બંદક નિંદક સમ ગણે, ઇચ્છો હોય તું બાણુ રે.

શાંતિ૦ ૯

સર્વ જગ જંતુને સમ ગણે, ગણે તૃણ મણિ ભાવ રે,
મુક્તિ સંસાર જેહુ સમ ગણે, મુણે ભવ જલ નિધિનાવ રે.

શાંતિ૦ ૧૦

આપણે આતમ ભાવ જે, એક ચેતના ધાર રે,
અવર સવિ સાથ સંયોગથી, એહ નિજ પરિકર સાર રે.

શાંતિ૦ ૧૧

પ્રભુ મુખથી એમ સાંભળી, કહે આતમ રામ રે,
તાહરે દરિયણે નિરતર્યો, મુજ સિધ્યાં સવિ કામ રે.

શાંતિ૦ ૧૨

અહો ! અહો ! હું મુજને કહું, નમો મુજ નમો મુજ રે,
અમિત કલ્પ દાન દાતારની, જેહને ભેટ થઈ તુજ રે.

શાંતિ૦ ૧૩

શાંતિ સ્વરૂપ સંશ્લેષથી, કહ્યો નિજપર રૂપ રે,
આગમ માંહે વિસ્તાર ઘણો, કહ્યો શાંતિ જિન ભૂપ રે.

શાંતિ૦ ૧૪

શાંતિ સ્વરૂપ એમ ભાવશે, ધરી શુદ્ધ પ્રણિધાન રે,
આનંદધન પદ પામશે, તે લહેશે બહુમાન રે.

શાંતિ૦ ૧૫

✽

શ્રીમદ્ આત્મારામજી મહારાજ કૃત અનિત્ય
ભાવના સજ્જાત.

યૌવન ધન થીર નહી રહેના રે ॥ આંચલી. ॥

પ્રાતઃ સમયજો નજરે આવે, મધ્ય દીને નહિ દીસે,
જે મધ્યાહ્ને સો નહિ રાતે, કયું વિરથા મન હીસે.

॥ યૌવન ॥ ૧

પવન જકારે બાદળ વિણસે, ત્યું શરીર તુમ નાસે,
લગ્ન જળ તરંગ વત્, ચપળા કયું બાંધે મન આસે.

॥ યૌવન ॥ ૨

વલ્લભ સંગ સુપનસી માયા, ઇનમેં રાજાદિ કૈસા,
હિનમેં ઉડે અર્ધ તુલ જ્યું, યૌવન જગમેં એસા.

॥ યૌવન ॥ ૩

ચક્રી હરી પુરંદર રાજે, મદમાતે રસ મોહિ,
કેન દેશમે મરીને પહુચે, તીનકી ખખર ન કોહિ

॥ યૌવન ॥ ૪

જગ માયામે નહીં લોલાવે, આતમરામ સયાને,
અજર અમર તું સદા નિત્ય હૈ, જિન ધુની ચહ સુની કાને.

॥ યૌવન ॥ ૫

*

અથ દશમાધ્યયન સજ્જાયા પ્રારંભ :

તે તરીયા લાઇ તે તરીયા—એ દેશી

તે મુનિ વંદો તે મુનિ વંદો, ઉપશમ રસનો કંદો રે,
નિર્મલ જ્ઞાન ક્રિયાનો ચંદો, તપ તેજે જેહવો દિષ્ટવંદો રે.

તે ૦ ॥ ૧ ॥ એ આંકણી

પંચાશ્રવનો કરી પરિહાર, પંચ મહાવ્રત ધારો રે,
ષટ્શ્રવ તણો આધાર, કરતો ઉગ્ર વિહારો રે.

તે ૦ ॥ ૨ ॥

પંચ સમિતિ ત્રણ ગુણિ, આરાધે ધર્મધ્યાન નિરાધારે રે,
પંચમ ગતિનો મારગ સાધે, શુભ ગુણ તો ઈમ વાધે રે.

તે ૦ ॥ ૩ ॥

કય વિકય ન કરે વ્યાપાર, નિર્મમ નિરહંકાર રે,
ચારિત્ર પાલે નિર તિચારે, ચાલતો ખડગની ધાર રે.

તે ૦ ॥ ૪ ॥

ભોગને રોગ કરી જે જાણે, આપે પુણ્ય વખાણે રે,
તપ શ્રુતનો મદ નવિ આણે, ગોપની અંગ ઠેકાણે રે.

તે ૦ ॥ ૫ ॥

છાંડી ધન કણ કંચન ગેહ, થઇ નિરુનેહી નિરીહ રે,
ખેહ સમાણી બાણી દેહ, નવિ પોષે પાપે જેહ રે.
તે૦ ॥ ૬ ॥

દોષ રહિત આહાર જે પામે, જે હુખે પરિણામે રે,
લેતો દેહનું મુખ નવિ કામે, બગતો આઠેઘ બમે રે.
તે૦ ॥ ૭ ॥

રસના રસ રસિયો નવિ થાવે, નિર્લોભી નિર્માયિ રે,
સહે પરિસહ સ્થિર કરી કાયા, અવિચલ જમ ગિરિરાય રે.
તે૦ ॥ ૮ ॥

રાતે કાઉસગ્ગ કરી સમશાને, બે તિહાં પરિસહ બાણે રે,
તો નવિ ચૂકે તે હવે ટાણે, ભય મનમાં નવિ આણે રે.
તે૦ ॥ ૯ ॥

કોઇ ઉપર ન ધરે કોવ, દિયે સહુને પ્રતિબોધ રે,
કર્મ આઠ ઝીંપવા બોધ, કરતો સયમ શોધ રે.
તે૦ ॥ ૧૦ ॥

દશવૈકાલિક દશમાધ્યયને, એમ ભાજ્યો આચાર રે,
તે ગુરૂ લાભ વિજયથી પામે, વૃદ્ધિ વિજય જયકાર રે.
તે૦ ॥ ૧૧ ॥

✽

“મહારાજ શ્રી ચિદાનંદજી પ્રણીત” સજ્જાય
(આશા ઉરી)

અવધુ નિરપક્ષ વીરલા કોઇ, દેખ્યા જમ સહુ બેઠ. અવધુ૦
સમરસ ભાવભલા ચિત્ત બકે, થાય ઉત્થાપ ન હોઇ,
અવિનાશી કે ધર કી બાતાં, બનેજે નર સોઇ.

અવધુ૦ ॥ ૧ ॥

રાવરંકમેં લેદ ન જાણે, કનક ઉપલ સમ લેખે,
તૃષ્ણા તરૂણી કેા નવિ પરિચય, તો શિવ મંદીર દેખે.

અવધુઁ ॥ ૨ ॥

નિંજ સ્તુતિ શ્રવણ સુણીને, હર્ષ શોક નવિ આણે,
તે જગમેં જોગીશ્વર પુરા, નિત્ય ચઢતે ગુણ ઠાણે

અવધુઁ ॥ ૩ ॥

ચંદ્ર સમાન સૌમ્યતા બાપી, સાગર જેમ ગાંભીરા,
અપ્રમત્ત ભારંડ પરે નિત્ય, સૂરગિરિ સમશૂચી ધીરા.

અવધુઁ ॥ ૪ ॥

પંકજ નામ ધરાય પંકજું રહત કમલ જેમ ન્યાસ,
ચિદાનંદ એસા જન ઉત્તમ, સો સાહીસકું ખ્યાસ.

અવધુઁ ॥ ૫ ॥

*

“યતિ ધર્મના અઢાર પાપ સ્થાનક”

(દશવૈકાલિક છઠ્ઠા ધ્યયનમાંથી)

પહેલે પ્રાણાતિપાત, બીજે મૃત્તવાદ,
ત્રીજે અદત્તાહાન, ચોથે મૈથુન, પાંચ મે
પરિગ્રહ, છઠે રાત્રિ લોજન કર્યું,
સાતમે છ કાયની વિરાધના કરી,
આઠમે સદોષ આહાર કર્યો,
નવમે ધાતુના વાસણ વાપર્યા, દશમે ગાદી.
માંચીએ બેઠા, અગ્યાર મેં સનારી,
વસતિમાં રહ્યા બારમે બારી પાસે બેઠા.
તેરમે ગાદલું વાપર્યું, ચૌદમે પલંગપર બેઠા
પંદરમે સ્નાનમજ્જન કર્યું,

સોલમે' શણગાર કર્યો, સત્તરમે' દાંત રંગ્યા,

અઢારમે' નખ રંગ્યા એ.

અઢાર પાપ સ્થાનક માંહિ મહારા જીવે

જે કોઈ પાપ સેવ્યું હોય, સેવ,

રાવ્યું હોય, સેવતાં અનુમોદ્યું હોય

તે સર્વે હું મન વચન કાયાએ કરી.

મિચ્છામિ દુકકંડમ્ ॥

*

કર્તા શ્રી મહામહોપાધ્યાયજી શ્રીમદ્ યશોવિજયજી કૃત
શ્રી જૈનત્વ વિષે સજ્જાચ

પરમગુરુ જૈન કહો કયું હોવે, ગુરુ ઉપદેશ વિના જૈન મુઠા
દર્શન જૈન વિખોવે. પરમ ગુરુ ॥ ૧ ॥ કહત કૃપાનિધિ સમ
જળ ઝીલે, કર્મ મેલ જે ધોવે, બહીર પાપ મેલ અંજે ન
ધારે; શુદ્ધ સ્વરૂપ નિજ જોવે ॥ પરમ ગુરુ ॥ ૨ ॥ સ્વાદવાદ
પૂરણ જો બણે, નય ગર્જિન જસ વાચા ગુણપર્યાય દ્રવ્ય
સો બણે, સોહી જૈન હું સાચા: ॥ પરમ ગુરુ ॥ ૩ ॥ પર
પરિણતી અપની કરી માને, કિરિયા જવેંધેલો, ઉનકો જૈન
કહો કયું કહીએ, ચોહિ મૂરખમે પહેલો ॥ પરમ ગુરુ
॥ ૪ ॥ કિરિયા મૂઠ મતિ (એ) અજ્ઞાની, ચાલે ચાલ અપૂઠી.
જૈન જીવન ઉનમેં હિ નહિ કહેસો સખ હ જૂઠા ॥ પરમ
ગુરુ ॥ ૫ ॥ જ્ઞાન ભાવ જ્ઞાની સખમાં હિ, શિવ સાધન
સદ્ગુણીયે, નામ લેખસે કાજ ન સિજએ, ભાવ ઉદાસી
રહિયે ॥ પરમ ગુરુ ॥ ૬ ॥ જ્ઞાન સકલ નય સાધન સાધો,
કિરિયા જ્ઞાનપ્રી દાસી, કિરિયા કરત હૈ ધરત હૈ મમતા,
આઈ ગણેમેં ફાંસી ॥ પરમગુરુ ॥ ૭ ॥ કબહીક જ્ઞાન વિનુ
નહિ કિરિયા, કબહીક કિરિયા જ્ઞાન વિનુ નાહી; જ્ઞાન કિરિયા

દોનો સંગ મીલન હૈ, જણું જલ રસ જલમાંહિ ॥ પરમ
ગુરૂ ॥ ૮ ॥ કિરિયા મગનતા બાહિર દિખત જાને શકિત
જસ લાળે, સદ્ગુરૂ શીખ સુતે નહિ કબહું સો જન જૈનને
લાળે ॥ પરમ ગુરૂ ॥ ૯ ॥ તત્વ બુદ્ધિ નિજકી પરીણતી
હૈ, સકલ સૂત્રકી કુંચી; જગજસ વાદ વધે ઉનહિકે જૈન
દશા જસ ઉંચી ॥ પરગુરૂ ॥ ૧૦ ॥

#

શ્રી આત્મભાવના પદ.

દેખો ભાઈ મહા વિકલ સંસારી, દુખિત અનાદિ મોહ
કે કારણ રાગદ્વેષ ઉરધારી. દેખોભાઈ. એ ટેક હિંસારંભ
કરત સુખ સમજે, મૃષાબોલ ચતુરાઈ. પરધન હરત સમરથ
કહાવે, પરિત્રહ વધત બડાઈ; ચાતે હોતે ઔરકી ઔર,
શુભ કરણી દુઃખદાઈ. ॥ દેખોભાઈ ॥ ૨ ॥ જોગાસન કરે
પવન નિરોધે. આત્મ દ્રષ્ટિ ન જાગે; કથની કથન મહંત
કહાવે, મમતા મૂલ ન ત્યાગે ॥ દેખોભાઈ ॥ ૩ ॥ આગમ
વેદ સિદ્ધાંત પાઠ સૂણે, હિયે આઠમદ આણે; ભતિ લાભ
કુલ બલ-તપ વિદ્યા પ્રભુતા રૂપ વખાતે ॥ દેખોભાઈ ॥ ૪ ॥
જઠ શું રાચે પરમ પદ સાથે, આત્મશકિત ન સુજે. વિનય
વિવેક વિચાર દ્રવ્યકે, ગુણ પર્યાય ન ભુજે ॥ દેખોભાઈ
॥ ૫ ॥ જસવાલે જસ સુણી સંતોષે, તપ વાલે તપ શોષે:
ગુનવાલા પરગુનકું દાષે, મતવાલા મત પોષે ॥ દેખો ભાઈ
॥ ૬ ॥ ગુરૂ ઉપદેશ સહજ ઉદયાગત, મોહ ચિકલતા છુટે;
શ્રીનય વિજય સુજસ વિલાસી, અચલ અક્ષય નિધિ લૂટે ॥
દેખો ભાઈ ॥ ૭ ॥

શ્રી સત્ય મારગ ભાવના પદ

મારગ સાચા કોણે બતાવે જનકું જય પૃથ્વીએ

તે તો અપની ગાવે; મારગ ॥ ૧ ॥

મત વારા મત વાદ ધર, થાપન નિજ મત નીકા,
સ્વાદ્વાદ અનુભવ બીન તાકા, કથન લાગત મોતે ફીકા.

મારગ ૦ ॥ ૨ ॥

મત વેદાંત પ્રકા પદ ધ્યાવત, નિશ્ચય પખ ઉર ધારી,
મિમાંસક તો કર્મ વહે તે, ઉદય ભાવ અનુસારી.

મારગ ૦ ॥ ૩ ॥

કહત બૌદ્ધ તે બુદ્ધદેવ મમ, ક્ષણિક રૂપ દર્શાવે,
નૈયાયિક નય પદ અહિતે, કરતા કોઈ ઠરાવે.

મારગ ૦ ॥ ૪ ॥

ચારવાક નિજમનઃ કદપના, શૂન્ય વાદ કોઈ ગણે,
તિણ્ણમે ભયે અનેક ભેદતે, અપની અપની તાણે.

મારગ ૦ ॥ ૫ ॥

નય સરવંજ સાધના જમે, તે સરવંજ કહાવે,
ચિદાનંદ એસા જિન મારગ, ખોજ હોય તે પાવે.

મારગ ૦ ॥ ૬ ॥

શ્રી સમકિત પ્રાપ્તિ વિષે સજ્જાત્ર

સમકિત નવ્ય લયું રે, એ તો રૂઢ્યો ચતુર્ગતિમાંહી,
ત્રસ સ્યાવરની જયણા કીધી, જીવ ન એક વિરાધ્યો.
ત્રણ કાળ સામાયિક કરતાં, શુદ્ધ ઉપયોગ ન સાધ્યો.

સમકિત ૦ ॥ ૧ ॥

જુઠ યોલનકો વ્રતજ લીનો, ચોરીકો પણ ત્યાગી,
વ્યવહારાદિ મહા નિપુણ લયો પણ, અંતર દૃષ્ટિ ન જામી.

સમકિત ૦ ॥ ૨ ॥

ઉદ્ધવ ભૂજા માહુ ઉંધો લટકે, ભસ્મ લગા નિજ ઘટકે,
મટાકુટ શિર કુંડે જુઠો, વિષુ શ્રદ્ધા ભવ ભટકે.

સમકિત ૦ ॥ ૩ ॥

સ્વપરનારી ત્યાગજ કરકર, પ્રેક્ષા વ્રત ધર લીનો,
દેવાદિક માકો સુખ પાકે, નિજ કારજ નવિ સિદ્ધો.

સમકિત ૦ ॥ ૪ ॥

દ્રવ્ય ક્રિયા અમ ત્યાગ પરિચહ, દ્રવ્ય લિંચ ધરલીનો,
દેવતો કહે યા વિષ અન્દ્ર મેં, બહોત વાર કર લીનો.

સમકિત ૦ ॥ ૫ ॥

#

મત મતાંતરનો ત્યાગ કરી આત્મભાવ વિષે સજાયા

મતિમાન એમ વિચારો રે, મતિ મતિયન કે ભાવ (એ ચાલ.)

વસ્તુમતે વસ્તુ લહો રે, વાદ વિવાદ ન કોય;
સૂરતીયાં પ્રકાશ પીચારે, અંધકાર નવિ હોય.

॥ મતિમ ન ॥ ૧.

રૂપરેખ તીયાં નવિ ઘટે રે, મુદ્રા લેક ન હોય;
લેહ જ્ઞાન દૃષ્ટિ કસી પ્યારે, દેઓ અંતર ભેય

॥ મતિમાન ॥ ૨

તનતા મનતા વચનતારે, પર પરિણતિ પરીવાર;
હન મન વચનાતીત પ્યારે, નિજ સત્તા સુખકાર.

॥ મતિમાન ॥ ૩.

અંતર શુદ્ધ સ્વભાવમાં, નહિ વિભાવ લવલેશ;
બ્રમ આરોપિત લક્ષ્યથી પ્યારે, હંસા સહત કલેશ;

॥ મતિમાન ॥ ૪.

અંતર શુદ્ધ નિહિશ્રમ બહિરે, કાયાથી વ્યવહાર;
ચિદાનન્દ ઇમ પામીયે પ્યારે, લવ સાગર કે પાર.

॥ મતિમાન ॥ ૫.

*

અષ્ટમહ ત્યાગ વિષે સજ્જામ

લધુતા મેરે મન માની બધી શુર ગમ જ્ઞાન નિશાની-એ સાલ.

મહ અષ્ટ જિનો ધારે, વેા દુર્ગતિ ગયે બિચારે,
દેખો જગતે પ્રાણી, દુઃખ સહત અધિક અજ્ઞાની.

લધુતા ॥ ૧ ॥

શયી સુરજ બડે કહાવે, વેા રાહુ કે ખીચ મેં આવે,
તારા ગણ લધુતા ધારી, સ્વરભાનુ ભિતિ નિવારી.

લધુતા ॥ ૨ ॥

છોટી અતિ જોયણુ ગંધી, લેવે ષટરસ સ્વાદ મુખંધી,
કરટી મોટાઈ ધારે, નિજ શિર પર ખાર ઉઠાડે.

લધુતા ॥ ૩ ॥

જન બાલચંદ્ર હોઈ આવે, તળ સહુ જગ દેખણુ થાવે.
પૂનમ ચંદ્ર બડો કહાવે, તળક્ષીણુ કળા હોઈ જાવે,

લધુતા ॥ ૪ ॥

શુર આઈ મનમેં જોદે, તળ ભૂપ શ્રવણ નાસિકા છેદે,
અંગમાંહિ લધુ કહાવે, તે કારણ ચરણ પૂજાવે.

લધુતા ॥ ૫ ॥

શિશુ રાજલોકમેં જાવે, સખી હિલમિલ ગોદ ખીલાવે,
હોય ખડા જન ન પાવે, જાવે તો શિષ કટાવે,
લધુતા ॥ ૬ ॥

અંતર મદ ભાવ બહાવે, તખ ત્રિલોક નાથ કહાવે,
ઇમ ચિદાનંદ ગુણુ જાવે, કોઈ રહણી વીરલા પાવે,
લધુતા ॥ ૭ ॥

*

શ્રી અધ્યાત્મ પદ

પરમ પ્રભુ સખ જગ શબ્દે ધ્યાવે જખલગ અંતર
ભેદ ન ભાંજે તખલગ કોઉન પાવે. ॥ પરમ પ્રભુ ॥ ૧ ॥

સકલ અંશ દેખે જલ ભેગી, ભેખીણું સમતા આવે,
મમતા અંધ ન દેખે ઉનકું, ચિત્ત ચીહું'રે ધ્યાવે.
॥ પરમ પ્રભુ ॥ ૨ ॥

સહજ શક્તિ ઔર ગુફી ભક્તિ, ભેચિત્ત ભેગ જગાવે.
દ્રવ્ય ગુણ પથયિસે અપને, તો કોઈ લય લગાવે,
॥ પરમ પ્રભુ ॥ ૩ ॥

પદ્મ પુરાણ વેદ ઔર ગીતા, મૂરખ અર્થ ન પાવે,
ઇત ઉત કીરત ગૃહિત રસ નાંહિ, જલુ'ં પશુ ચરવિત ચાવે,
॥ પરમ પ્રભુ ॥ ૪ ॥

પુદ્ગલસે ન્યારો પ્રભુ મેરો, પૂદ્ગલ આપ છીપાવે,
ઉનસે અંતર નાંહિ હમારો, અખ કહાં ભાગો જાવે.
॥ પરમ પ્રભુ ॥ ૫ ॥

અલખ અજર ઔર અમર નીરંજન, સો પ્રભુ સહજ સુહાવે,
અંતરયામી પૂરણ પ્રગટથો, સેવક યશ ગુણુ જાવે.
॥ પરમ પ્રભુ ॥ ૬ ॥

મન સ્થિર કરવા બિશે સ્વાધ્યાય

મનાજી તુમે, જિન ચરણે ચિત્ત લાવો;
તાકો અવસર, વિચે જાય. મનાજી ૧

ઉદર ભરણ કે કારણે રે, ગૌઆ બનમેં જાય;
ચારો ચરે અઠ દસી પ્રીરે રે,
વાકું ચિત્તડું બછરિયા માંહિ. મનાજી ૨

ચાર પાંચ સાહેલી મીલીરે, હિલમીલ પાણી જાય;
તાલી દીએ અઠ ખડ હસે રે,
વાકું ચિત્તડું ગગરિયા માંહિ. મનાજી ૩

નૂલવો નાચે ચેકમાં રે, લખ આવેલખ જાય;
વાંચ ચઢે નાટક કરે રે,
વાકું ચિત્તડું દોરડિયા માંહિ. મનાજી ૪

સોનીડો સોનુ ઘડે રે, ઘડે વળી રૂપાના ઘાટ;
ઘાટ ઘડે જન સીઝવે રે,
વાકું ચિત્તડું સોનૈયા માંહિ. મનાજી ૫

જૂગટી કે મન જૂગટુ રે, કામી કે મન કામ;
આનન્દ ધન ઈમ વિનવે રે,
એસો ધરો પ્રભુજીસે ધ્યાન. મનાજી ૬

*

નવ પ્રકારે ક્રિયા વિશે સ્વાધ્યાય

(રાગ ચૌપાદ) (સુધારા સાથે)

શ્રવણ ૧ કીર્તન ૨ સેવન ૩ તણે, વંદન ૪ નિંદન ૫ ધ્યાન
૬ મને; ધારી લધુતા ૭ એગતા ૮ પણે, સમતા

નવમી રહે કને. ૧

ગુણ અનંત જીવ દ્રવ્યના કહ્યા, જ્ઞાન દર્શન મુખ વીર્યે લક્ષ્યા;
 તેહ તણુ સાંભળવું કરે, પ્રથમ ક્રિયા પાતિક પરિહરે. ૨
 કીર્તન કથની કરે અતિઘણી, જે દ્રવ્ય ગુણ પર્યાય ભણી;
 વચન યોગી પાતિક પરિહરે, બીજી ક્રિયા સમજી આદરે. ૩
 સેવન કરતો હૃદય મોહર, ગુણ સંભાળે વારંવાર;
 દુર્ગતિ કાપે નિશ્ચયે સહિ, ત્રિભા બોલથકી એ લહી. ૪
 વંદન કરતો ભાવથી વળી, ચેતન દ્રવ્યના ગુણ કહે વળી;
 ઘણે વીર્ય ઉદ્ધાસે જેહ, ચોથી ક્રિયામાં મધરી સંદેહ. ૫
 નિંદા કરે વિભાવજ તણી, રાગાદિક દુઃખ દેતા ભણી;
 લધુ કરમી તોણે નિશ્ચય થાય, પંચમ ક્રિયાએ ગુણ બોલાય ૬
 ધ્યાન ધરતો તેહનો ધણી, થીર કરી થાપે બહુ ગુણ ભણી;
 ઘાતિ કરમનો છેદક તેહ, છઠી ક્રિયામાં મધરીશ સંદેહ. ૭
 લધુ ગુરૂતાએ ચિતે ઘણું, ઘણા મોક્ષ ગયા હું સંસારે ભમું;
 તો હું હીણા પણાથી બહુ, ગુણ સાતમાં હૃદયે લહુ ૮
 એકલો જન્મી એકલો મરે, પુણ્ય તે સાથે વરે;
 મુખ દુઃખ સર્વે એકલો સહે, ગુણ આઠમો જ્ઞાની ઇશ કહે. ૯
 રસ સમતા એ નવમો જાણુ, સર્વ જીવ આપ સરખા જાણુ;
 સરખા સ્વભાવ વચન ગુણ કહ્યા,
 નવમે બોલે શિવ મુંદરી વર્યા. ૧૦
 એહવા ભાવ ધરે મુણિંદ, કથની કથી એ ગણી મણિચંદ;
 વિનય કરીને ભણુશે જેહ, અવિચળ પદવી લેશે તેહ. ૧૧

આત્મભાવ સ્વાદ્યાય

કૃષ્ણ

જે દેખું તે તુઝ નહી, નવિ દેખું તે તું હી;
ઇષ્ટ ભાવે વર્તે સદા સઘળે તું હિંજ તું હી. ૧

જેણે તુઝકું પીછાણીઓ, નવી જીએ પારકી લાર;
આપ સભાવમેં તે રહ્યો, નવી લીએ મનકી સાર. ૨

મનેં જે આંણી મેલીઓ, આતમ ગુણને લાર;
મનકું ફરે મૂકીને શૂન્ય કરે વ્યાપાર. ૩

તાલી લાગી આપકું, પરકું દેખત નાંહિ;
આપ સ્વભાવમેં ઝીલતો, જાણે સર્વ વસ્તુ યાંહિ. ૪

ઇષ્ટી પેરે જ્યોતિ જગાય કે, ઉદ્યોત ભયે સખ ઠોર;
અંત રંગ પ્રગટી કળા, હુએ ઓર કી ઓર. ૫

ઢાળ

જીત્યો જીત્યો રે મોટો મોહ રાય કે,
ઢીઠો ઢીકે રે લોકલોક આજ કે;

જાણ્યા જાણ્યા રે સ્થુલ સૂક્ષ્મ ભાવ કે,
પામ્યા પામ્યા રે આતમ ગુણ રાજ કે. ૧જી

ધાર્તિ કર્મના ક્ષય થકી આજ કે,
નામ ગૌત્ર ઉદયથી પૂજે સૂરરાજ કે;

વેદની આયુથી વિચરે મહારાજ કે,
શૈલેસી કરણે મણિચંદ્ર મહારાજ કે ૨જી.

✽

ઇતિ સ્વાધ્યાય વિભાગ

શ્રી સીમંધર સ્વામી સ્તુતિ

મહાનુભવ પુનઃ સોવન્ન દેહ, જણાણંદણં કેવલનાણગેહમ્ ॥
મહાનંદલચ્છાં બહુ બુદ્ધિરાયં,

સુસેવયામિ સીમંધરં તિથિરાયમ્ ॥ ૧ ॥

પુરા તારગાં જેહ જીવાણજાયાં,

મવિસ્મંતિ તે સર્વ મઠવાણ તાયા ॥

તહા સંપયં જે જીણાં વટ્ટનાણાં,

સુહં દિંતુ તે મે તિ લોચણહાણા ॥ ૨ ॥

દુરુત્તારં સંસાર કુબ્જારતાયં,

કલંકાવલીપંક — પરકાલ — તોયમ્ ॥

મણો વંછિયથે સુમંદારકણં,

જિણંદાગમં વંદિમો સુમહણ્યમ્ ॥ ૩ ॥

વિકાસે જિણંદાણંભોજલીણાં,

કલારુવલાવન્નસોહમ્માપીણા ॥

બહંતસ્સ ચિત્તંપિ ણિચ્ચંપિ જ્ઞાણં,

સિરિભારદે દેહિ મે સુદ્ધ નાણમ્ ॥ ૪ ॥

*

યોગ સાધકસ્ય સાધનમ્ ।

અધ્યાત્મં ભાવના ધ્યાનં, સમતા વૃત્તિ સંક્ષયઃ ॥

મેક્ષેણ યોજનાદ્યોગ, એષ શ્રેષ્ઠો યથોક્તરમ્ ॥ ૧ ॥

અધ્યાત્મ, ભાવના, ધ્યાન, સમતા, વૃત્તિ સંક્ષય;

મેક્ષમાં જોડે તે જોગ, આદિ અત્ય શ્રેયસ્કર. ૧

*

ૐ અહં નમઃ

("આ સજ્જાત્રીના પ્રથમ છાપ કામમાં બહુ અશુદ્ધિયો હોવાથી અને અસંબંધ કેટલાક પાદો હોવાથી મારી મતિ અનુસાર સુધારી સંયોજના કરી છે; આના કરતામાં શ્રી આનન્દધનજી મહારાજનું શુભ નામ આવે છે; પણ ભાષા શૈલી જોતાં કોઈક બીજા મહાશય હોવા જોઈએ. આ સજ્જાત્રીમાં અધ્યાત્મિક ભાવ હોવાથી મેં સંપાદન કરવા ભાવના કરી છે.

સંપાદક મુનિ ચંપકસાગરજી મહારાજ

*

ધરિયા સમિતિ સજ્જાત્રી

(હુહો)

પંચ મહાવ્રત આદરી, આતમ કરે વિચાર; અહો અહો હું ચરતક્ષ થયો, ધન ધન મુજ અવતાર. ૧

(રાગ ચિતોડા રાગની દેશી.)

ધરિજાએ ચાલો રે, વિનતી અવધારો રે;
શક્તિ સંભાળો રે, આતમ સ્વભાવની રે. ધ. (૧)

ધરિજા જે કહીએ રે, મુમતિ સંભાળી રે;
તવ લાગી ખ્યારી રે, પુઠવાળી કુમતિ સંગથી રે. ધ. (૨)

દ્રવ્યથી સાર રે કિલ્લામણા ન લગાર રે;
રખે નવિ ઉપજે રે, હવે પર પ્રાણીને રે. ધ. ૩(૭)

મુનિ મારગ ચાલો રે, દ્રવ્ય ભાવસું મહાલો રે;
આતમ ઉગારો રે ભવદ ચક્રથી રે. ધ. (૪)

જે મુનિ ગુણ પામી રે, પરભાવ વામી રે;
કહે વીર સ્વામી રે, આનન્દ ધન તે થયા રે. ઈ. (૫)

✽

ભાષા સમિતિ સજ્જાય

(રાગ રાય કહે રાણી પ્રત્યે સુણો કામિનીજી)

બીજી સમિતિ સાંભળો જયવંતાજી,
ભાષાની જે જાણુ ગુણવંતાજી;
ભાષે ભાષણુ સ્વરૂપનું જયવંતાજી,
રૂપી પદારથ ત્યાગ ગુણવંતાજી. (૧)

નિજ સ્વરૂપ રમણે ચડયા જયવંતાજી,
નવિ પરનો પર ચાર ગુણવંતાજી;
ભાષા સમિતિથી સુખ થયું જયવંતાજી,
તે જાણે મુનિરાય ગુણવંતાજી. (૨)

જ્ઞાનવંત નિજ જ્ઞાનથી જયવંતાજી,
અનુભવતા સ્વભાવમાં ગુણવંતાજી;
દ્રવ્યથી પણ મહામુનિ જયવંતાજી,
સાવધ વચન કરે ત્યાગ ગુણવંતાજી. (૩)

સાવધ વિરમ્યા જે મુનિ જયવંતાજી,
તે કહિયે મહાભાગ ગુણવંતાજી;
સુમતિ સુમતિ સ્વભાવથી જયવંતાજી,
સ્વ પર વિવેચન થાય ગુણવંતાજી. (૪)

પર ભાષણુ દૂરે કરી જયવંતાજી,
નિજ સ્વરૂપમાં ભાસ ગુણવંતાજી;
આનન્દ ધન પદ તે લહે જયવંતાજી,
નિજ રિદ્ધિ મહારાજ ગુણવંતાજી. (૫)

✽

એષણા સમિતિ સજ્જાય

(સમ પંગાળાની દેશી)

- ત્રીજી સમિતિ એષણા નામ,
તેણે દીઠા આનન્દધન સામ ચેતન સાંભળો;
જળ દીઠા આનન્દ ધન વીર,
સે'જ સ્વભાવ થયો છે ધીર ગયો આમળો. (૧)
- વીર થઈને અરિ પુઠે ધાય,
અરિ તે તો નાઠો જાય ચેતન સાંભળો;
વીરની સનમુખ કોઈ ન થાય,
રતન ત્રયિસુ' મળતા જાય ગયો આમળો. (૨)
- અરિનું બળ હવે નથી કંઈ લેશ,
નિજ સ્વભાવમાં આલો સવેષ ચેતન સાંભળો;
નિરખણ લાગો નિજ ઘર-માંહિ,
તવ વિસામો લીધો ત્યાંહિ ગયો આમળો. (૩)
- હવે પર ઘર કદી ન જાઉં,
પરને સનમુખ કદી ન થાઉં ચેતન સાંભળો;
એમ વિચારી થયો સજ્જ,
તવ પર પરણુતિમાં લાગી આજ ગયો આમળો. (૪)
- મુનિવર કંઈપણ રસ ભંડાર,
દોષ રહિત લેવે છે આહાર ચેતન સાંભળો;
દ્રવ્ય થકી ચાલે છે એમ.
પર પરણુતિનો લીધો નેમ ગયો આમળો. (૫)
- દ્રવ્ય ભાવમું જે મુનિરાય,
મુમતિ સ્વભાવમાં આલ્યા જાય ચેતન સાંભળો;
આનન્દધન પ્રભુ કહિયે તેહ,
દુઃખ વિભાવને લીધો છેહ ગયો આમળો. (૬)

આદાન નિકોપના સમિતિ સંજ્ઞાયા

(રાગ જગતગુરુ હીરજદેશી)

ચોથી સમિતિ આદરો રે, આદાન નિકોપ ઇંચુ નામ,
આદાનનો જે આદર કરે રે, નિજ સ્વરૂપને....તામ.
સ્વરૂપ ગુણ ધારણે રે,

ધારણે અક્ષય અનન્ત લવિક દુઃખ વારણે રે. (૧)

નિકોપણ નીવારણું રે, પર વસ્તુ વળી જેહ,
તેહ થકી ચિત્ત વાળિયે રે, કરવા ધર્મ સું નેહ. સ્વરૂપ (૨)

ધર્મ નેહ જખ લાગીઓ રે, તવ આનન્દ અપાર,
પ્રગટો સ્વરૂપ વિષે હવે રે, ખાતાં ઘેબર થાર. સ્વરૂપ (૩)

અજ્ઞાન તિમિરને નષ્ટ કરી રે, જ્ઞાન સુધારસ જેહ,
આસ્વાદન મુનિવર કરે રે, ત્રિપદી ગુણ ગેહ. સ્વરૂપ (૪)

સ્વરૂપમાં જે મુનિવરા રે, સુમતિ સુધારસ જેહ,
સ્વસુમતિ પ્રગટાવીને રે, હીધો કુર્મતને છેહ. સ્વરૂપ (૫)

કાળ અનાદિ અનન્તનો રે, હતો સેંદલગ્ન સ્વભાવ,
તે પર પુદ્ગલમાં હવે રે, ન રહે મુનિના ભાવ. સ્વરૂપ (૬)

દ્રવ્ય ભાવ દો લેદથી રે, મુનિવર સમિતિ ધાર,
આનન્દધન પદ પામસે રે, તે મુનિ ગુણ ભંડાર. સ્વરૂપ (૭)

*

પારિઠાવણિયા સમિતિ સંજ્ઞાયા

(દેશી રૂપ રાગવી રે)

પંચમી સમિતિ હો મુનિવર આદર ને રે,

પર છોડી સ્વભાવને સુધાધુલ,

મુનિ મારગ હો રૂડી પરે ધારણે રે,

ઉન મારગનો પરિહાર સુસાધુલ. મુનિ (૧)

- પારિઠાવણિયા હો નામ વળી જે કહું રે,
તે તો પરહરવો પરભાવ સુસાધુજી,
આદર કરવો હો નિજ સ્વભાવનો રે,
તે તો અકળ સ્વરૂપ કહેવાય સુસાધુજી. મુનિ (૨)
- પર પુદ્ગળ હો મુનિવર પરઠવે રે,
વિચાર કરી ઘટમાંદિ સુસાધુજી,
લોક સંજ્ઞા હો જે મુનિ પરિહરે રે,
ચાર ગતિ પછી વોસરાવ સુસાધુજી. મુનિ (૩)
- અનાદિનો હો સંગ વળી જે હતો રે,
તેનો હવે મુનિ કરે ત્યાગ સુસાધુજી,
વિકલ્પને હો સંકલ્પ હવે ટાળવા રે,
જે મુનિ થયા ઉજ્જમાલ સુસાધુજી. મુનિ (૪)
- પર કણુ હો મુનિ વળી પરઠવે રે,
તે જાણી જે અનાચાર સુસાધુજી,
આચારને હો વળી મુનિ આદરે રે,
કરતા કારજ સ્વરૂપી થાય સુસાધુજી. મુનિ (૫)
- બહુ દ્રવ્યનો હો જાણુ પણુ જે કહ્યો રે,
તેણે જાણ્યો આપ સ્વભાવ સુસાધુજી,
સ્વભાવનો હો કરતા વળી જે થયો રે,
તે તો અણુ અવધાહી કહેવાય સુસાધુજી. મુનિ (૬)
- સુમતિસું હો મુનિ મહાલતા રે,
ચાલતા સુમતિ સ્વભાવ સુસાધુજી,
કુમતિસું હો દ્રષ્ટિ નવિ જોડતા રે,
વળી તોડતા તસ અભિમાન સુસાધુજી. મુનિ (૭)

પર પરણતિ હો કહે સુણ સાહેબા રે,
તમે મને મુકી કેમ સુસાધુજી,
કહો મુનિ હો કવણ અપરાધથી રે,
તમે મને છોડીને જાવ સુસાધુજી. મુનિ (૮)

મે મારો હો સ્વભાવ નવિ છંડિયો રે,
નથી મારો વિભાવ સુસાધુજી,
પંચ રંગી હો મારું જે સ્વરૂપ છે રે,
તેને આદર છું સદા કાળ સુસાધુજી. મુનિ (૯)

વણું ગંધને હો સ્પર્શ છંડુ નહિ રે,
સડણ પડણ વિધ્વંસ સુસાધુજી,
રૂપ રસ હો પ્યારા મુજ બાળકો રે,
તો સ્યો અવગુણ કહેવાય સુસાધુજી. મુનિ (૧૦)

સિદ્ધ જીવથી હો અનન્ત ગુણ કહ્યા રે,
મારા ઘરમાં ચેતન રાય સુસાધુજી,
તે સધળા મારે હો વસ થઈ રહ્યા રે,
તમે છોડીને કિમ જાઓ સુસાધુજી. મુનિ (૧૧)

તવ મુનિવર હો કહો કુમતિ સુણો રે,
તારું સ્વરૂપ સુણાવું કુડી કુમતિ,
નવિ બોલ હો બોલ તારા સ્વરૂપમાં રે,
જેમ તું તારામાં છે મગ્ન કુડી કુમતિ. તવ (૧૨)

મારા સ્વરૂપમાં હો થયો હું મગ્ન આજ રે,
નવિ ચતું સ્વસ્વભાવથી કુડી કુમતિ,
મારું સ્વરૂપ અનન્ત મેં જાણીશું રે,
તેતો અચળ અલખ કહેવાય કુડી કુમતિ. તવ (૧૩)

સુમતિથી હો સ્વભાવમાં હું રમું રે,
તારા સામું જોયું કેમ જાય કુડી કુમતિ,
તારે મારે હો હવે નહિ બને રે,
તુમ તુમારે ઘર જાઓ કુડી કુમતિ, તવ (૧૪)

આટલા દીડો હું બાળક હતો રે,
હવે પંડિત વીર્ય પ્રગટાય કુડી કુમતિ,
સુમતિનો હો આદર હવે મેં કર્યો રે,
તે તો મહાગુણવંતી કહેવાય કુડી કુમતિ. તવ (૧૫)

સુમતિના હો ગુણ પ્રગટ પછે રે,
મેં લીધા ઉપયોગ તે જાણુ કુડી કુમતિ,
સાંભળ જો હો સમતાના ગુણ કહું રે,
જે અમળ અંખડ કહેવાય કુડી કુમતિ. તવ (૧૬)

સ્થિરતા પણ હો સમતામાં ઘણું રે,
તુજમાં અસ્થિરતા સમાય કુડી કુમતિ,
તારા સુખનો હો મેં જાણીયો રે,
શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ, સ્પર્શ કુડી કુમતિ. તવ (૧૭)

તાડું સુખતો હો વિભાવ કહેવાય રે,
તેં તો પુણ્ય પાપનો જ્યાલ કુડી કુમતિ,
જ્ઞાની તો હો એકને સુખ નવિ કહે રે,
સુખ તો એક નિજ સ્વભાવ કુડી કુમતિ તવ (૧૮)

તારી પાછળ હો પડિયા તે આંધલા રે,
અજ્ઞાની તેને જાણુ કુડી કુમતિ,
તાડું સ્વરૂપ તો હો મેં ઘણું જાણીઉં રે,
પણ તું તો જડ કહેવાય કુડી કુમતિ તવ (૧૯)

તાડું જડપાણુ હો મેઢુપ્રગટ જાણીઉં રે,
તું તો પરપુદ્ગળનો શેહ કુડી કુમતિ,
તેનું વિવરણ હો પ્રગટ હવે સાંભળો રે,
સંસાર સમુદ્ર અઘાદ કુડી કુમતિ. તવ (૨૦)

તૃણા રૂપ હો જળ તેમાં ધણું રે,
પણ પીધે તૃપ્તિ ન થાય કુડી કુમતિ.
તે સમુદ્રનો હો અધિષ્ઠાયક વળી રે,
તે મોહ નામે ભૂપાળ કુડી કુમતિ. તવ (૨૧)

તેના મિત્રો હો પ્રધાન વળી પાંચ છે રે,
વળી ત્રેવીસ છડીદાર કુડી કુમતિ,
રાજધાની હો ત્રેવીસને લલાવીને રે,
તેની ખબર રાખે પાંચ કુડી કુમતિ. તવ (૨૨)

રાજધાની હો એવી મેળવી રે,
ધર્મ રાજાનું ધન લુટી ખાય કુડી કુમતિ,
ખાહ્ય ધર્મી હો એને આદરે રે,
તેને ભોળવે છડીદાર કુડી કુમતિ. તવ (૨૩)

વસ કરીને હો સોંપે મોહરાયને રે,
મોહ કરાવે પ્રમાદ કુડી કુમતિ,
પછે નાંખે હો નરગ નિગોહમાં રે,
તિહાં કાળ અનન્તો જાય કુડી કુમતિ. તવ (૨૪)

દુઢ ધર્મી હો એહથી નવિ ચલે રે,
જે મે કીધો ક્ષાયક ભાવ કુડી કુમતિ,
પરમાદીને હો મોહ પીડે ધણુ રે,
અપ્રમાદી રહ્યો નવિ જાય કુડી કુમતિ. તવ (૨૫)

જેણે મોટા હો મહાવ્રત આદર્યા રે,
 વળી છોડ્યા અનાચાર કુડી કુમતિ,
 આચારથી હો હવે હું નવિ ચલું રે,
 સુષુ મારાચિત્તના અભિપ્રાય કુડી કુમતિ. તવ (૨૬)

કુમતિજી હો તને કહું એટલું રે,
 મારા સાધર્મી છે અનન્ત કુડી કુમતિ,
 તે સર્વેને હો તે દાસ કર્યા રે,
 તે સાથે છે મુજ ચિત્તમાં હિ કુડી કુમતિ. તવ (૨૭)

શું કયેં હો પુઠ નવિ ફેરવે રે,
 તો પણ મુજ મન દયા થાય કુડી કુમતિ,
 તો હે દેશના હો હું તો બહુ કરું રે,
 જો આવે મારો લાગ કુડી કુમતિ. તવ (૨૮)

તો ચેતનજીને હો બહુ પેરે પ્રીછવું રે,
 તેહને બતાવું સ્થિર વાસ કુડી કુમતિ,
 તે તો તારે હો ફરીવાર વસ નવિ પડે રે,
 તને વોસરાવી શિવ જાય કુડી કુમતિ. તવ (૨૯)

ધર્મ રાયની હો જે આણી અનુસરે રે,
 તિહાં તુજ નહિ પ્રચાર કુડી કુમતિ,
 આનન્દ ધન હો પદ તે વરે રે,
 થાય શિવ મુંઢરી ભરતાર કુડી કુમતિ. તવ (૩૦)

નમો પન્કોડિય-મોહ-જાલસ્સ, ગુણગાહિજસ્સ
 સિરિ વદ્ધમાણસામિસ્સ સંસાર-પાર-ગામિજસ્સ

સદ્ગુરુ ચંરણ કમળ નમી, સરસ્વતી સ્મરી માત,
 પાંત્રીસ બોલ પ્રેમે ધરો, મારગ સુખ વિખ્યાત. ૧

૧ નીતિથી ધન સંગ્રહો, ૨ શિષ્ટાચાર મન લાવ,
 ૩ સમકુલ અન્ય જોત્રની, સાથે વિવાહ ઠાવ. ૨
 ૪ વત્તો દેશા—આરથી, ૫ પાપ કર્મ લય ધાર,
 ૬ અવશ્ય—વાદને ટાળવા ઉદ્યમ કરો. સુખકાર. ૩
 ૭ પાડોસી પ્રેમી જનો, ઘણા દ્વાર ઘર વાર,
 અતિ ગુપ્ત અતિ પ્રગટ પણું, ઘર ભલું નહિ સાર. ૪
 ૮ સદાચારી સોખત ભળી, ૯ માત તાત મન ધાર,
 વિનય કરો માત તાતનો, ગુણ ભળો મનોહાર. ૫
 ૧૦ ઉપદ્રવ સ્થાનક ટાળીને, વાસ કરો ગુણ—કાર,
 ૧૧ નિંદિત કાર્ય કરવું નહિ, ગુણ ભળો એ સાર. ૬
 ૧૨ આવક દેખી વ્યય કરો, ૧૩ ધન અનુસરે વેષ,
 ૧૪—(૧) આઠ ગુણ બુદ્ધિ તણા ૧૫ ધર્મ સાંભળ વિશેષ. ૭
 ૧૬ પ્રથમ ખોરાક પચ્યા પછી, ભોજન કરજો ભાઈ,
 ૧૭ ભૂખ ભળેરી લાગતા, ભોજનની ન મનાઈ. ૮
 ૧૮ ધર્મ અર્થ કામ સાધવા, ઉદ્યમ કર નિત્યમેવ,
 ૧૯ અતિથિનો આદર કરી, દીનની કરજો સેવ. ૯
 ૨૦(૨)અભિ-નિવેષ રહિત થવું, ૨૧ ગુણી જનનો પક્ષકાર,
 ૨૨ નિષિદ્ધ દેશ-કાળ ટાળીને, ૨૩ શક્તિ સમ કાર્ય ધાર ૧૦
 ૨૪ પોષણ યોગ્યને પોષજો, ૨૫ વૃદ્ધ જન વિનય સંભાળ.
 ૨૬ દીર્ઘ-દર્શી ૨૭-૩ અધિક જ્ઞાન ધર, ૨૮ કૃતજ્ઞ બનજો બાળ ૧૧

(૧) ૧સાંભળવાની ઈચ્છા, ૨સાંભળવું, ૩સાંભળેલું યાદ રાખવું,
 ૪અર્થ સાંભળવો, ૫શંકા કરવી, ૬સમાધાન મેલવવું, ૭સમાધાનથી
 નિઃશંક બનવું, ૮નિશ્ચય કરવો. (૨) કાષ્ટને પરાલભ પમાડવાની
 બુદ્ધિએ અનીતિ આચરવી નહિ (૩) વિશેષજ્ઞ

૨૯ લોકપ્રિય ૩૦ લક્ષ્મણુતા, ૩૧ દયાળુ દુઃખ નિવાર,
૩૨ સુંદર આકૃતિ સૌમ્યગુણ, ૩૩ પરોપકાર મન ધાર. ૧૨
૩૪ અંતરંગ શત્રુ જય કરી, ૩૫ વશકરો ઇન્દ્રિય ગ્રામ,
પાંત્રીસ ગુણ પ્રેમે વરી, બનજો ગુણનું ધામ. ૧૩
અભ્યાસ અર્થે આદર્યા, દુહા ચઉદ બહુ-માન,
સાત્યાનન્દ વરવા લણી, કૃપા કરો ભગવાન. ૧૪

*

સૂકત અષ્ટકમ્

કુહાડાનો ભય

કુહાડાનું ગાડુ જોઈ ઝાડ સહુ કમ્પ્યા ધણા,
વૃક્ષ વૃક્ષે કહ્યું સહુને કેમ થાયો છો દમણા;
તમારામાંથી જો ન થાયો હાથો શું કરશે દુર્જના,
શાંતિ પકડી મૌન સેવો જશે એ ખાતા ચણા. ૧

દુર્જન સંજ્જન ન થાય

દુર્જનને સંજ્જન કરવા સમરથ ન કો જગતમાં,
દુર્જન જો સંજ્જન થાયે આકાશ પુણિત ત્રિગતમાં;
પુઠને સો વાર ઘોઝે પવિત્ર ન થાયે કદા,
દુર્જનને સંજ્જન કરે જો મહિમા વાધે જગે તદા. ૨

ચંડાળ કોણ કહેવાય

દ્વરથી આવેલ મહેમાન માર્ગ ચાલી થાકેલ જે,
ઘર આંગણે આવેલ કોઈ અભ્યાગત અતિથિ જે;
આવેલનું સન્માન કરી જમતો શુદ્ધસ્થાચારી એ,
સન્માન કર્યા વિના જો જમે ચંડાળ શાસ્ત્રે કહ્યો તે. ૩

આત્મજ્ઞાન વિનાનું બધું જ્ઞાન ફેક છે
ચારે વેદો સુબધુ તો તે પંડિત પંડિત જગ કહે,
ધર્મ શાસ્ત્ર જાણ્યા સધળા તત્ત્વજ્ઞાન ન હૃદિ લહે;
આત્માને જાણ્યા વિનાનું સર્વે જાણ્યું ફેક એ,
પાક ઘંટમાં ડાચો રહેતો સ્વાદ પામે કહો કેમ તે. ૪

ખરું સુખ કયું ?

તન મન ને ધન મળ્યાં વળી પુત્ર પરિવાર જે,
હાવ ભાવ કરતી સામી દારા બોલે મીઠા બોલ તે;
પુદ્ગલોનન્દી સુખ માને જાણે ઉત્તરું સ્વર્ગ એ,
પણ સંતોષામૃત સુખ વિના જાણ્યું સર્વે દુઃખ તે. ૫

નરકે શાથી જવાય ?

જોગી જતિને દ્રવ્ય દેતાં તાંબુલ બ્રહ્મચારિને,
ચોરને જો અભય દઇએ જાએ નરકે નિર્ધારિને;
વ્યવહાર ને રાજનીતિ કહે છે કહે શાસ્ત્રો પાકારીને,
જોગી જતિ જે થાએ પ્રમાદી બ્રહ્મ ચોર રહે વંઠીને. ૬

જૈન ધર્મ શાથી કહેવાય ?

સ્યાદ્વાદે વસ્તુસ્થિતિ વિચારે પક્ષપાતની નહિ વાત રે,
પરપીડા કદી મને ન ધારે જૈન ધર્મ ગુણ વિખ્યાત રે,
દયામય ખરો ધર્મ માની ધરતો દયાનું ધ્યાન રે,
જન્તુ યતના કરતો નિતનિત એ આગમ કેરૂ જ્ઞાન રે. ૭

કોણુ હાસ્યપાત્ર ગણાય ?

શક્તિ વિનાનો થાયે સાધુ રહે ન તેની લાજ રે,
નારી ન મળતાં થયો બ્રહ્મચારી એ પણ એવું જ કાજ રે;
શરીર થાકે ખની પતિવ્રતા લોક કેરી લાજે રે,
વ્યાધિ પીઠિત દેવ પૂજે ખુટ્યું ખરે અનાજ રે. ૮

ચંચિતા-મુની ચંપકસાગરજી મહારાજ.

ઇતિ સ્વાધ્યાય વિભાગ.

ૐ અર્હં નમઃ :

“ ૐ હ્રીં શ્રીં શ્રી શંભુશ્ચર પાર્શ્વનાથાય નમઃ ”

આત્મ સાધનામાં ઉપયોગી એકત્રીશ (૩૧)
બોધનું વર્ણન.

મંગળ

પ્રશાન્ત શક્તિ બોધાય, પ્રકાન્ડ જ્ઞાન ધારિણે ।
નમોસ્તુ તે મહાવીર, જ્ઞ-ગુણ-ગણ હેતવે ॥ ૧ ॥
દીક્ષાં શિક્ષાં પ્રદાતારં, ગુણનિધિં ગણાધિપમ્ ।
નમસ્કૃત્ય પ્રવક્ષ્યામિ, સિદ્ધ સંખ્યા ગુણકમમ્ ॥ ૨ ॥

પહેલે બોલે પાંચ સુખોનો વિચાર :-મનનિગ્રહ-
નિરોગી દેહ નિરૂપાધિક જીવન-જન્મરહિત પણું-મરણરહિત
પણું. મનનો નિગ્રહ બહુ દુષ્કર છે પણ એક વિષયમાં
વારંવાર મન ચોંટાડયાથી ધીરે ધીરે મનનો નિગ્રહ થાય
છે. પણ જે વિષયમાં મન ચોંટાડવું હોય છે તે વિષય
પ્રશસ્ત કસ્યાણકૃત હોવો જોઈએ નહિતર અલામાંથી બલામાં
પડવા જેવું થશે. નિરોગી દેહ-રોગીઓની સેવા અને પથ્ય
આહાર તથા ઋતુ અનુકૂલ ચર્ચા રાખવાથી પ્રાપ્ત થાય
છે. ‘નિરૂપાધિક જીવન’-જેટલા અંશે ત્યાગ માર્ગ સ્વીકાર-
રાશે તેટલા અંશે ઉપાધિ ઓછી થશે. નિશ્ચયથી જ્ઞાનપૂર્વકને.
ત્યાગ એજ નિરૂપાધિક જીવન છે. ‘જન્મરહિત પણું’-તદ્
ભવ મોક્ષગામી અથવા સિદ્ધ અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થાય છે.
તે પણ સર્વજ્ઞ ભગવંતોએ કીધેલા માર્ગનું હોવું જોઈએ.
નહિતર લૌકિક સિદ્ધ અવસ્થા પુનઃજન્મનું કારણ બને છે.
‘મરણરહિત પણું’-સિદ્ધપદમાં પ્રાપ્ત થાય છે. એ પાંચે
સુખોનો અનુભવ કરનારજ ઇલિલોક અને પરલોકમાં સુખી છે.

ખીજા બોલે પાંચ દુઃખોનો વિચાર :-આધિ-વ્યાધિ-
ઉપાધિ-જન્મ અને મરણ. ‘આધિ-માનસિક ચિન્તા જે
આત્મ રોદ્ધયાન રૂપે હોય છે. પણ કલ્યાણાત્મક ચિન્તા એ
આધિરૂપે ગણાતી નથી. “વ્યાધિ-શરીર સંબંધી જવરાદિક
રોગો, તે અજીર્ણાદિના કારણથી અથવા કર્મજન્ય પણ હોય
છે. અજીર્ણાદિથી ઉત્પન્ન થએલ રોગ ઔષધાદિકથી મટે છે.
અને કર્મજન્ય રોગ-તપ-પ્રાયશ્ચિતાદિકથી મટે છે. ‘ઉપાધિ’
“બહુ વણજ બહુ બેટીયાં, દોનારી ભરતાર, ઉનકું કયા તો
મારનાં, માર દીયા કીરતાર.” આ ઉપરથી સમજાશે કે-ઘર-
વ્યાપાર-દારા-પુત્ર-પુત્રી-સગા-સ્નેહી વિગેરે ઉપાધિ રૂપ છે.
એકના લગ્નમાં જઈ આવ્યા તો ખીજાની મોકાણે જવાનું
તેડું આવ્યું છે તે પતાવ્યું તો માંદાને જોવા જવાનું ઉભું
છે. તે પતાવ્યું તો ઘરમાં કન્યા મોટી થઈ છે ક્યાં
આપીશું. આજે મુરતીયા બહુ મોંઘા થયા છે. હે પ્રભો
હવે શું કરું. આ ઉપાધિ ક્યાં મૂકું પ્રભુ કહે છે ઉપાધિ
ત્યાગીને સંયમી બન્યા છે તે સુખી થયા છે. અને ઉપાધિ
ત્યાગી સંયમી બને છે તે સુખી થાય છે. ‘જન્મરૂપ દુઃખ
કેવળી થયા પછી ફરી જન્મ લેવો પડતો નથી માટે સદાએ
જ્ઞાન આરાધના કરવી. “મરણ દુઃખ-ચરમ-છેવટના મરણ
પછી સિદ્ધિ વધુ વરે છે. પછી મરણનું દુઃખ હોતું નથી.
માટે નમો સિદ્ધાણુંનો વિશેષ વિશેષ જાપ કરવો.

ત્રીજા બોલે ઉપરોક્ત પાંચ દુઃખો આવવાના
કારણ બતાવાય છે :-“મજ્જં વિસય કસાયા, નિદ્ધા
વિગહા પંચમી મણિયા ॥ ૧ ૫ પંચ પમાયા, જોત્રં પાઙ્તિ
સંસારે. ॥ મહ-વિષય-કષાય-નિદ્રા અને વિકથા એ પાંચે
પ્રમાદો જીવને સંસારમાં દુઃખ દેનારા છે. મહના આઠ

પ્રકાર છે. તે આ પ્રમાણે-જાતિ-લાલ-કુલ-ખલ-તપ-વિદ્યા-
ઐશ્વર્ય અને રૂપ એ આઠે ભૌતિક સુખોની પ્રાપ્તિથી જીવ
અભિમાન કરે તો તેનાથી ઉત્તરોત્તર હીનતાને પામે છે.
વળી પાંચ પ્રકારના પંચેન્દ્રિયોના પાંચ વિષયોના ઉત્તર ભેદ
ત્રેવીશ થાય છે તેમાં આત્મા લીન બની જાય અને પરો-
પકારાદિક ધર્મ કાર્યો ન કરે તો ભવાંતરમાં જીવ નરકાદિ
ગતિમાં મહા દુઃખ પામે છે. વળી ક્રોધાદિ ચાર કષાયો-
તેના ઉત્તર ભેદ સોલ્લ અને નવ નોકષાયને આધીન થઇને
જીવ આ ભવ પરભવમાં મહાદુઃખ પામે છે. વળી ચાર
વિક્ષા-દેશકથા-રાજકથા-લોજનકથા અને સ્ત્રીકથા કરે,
દેશ કથામાં દેશનું વર્ણન, રાજકથામાં રાજ્યનું કે રાજાનું
વર્ણન અને લોજન કથામાં લોજનનું વર્ણન અને સ્ત્રી
કથામાં સ્ત્રીઓનું વર્ણન કરે, એવી રીતે વિક્ષા કરતાં
પોતાના આત્મ સાધનનો સમય નકામો જતો હોવાથી જીવ
આત્મ સાધના કર્યા વિનાનો સંસારમાં રજીળે છે. વળી
નિદ્રા-મોક્ષ માર્ગની અર્ગલા છે. નિદ્રાને આધીન થયેલો
જીવ ઈહ લોકમાં અને પરલોકમાં પોતાનું સુખનું સાધન
જ્ઞાનધન તથા દ્રવ્યધન ગુમાવી દુઃખી દુઃખી થાય છે. એ
પાંચે પ્રમાણે દુઃખના કારણ જાણી જીવે પ્રમાદોને છોડવા
ઉદ્યમ કરવો જોઈએ. તોજ ભવ સંતતિનો અંત લાવી શકાય.

ચોથા બોલે માર્ગાનુસારીના પાંત્રીસ ગુણોનું
વર્ણન કરાય છે :- (૧) ન્યાયથી ધનની પ્રાપ્તિ કરવી.
(૨) સદાચારીની પ્રશંસા કરવી. (૩) સરખા શીલ-કુલવાળા
એવા અન્ય ગોત્રીની સાથે લગ્ન વ્યવહાર કરવો. (૪)
પાપનો ભય રાખવો, (૫) સ્વદેશાચાર પ્રમાણે વર્તન રાખવું.
(૬) રાજાદિક કોઈ વ્યક્તિઓની નિંદા ન કરવી. (૭) અતિ-

ગુપ્ત કે અતિ જાહેર તથા ઘણા બારી બારણાવાળું અને ખરાબ પાડેશીઓવાળું ઘર રાખવું નહિ. (૮) સદાચારી ઓનો સંગ કરવો. (૯) વડિલ મા બાપ વિગેરેનું કહ્યું કરવું. (બહુમાન કરવું.) (૧૦) ઉપદ્રવવાળા સ્થાનનો ત્યાગ કરવો. (૧૧) નિન્દિત કાર્યનો ત્યાગ કરવો. (૧૨) આવક પ્રમાણે ખર્ચ રાખવો. (૧૩) ધન અનુસાર વેષ વિભુષા કરવી. (૧૪) બુદ્ધિના આઠગુણોનું ધારણ કરવું. (૧૫) નિત્યધર્મ સાંભલવો. (૧૬) અજીણે ભોજનનો ત્યાગ કરવો. (૧૭) ખરાબર ભૂખ લાગતા સાત્વિક ભોજન કરવું. (૧૮) પરસ્પર વિરોધ રહિત ધર્મ-અર્થ અને કામની સાધના કરવી. (૧૯) અતિથિ-મુનિ-દીન દુઃખી જનનો આદર સત્કાર કરવો. (૨૦) સદા અનભિવેશિતા-અકદાશ્રદ્ધી થવું. (૨૧) ગુણી જનનો પક્ષ કરવો. (૨૨) વર્જિત દેશકાળમાં પ્રવૃત્તિ ન કરવી. (૨૩) સ્વશક્તિ અનુસાર કાર્ય આરંભવું. (૨૪) પોષણ યોગ્યને પોષવા. (૨૫) જ્ઞાનવૃદ્ધ-તપોવૃદ્ધ વયવૃદ્ધ-વૃતવૃદ્ધ જનોની સેવા સુશ્રૂષા વિનય કરવો. (૨૬) દીધદૃષ્ટિ-ઉંડું વિચારીને કાર્ય કરવું. (૨૭) વિશેષ જ્ઞાનવાળા થવું. (૨૮) કૃતજ્ઞ થવું. (૨૯) લોક પ્રિય બનવું. (૩૦) લજ્જાળું બનવું. (૩૧) દયાળું થવું. (૩૨) સુંદર-સૌમ્ય આકૃતિ રાખવી. (૩૩) યથાશક્તિ પરોપકાર. (૩૪) અંતરંગ શત્રુનો જય કરવો. (૩૫) ઇન્દ્રિય ગ્રામને વશ કરવો.

શ્રીમાર્ગાનુસારી રૂપ સામાન્ય ધર્મ પણ કેને દેવાય ?

શ્રીમાર્ગાનુસારીરૂપ સામાન્ય ધર્મ પણ યોગ્ય સુપાત્રનેજ દેવાય, કારણકે અયોગ્યને દેતાં ઉલટો ધર્મ લજવાય માટે કહ્યું છે કે “જુગજિયાણં દાયવ્વો ધમ્મ રસિયાણં” ધર્મ

રસિક એવા યોગ્ય જીવનેજ આપવો અન્યને નહિ કારણ
દૃષ્ટાંતથી બતાવાય છે.

“ ગજલ ” આંખાના અંકુર ખાવાથી, મધુર કોકિલા લવતી
સ્વાદે જો કાગડો સાકર, મધુરતા નહિ એને ખપતી ૧
યોગ્યને ધર્મ દેવાએ, સફલતા શીઘ્રથી પામે,
અયોગ્યને ધર્મ જો દેતાં જરૂર તે ધર્મ નિંદાએ. ૨

વળી જળ અને તેલનું લોહું અને અગ્નિનું, દુધ અને
સિદ્ધરસનું દૃષ્ટાંત દેખાડે છે.

“ હુહા ”

જળમાં તેલ ડુબે નહિ, તરતું દેખે સર્વ;
લોહું આગ એક થાય છે, ઠરતા મૂકે ગર્વ. ૧
પાણી દુધ લેગા મળે, જો ન આવે હંસ,
આવે જો ત્યાં હંસલો, તો ન રહે દૂધનો વંશ. ૨
સિદ્ધરસ લોહું મળે, તો થાએ કંચન યોગ્ય;
ફરી છુટા પડતા નથી, આવે સહુને લોગ્ય; ૩

ઉપરોક્ત પાણીમાં જેમ તેલ ડુબતું નથી તેમ અપાત્રમાં
ધર્મ ઠરતો નથી. અગ્નિને લોહું જેમ એક થઈ જાય છે
પણ હવા લાગતા જુદા પડે છે. તેમ અયોગ્ય માનવી જો
ધર્મ ગ્રહણ કરે પણ મોહના ઉદયે મૂકી દે છે, પાણીને
દુધ એકમેક થઈ જાય છે, પણ ચતુર એવા હંસથી જુદા
પડે છે, તેમ ભદ્રિક જીવમાં ધર્મ ભાવના જાગે અને ધર્મ
ગ્રહણ પણ કરે, પણ કોઈક ઉંઠા ભણાવનાર મળે તો છોડી
પણ દે. સિદ્ધરસ અને લોહું મળવાથી સોનું બની જાય
પછી કોઈ કાળે લોહું બને નહિ તેમ યોગ્ય પાત્ર ધર્મ
પામ્યા પછી પ્રાણુન્ટે પણ ધર્મ છોડે નહિ, જેમકે-“રઘુકુલ
રીત સદા ચલી આઈ; પ્રાણુ જાયે પણ પ્રીત ન જાઈ”
વિગેરે તેમ કાગડા અને કોયલનું પણ સમજવું.

ધર્મ કેટલા પ્રકારનો છે? ઉત્તર. ધર્મ બે પ્રકારનો છે, સામાન્ય અને વિશેષ સામાન્ય માર્ગાનુસારીના પાંત્રીસ ગુણ અને વિશેષ. સમ્યક્ત્વમૂલાદિક-દેશ વિરતી, અને સર્વ વિરતીરૂપ એમ ધર્મ બે પ્રકાર છે 'જેમ ભીંતને ઘોળ્યા વિના ચિત્રામણાદિ શોભે નહિ, તેમ સામાન્ય ધર્મ પાળ્યા વિના વિશેષ ધર્મ પાળી શકે નહિ જેથી માર્ગાનુસારી ગુણોને સારી રીતે સમજવા જોઈએ પછી યથા શક્તિ આચરણમાં મૂકવા જોઈએ તોજ આત્મા કંઈક માનવ ભવમાં આવીને કંઈક પામી ગયો ગણાય.

૧. ન્યાય સમ્પન્ન વિભવ :-સ્વામિદ્રોહ-મિત્રદ્રોહ-વિશ્વાસ-ઘાત સાત પ્રકારની ચોરી અને નિંદનીય વ્યાપારાદિને ત્યાગીને ધન રણવું જોઈએ વળી અસત્ય બોલી સ્થાપણ જોળવવી, જોછું આપવું, વધારે લેવું, પુરૂં માપવું, જોછું ફાડવું જીની નવી વસ્તુ ભેગી કરવી, નમુનો દેખાડવો જીદો માલ આપવો જીદો વ્યાજ વધારે ગણીને લેવું, ખોટા ખત લખવા, દાણ ચોરવું કેઈને ભય બતાવી ધન પડાવવું, લાંચ લઈ કાર્ય કરવું વિગેરે અન્ય યથી દ્રવ્ય મેળવી માનવી સુખી થવા ચાહે છે; તે ઝહેર ખાઈને જીવવા ઇચ્છે છે. અથવા બુદ્ધિ વધારવા દાડનું સેવન કરે છે માટે ઉપરોક્ત કહેલા દોષ વર્જી દ્રવ્ય મેળવનાર અહિં અને પરલોકમાં સુખી થાય છે. વળી ન્યાયનું દ્રવ્ય સુપાત્રમાં વાપરે તો પુણ્યાનુબંધિ પુણ્ય પ્રાપ્ત કરે છે તેની ચતુર્ભંગી બતાવી છે ૧ ન્યાય દ્રવ્ય સુપાત્રમાં વાપરે, ૨. ન્યાય દ્રવ્ય કુપાત્રમાં વાપરે ૩ અન્યાય દ્રવ્ય સુપાત્રમાં વાપરે ૪. અન્યાય દ્રવ્ય કુપાત્રમાં વાપરે પહેલા લાંગાનું ફળ દેવ મનુષ્યાદિકના સુખો ભોગવી ઈર્ષ્યા કરી મોક્ષે જનાર થાય છે, બીજા

ભાંગાનું કૃળ દેવાદિકના સુખો ભોગવી મોહિત બની
સ સારમાં રજળે છે

ત્રીજા ભાંગાનું કૃળ સુગુરનો યોગ મળ્યે દોષો જાણી
દૂર કરી સદાચારી બને છે. ચોથા ભાંગનું કૃળ આલવ-પર-
લવમાં દુઃખી થાય છે. એ ઉપર દૃષ્ટાંતો નંદિષેષુ સેચનક
હાથી હેલાક શેઠ આદિ બીજેથી જોઈ લેવા.

તેમજ ન્યાયવંત વ્યક્તિએ દેવદ્રવ્ય ગુરુદ્રવ્ય જ્ઞાન દ્રવ્ય
અને સાધારણ દ્રવ્યાદિ વડે વ્યાપાર ખેડવો નહિ તેમ વ્યાજ
લેવું નહિ, કોઈને વ્યાજ આપવું નહિ, આરંભ સમારંભ
વાળા કામો મકાન બાંધી ભાડે આપવા વિગેરેમાં રોકી
તેનું વલતર લઈ વૃદ્ધિ કરવી નહિ પણ યથાશક્તિ સ્વ-
દ્રવ્યથી પ્રણાલિકા પ્રમાણે ખોલી ખોલી અથવા ખરડામાં
લખાવી વૃદ્ધિ કરવી. કારણ કે સમારંભ એ અધર્મ છે.
અધર્મમાં ધર્મદ્રવ્યનો ઉપયોગ કરતા આણા ભંગનો દોષ
આવે અને આજ્ઞા એજ મોક્ષનું સાધન છે. ધર્મદ્રવ્યને
સંભાળી રાખવું અને યથા સ્થાને વાપરવું એજ ધર્મી
આત્માની ફરજ છે. તેને માટે શાસ્ત્રમાં ગૃહસ્થોને તીર્થ-
કરાદિ પદવી વિગેરેનું પુણ્ય બતાવ્યું છે. માટે ગૃહસ્થોને
દ્રવ્ય એ જરૂરી સાધન છે કહ્યું છે કે ગૃહસ્થની પાસે કોડી
ન હોય તો ગૃહસ્થ કોડીનો અને સાધુ પાસે કોડી હોય
તો સાધુ કોડીનો માટે દ્રવ્ય સંગ્રહ એ ગૃહસ્થનું ભૂષણ
છે તેથી ન્યાયથી દ્રવ્ય સંગ્રહવાળા થવું ઇતિ પ્રથમ ગુણ.

૨. શિષ્ટાચાર પ્રશંસા-જે શિષ્ટ પુરૂષો ઉત્તમ ગુણ-
વાન પુરૂષો તેમનો આત્મા સદાએ આનંદિત હોય છે તેમના
બીજાઓ આગળ વખાણ કરે, તેમની નિશ્રાએ રહી પોતાનું
આચરણ સુંદર બનાવે; વધારે શું કહીએ તેમની નિન્દા

દેવ ઇર્ષ્યાથી સદા દૂર રહે તેજ અહોનિશ સુખી થાય છે. ખાકી પાણી વડોવતાં જેમ માખણ ન મળે તેમ તેમના અવગુણ ખીજ આગળ ગાવાથી સુર્ય સામી ધુળ ઉડાવવા જેવું થાય છે.

૩. કુલશીલથી સમ અન્ય ગોત્રીસહ લગ્ન કરવા-
જેની સાથે લગ્ન અંધિથી જોડાવું હોય, ત્યારે કન્યાએ વરના કુલ શીલ ગોત્ર જોવું અને પુરૂષે કન્યાના અથવા સ્ત્રીના કુલ શીલ રૂપ સ્વભાવ ગોત્રાદિ જોવાં કારણ કે સ્ત્રીથી વંશપરંપરા ચાલવાની છે માટે ઘેટી બકરી યા ભેંસ પણ જોઈ તપાસીને ખરીદ કરીએ છીએ તો પછી જેની સાથે જીંદગીની જવાબદારી રહી છે ત્યાં જોવામાં ભૂલ કરે તો ભૂલના ભોગમાં બન્નેનો સંસાર બગડે છે

પુરૂષ કેવો હોવો જોઈએ-મધ માંસાદિક ત્યાગવા ચોગ્ય, પદાર્થોનો ત્યાગી હોય, નિર્વ્યસની કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલ હોય, દેવગુરૂર્ધમનો આરાધક હોય, બુદ્ધિવાન નિરાલસુ વિનયવાન વિત્તવાન કાર્ય કુશલાદિ ગુણ સુક્ત અન્યગોત્રી હોય તેવા પુરૂષની સાથે કન્યાએ સંબંધ જોડવો વળી મોક્ષાર્થી દીક્ષાર્થી શૂરવીર લડવૈયો, દૂર રહેતો હોય તો અને વિકલેન્દ્રિય નરનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

કેવા જનની કન્યા ન લેવી-દેવગુરૂનો નિન્દક હોય, ધર્મને ધર્તીંગ કહેતો હોય, જુગારી હોય, લોક વિરૂદ્ધ, રાજ વિરૂદ્ધ વર્તતો હોય કન્યાના દ્રવ્યથીજ જીવન ગાળવા ઇચ્છતો હોય, તેવાની કન્યા લેવાથી પ્રારબ્ધમાં પથરો નાંખવા જેવું બને છે

કન્યા કેવી હોવી જોઈએ-સામુદ્રિક લક્ષણે લક્ષિત હોય, વંધ્યાદિ દોષ રહિત હોય, પોતાથી બે ત્રણ વર્ષે

નાની હોય, વિનયવતી, લજ્જાળુ. પ્રસન્ન મનવાળી, વિદ્યા-
વ્યસની. કાર્યદક્ષા, પ્રિયબોલી અને પ્રીતિદાલિન્નગોત્રી એવી
કન્યા સાથે સંબંધ બાંધવાથી નર નાગરિક-સુખી બને છે.

૪. પાપનો ડર:- છૂત (જુગાર રમવું) માંસ ખાવું-
સુરા પીવી, વેશ્યાગમન, શિકાર ખેલવો, ચોરી કરવી,
પરસ્ત્રીગમનાદિ કૃત્યોથી ઘોર એવા નરકમાં જીવ પડે છે.
વળી અસત્ય, અતિલોભ, ક્રોધ, માન, માયા, ઇર્ષા, નિંદા
આળ દેવું વિગેરે પાપોથી માનવ આ લોકમાં પણ હલકો
પડે છે. અને પરલોકમાં દુર્ગત્યાદિ મહા ગર્ભમાં પડે છે.
જે માનવ પાપથી ધ્રુજે છે પોતાના પાપને નિંદે છે તે પાપ
કરતો હોવા છતાં અલ્પ કર્મનો બંધ કરે છે અને જે
માનવને પાપ કાર્યનો પ્રસંગ જ ન હોવા છતાં પણ પાપ
કાર્યોને પ્રશંસે છે તે પાપ કર્મ-અશુભ કર્મથી લેપાય છે.
માટે પાપહીન થવું.

૫. યોગ્ય દેશાચારનું પાલન:-જે દેશમાં રાજ્યે
સદાચાર માટે જે નિતિ ઘડી હોય તે પ્રમાણે ચાલવું. જે
વ્યવહારીઓથી જે દેશમાં નીતિ યોગ્ય જે વ્યવહાર ચાલતો
હોય તે રહે ચાલવું. જે દેશના હવા પાણી વિરૂદ્ધ ખોરાક
પાણી ન લેવા, વિરૂદ્ધ વિશ્વાદિક ધારણ ન કરવા જે યોગ્ય
દેશાચારનું પાલન કરે છે તે પ્રજા-સુશીલ ગણાય છે.

૬. કોઈના અવર્ણુવાદ ન ખોલવા:-“નિંદા પરની
જે કરે, કુડા દેવે આળ; મર્મ પ્રકાશે પરતણો, તેથી ભલો
ચંડાળ.” પરની નિંદા કરવાથી જીવ પરભવમાં કંઠરોગ,
તોતડાપણું, નિર્ભાંગીપણું વિગેરે અનેક દુઃખનો ભોક્તા
થાય છે. જે વળી રાજાદિકની તો નિંદા કરવાથી ઇહલોકમાં

પણ ઘણી કદર્થના થાય છે. જે માનવ કોઇની નિંદા કરતો નથી તે લોકમાં આદરણીય ગણાય છે.

૭. અતિ ગુપ્ત કે અતિ જાહેર વાળી જગ્યા કે ઘણા દ્વાર વાળુ ઘર વર્જ્યું તથા સારા પાડોશવાળું ઘર રાખ્યું વા કરવું:-અતિ ગુપ્તવાળા ઘરમાં રહેવાથી અગ્નિ. અથવા ચૌરાદિક આકૃત વખતે કોઈ આપણો અવાજ સાંભળે નહિ. તેમજ અતિ પ્રગટ રોડ-માર્ગ પરના ઘરમાં રહેવાથી બેન, દીકરી, વહુ આદિનું સંયમ સાચવવામાં મુશીબત પડે તથા અતિ માલેતુન હોય તો ચોર ધાડ આદિનો પણ ભય રહે છે. વળી ઘણા દ્વારવાળા ઘરમાં પણ જીર પુરૂષ તથા ચોર આદિકનો ભય રહે છે વળી ખરાબ પાડોશવાળાની પાસે રહેવાથી આપણે પણ તેના જેવા થવાનો ભય રહે છે. તથા કજીયા-કંકાસવાળા હોય તો જીવને અશાંતિ રહ્યા કરે માટે સરળ અને સમભાવી તથા સાધર્મિક હોય તો વધારે સારું. એવા ઘરમાં રહેનારા દુઃખી થતા નથી, “કહ્યું છે કે-નટ ભાંડ ને ભવેયા, ભાટ વેશ્યાદિક વળી ચંડાળ માછી ને કસાઈ, વ્યાધ લીલ ને વાઘરી, કુકર્મકારી ને જુગારી, વેશધારી ભિક્ષુકો, એવો નહિ પડોશ સારો, ત્યાં વસે નહિ ધાર્મિકો.” ૧

૮. સદાચારીનો સંગ કરવો:-દશ દષ્ટાંતે દુર્લભ એવો માનવભવ મહા મુશ્કેલીએ મળ્યો છે. તો સત્સંગ કરી સદા જીવન ઉજ્જવલ કરવા પ્રયત્ન કરવો. જે સત્પુરૂષ સદાચે હિંસા, જીઠ, ચોરી, વ્યભિચાર, અતિ પરિગ્રહ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ-દ્વેષ, કલહ, આળદેવું. ચાડી ખાવી. હર્ષયોગ કરવો, પરનિંદા કરવી, કપટથી જીઠાને સાચું કરી બતાવવું અને આત્મા વિષેની અજ્ઞાનતારૂપે એ-

અઢારે પાપોને ત્યાગવાની નિત્ય ભાવના ભાવતો હોય છે. તથા યથાશક્તિએ ત્યાગ પણ કરતો હોય એવા સજ્જનની સોબત કરવી. જેમ પોપટના બે બચ્ચાઓનું દષ્ટાંત છે કે “સંગનો રંગ લાગ્યો” તેમાંથી એક બચ્ચું બીલ પાસે રહ્યું તે દુર્ગુણી થયું. અને બીજું બચ્ચું મુનિ પાસે રહ્યું તે સદ્ગુણી થયું. માટે જ સત્સંગીની સોબત લલી.

૯. માત, તાત તથા વૃદ્ધજનનો વિનય કરવો:—જે માનવો માત પિતાને તથા વૃદ્ધજનોને પ્રાતઃકાળે પગે લાગે છે. તેનો દિવસ ધણો સારો જાય છે. વળી માતા-પિતા ગમે તેટલા દુઃશીલ હોય તો પણ પુત્ર-સંતાન માટે સદાએ તીર્થંક્રમ છે. વળી જે માનવ માત-તાતની આશિષ લઈને પગલું ભરે છે. તે કોઈ કામમાં પાછો પડતો નથી. કહ્યું છે કે—“ઐરી જીએ કાંઈ લાવતો, પણ મા જીએ સુત આવતો, નિઃસ્વાર્થે પંપાળતો એ, માડી હાથ મન ભાવતો, દુનિયા દુર્ગુણી કેતી પુકારે, માત હૈયું હૈયમચે, એવી માતના શુભ ગાઓ જેટલા હૃદય થૈ થૈ કરી નચે.” ૧

૧૦. નિરૂપદ્રવવાળા સ્થાનકે રહેવું:—જ્યાં પરચકનો વારંવાર ઉપદ્રવ થતો હોય, વળી રાજ પોતે અતિ લોભી હોય, યા વ્યભિચારી હોય વળી જે સ્થાનમાં ગામ-મુખી અથવા અમલદાર કે આગેવાન શેઠીયાઓનો રંભડ-એટલે શીરજેરી કે ગુંડાગીરી કરતા હોય, એવા સ્થાનને શાંતિના અભિલાષુએ વજંવું. જ્યાં રાજ ન્યાયી, નિર્લોભી, કાર્યા-કાર્યનો બાણકાર હોય. બાકી વર્ગ પણ હિત સાધક હોય, પરંતુ ભલું ઈચ્છતો હોય તેવા સ્થાનકે સુખાભિલાષીએ રહેવું.

૧૧ નિર્દિત કાર્ય કરવું નહિ:—રાજનીતિ, વ્યવહાર-નીતિ, ધર્મનીતિ, એ ત્રણે નીતિથી વિરૂદ્ધ વર્તવું નહિ.

યતઃ “ નિંદ્ય પ્રવૃત્તિ આચરે જો, કુંળ પછી શા કામનું ?
ઉત્તમ પ્રવૃત્તિ આચરે જો, કુંળ પછી શા કામનું ? નિંદ્ય
પ્રવૃત્તિ જો તજે તો, કુંળ રૂઝ વખણાય છે, ધર્મપાત્ર થઈ
આતમ, લાલ મોટો લેવાય છે ? ”

રાજનીતિ-રાજ્યે કરેલા કાનુનો. વ્યવહારનીતિ-મંડળે
અથવા સંસ્થાએ કરેલા કાયદાઓ ધર્મનીતિ, ગુરૂની આજ્ઞા
પાળવી. જે માણસ એ ત્રણે નીતિમાંથી કોઈપણ નીતિનું
ઉલ્લંઘન કરે છે, તે માનવતાને નેવે મૂકે છે. યતઃ
“ મનુષ્ય હોના મુસ્કેલ હૈ, સાધ કહાં સે હોય; સાધ ભયા
તબ સિદ્ધ ભયા; દુઃખ ન રહ્યા કોય. ૧ મારે માનવતા
લાવવા જ પ્રયત્ન કરવો તો નિંદ્ય કાર્ય તમારાથી થશે નહિ.

૧૨. આવક દેખી વ્યથ કરોઃ-જે માણસ ન્યાયથી
ધન મેળવતો થકો દાન લોગનું કામ પડે ત્યારે વિચારે કે
મારે આવક કેટલી છે ? એાછી આવકે ધણું ખર્ચ કરીશ
તો માથે દેવુ થશે, જો દેવું નહિ દઈશ તો ફરી કોણ
ધીરશે; દાન દેવું સાડું છે પણ દેવું કરીને દાન કરવું
એ વ્યવહાર વિરૂદ્ધ છે. તથા દેવું કરીને લોકોના મોં(મુખ)
રાખવા એ પણ વ્યાજખી નથી કારણ કે તે જ લોકો પછી
એમ બોલશે કે એમને કોણે ઉંડા પાણીમાં ઉતાર્યો હતો કે
અમને સાડ સાડ જમાવજે. ઘર જોયા વિના ખર્ચ કરે તો
ભીખ જ માંગેને ? મારે મારે આવક પ્રમાણે ખર્ચ કરવું
જોઈએ; પાછળથી પસ્તાવું, એ રાંડયા પછીનું ડહાપણ
કહેવાય.

૧૩. ધન અનુસારે વેપલૂપા રાખવીઃ-જે માણસ
પોતાના ઘર અનુસારે વેષ, વસ્ત્ર, પાત્ર, આભૂષણાદિ રાખ-

રચીલું રાખતો નથી તે લોકમાં અવગણના પાત્ર થાય છે. જે દ્રવ્યવાન થઈને હલકી વેપલૂવા રાખે તો કંબુસની કોટીમાં મૂકાય છે અને સામાન્ય સ્થિતિવાળો થઈને ઉદ્ભટ વેષાદિક રાખે તો નારકીયાની ઉપમાને પામે છે માટે ધન યોગ્ય કારભાર ચલાવવો તો તેને મુંઝવણ આવતી નથી. ચતઃ જે જાતિમાં જે કાળમાં, નર નારીના જે લિંગમાં, જે યોગ્ય હો જે શોભિત હો, રહેવું સદા તે વેષમાં, એવાં રીતે રહેનારના, ધરમાં સદા લક્ષ્મી વસે, ઉદ્ભટ નરોના સ્થાનથી, લક્ષ્મી સદા દૂરે ખસે. ૧

૧૪. આઠ ગુણ બુદ્ધિના ધારણ કરવાઃ-૧ હિત વાણીને સાંભળવાની ઈચ્છા ૨ સાંભળવું, ૩ સાંભળેલું યાદ રાખવું, ૪ અર્થ સાંભળવો, ૫ શંકા કરવી, ૬ સમાધાન મેળવવું, ૭ સમાધાનથી નિઃશંક થવું, ૮ તત્ત્વનિશ્ચય કરવો. જે માણસ બુદ્ધિના આઠ ગુણ સહિત શ્રુતને લભે અવશ્ય બહુશ્રુત તે અને માનવ ભવ સફળ કરે.

૧૫. ધર્મ સાંભળ વિશેષઃ-જે માણસ રાજકથા, ભક્તકથા, દેશકથા તથા સ્ત્રીકથા એ ચારે વિકથાને વર્ણને કેવળ ધર્મકથા જ સાંભળે તે ધાર્મિકોમાં આગળ આવે. તેની જ સદ્બુદ્ધિ ટકી રહે. તે જ સુખી થાય. આનંદ, કામદેવાદિક શ્રાવકો ધર્મકથા સાંભળવાથી જ જ્ઞાની થયા છે. અને મોક્ષે જશે.

૧૬. પ્રથમ ખોરાક પચ્યા પછી ભોજન કરજો ભાઈઃ-જે માનવ અજીર્ણ છતાં ભોજન કરે તો શૂળ, જ્વર, અતિનિદ્રા, માથાનો દુઃખાવો આદિ અનેક રોગોનું ભોજન બને છે. અજીર્ણના લક્ષણો, ખગાસા આવવા,

ઝોડકારમાં દુર્ગંધ શરીર ભાંગે, અધોવાયુ તથા મલમાં દુર્ગંધ, અરુચિ કેઈ પણ કાર્યને અણગમો વિગેરે વિગેરે. પાચનક્રિયાનું ધ્યાન રાખી પચે એવો ખોરાક લે તો હંમેશાં પ્રસન્ન ચિત્તવાળો, ઉદ્યમી ને બુદ્ધિવાન માનવ બને છે. તેથી બહુ જ ખાઉધરા થવાની ટેવ બીલકુલ રાખવી નહિ.

૧૭. ભૂખનું દુઃખ સહન ન થાય તો ભૂખ લાગે ત્યારે ભોજન કરવું:-જે માનવ દેહબળ, ઇન્દ્રિયબળ સ્વાધ્યાય તથા પરોપકારના કાર્યો માટે જ ભોજન કરતા હોય છે તેઓએ માનવ જીવન જીવી જાણ્યું છે. કેવળ જીવહા ઇન્દ્રિયને રાજી રાખવા જો ભોજન કરાતું હોય અથવા શરીરને રાતુ માતુ રાખવા જ ભોજન લે તો મનુષ્ય રૂપેણ મહિષા બલુ રૂપે-સુજોએ શરીરરૂપ ગુમાસ્તાને પગાર જેટલું જ ભોજન આપવાનું છે. જેમ ગુમાસ્તાને દીવાળીએ ભોનસ અપાય છે તેમ આ શરીરને પણ વારે તહેવારે મિષ્ટાન્ન આપીએ છીએ. તે અયોગ્ય નથી પણ રોજ રોજ સ્વાદુ ભોજન ચખાડ્યા જ કરીએ તો જેમ ગુમાસ્તો અધિક આવકથી વધી જાય તેમ શરીરની પણ એ જ દશા થાય છે. માટે હિતેચ્છુએ ખોરાક પણ સમજીને લેવો. છતે ભોજને ભોજન ત્યાગના કારણો-૧ રોગ ઉત્પત્તિમાં, ૨ મોહના ઉદયમાં, ૩ ઉપસર્ગથતે, ૪ જીવોની દયાના માટે, ૫ કર્મ ખપાવવા, ૬ ભૌતિક દેહના ત્યાગ વખતે ભોજન ત્યાગવું.

૧૮. ધર્મ, અર્થ, કામ સાધવા ઉદ્યમ કરવો:- હરહંમેશાં વહેલા ઉઠી ધર્મસાધના ઇશ્વર પ્રણિધાન કરવું. “શ્રાવક ઉઠ નીત પરભાત, બે ઘડી લે પાછલી રાત” પછી ન્યાયથી ધન ઉપાર્જન કરવું. રાત્રિએ સંતાન સ્ત્રી

પરિચય કરવો એ પ્રમાણે અનુક્રમે ત્રિવર્ગને જે માનવ સાધે છે તે સદાયે યશસાગી થાય છે.

૧૯. અતિથિનો આદર કરી દીનની કરજો સેવ:-
અતિથિનું લક્ષણ-નિથિપર્જેત્તવા સર્વે, ત્યક્રતા યેન મહાત્મના ।
અતિથિં તં વિજ્ઞાનીયાચ્છેષેમભ્યાગતવિદુઃ ॥ અર્થઃ જેણે
તિથિ, પર્વ, ઉત્સવ વિગેરેને ત્યાગ્યા છે તેજ અતિથિ
જાણવા બાકીના બધા મહેમાન-પરોણા જાણવા. એવા
અતિથિનો આદર-સત્કાર કરીને જે ભોજન કરે છે, વળી
દીન દુઃખીયાની દયા લાવે છે તેજ આદર્શ માનવ
કહેવાય છે.

૨૦. અભિ-નિષેધ રહિત થવું:-કોઈનો પરાભવ
કરવાની બુદ્ધિ રાખવી નહિ. કોઈની સાથે માયા કપટથી
વર્તવું નહિ, વળી ખોટો કદાચર કરવો નહિ. રાવણ તથા
દુર્યોધન ખોટા કદાચરથી સાચી શિખામણ કાને ન ધરતા
લોકોમાં અવહેલનાને પાત્ર થયા માટે સુશજનોએ સમજીને
પચ્છડ કરવી.

૨૧. ગુણીજનનો પક્ષ કરવો:-જેમ કે શ્રી રામનો પક્ષ,
રાવણ સહોદરને ત્યજી વિલીવણે કર્યો; વળી શ્ર કૃષ્ણે
પાંડવો ન્યાયી હોવાથી તેમના પક્ષમાં કેઠ લગે રહ્યા. એવી
રીતે અન્ય માનવે પણ ન્યાયવાન ધૈર્યવાન ઔદાર્યાદિ ગુણો
વાળાના પક્ષમાં રહેવું કે જેથી પશ્ચાત્તાપ કરવાનો
વખત ન આવે.

૨૨. નિષિદ્ધ દેશકાળને વિષે પ્રવૃત્તિ કરવી નહિ:-
ધર્મગ્રંથમાં તથા રાજ્ય કાનુનમાં જે સ્થળે જવાનું નિષેધેલ
હોય તે સ્થળે જવું નહિ-જેમકે નિર્વ્યસની માનવ દાડના

પીઠામાં જાય અથવા વેશ્યાવાડે જાય તો લોકોમાં તે નિંદ્રા ગણાય છે. વળી ચોરોના સ્થળે વિષે જાવ આવ કરે તો રાજ્ય તરફથી ભય આવે, તેમ જ કાળને વિષે જેમ જેટલ વર્ષાકાળ વિત્યા પછી વાવેતર કરે તો મૂઠ ગણાય તેમ અકાળે સ્વાધ્યાયાદિ કરે તો પણ મૂઠ અને તેથી દેશકાળ જોઈને પ્રવર્તવું, યતઃ “વેશ્યા જુગારી ચોરના, પરનારના ભાંડારના, અપમાનના મૃતદાહના, નદી તીરને આરામના નૃપ-દ્રોહ કરે અપરાધીના નટ આદિને એકાંતના, સ્થાને જતાં શાસ્ત્રા નહિ, વળી હાનિ ભય અપવાદના. ૧

૨૩. શક્તિ અનુસાર કાર્ય આરંભવું:-ધનબળ, મનોબળ, મિત્રબળ, સહાયબળ, કાળબળ, દેશબળ તથા શરીરબળાદિનો વિચાર કરીને કાર્ય આદરવું. વળી બધા બળોમાં જો સ્વર્જુદ્ધિ બળ ન હોય વળી ભવિતવ્યતા બળવાન ન હોય તો બ્રહ્માપણ જો સાક્ષાત્ આવે તો પણ કાર્યસિદ્ધિ થાય નહિ. માટે ભવિતવ્યતા બળને છોડીને બીજા બધા બળોનો વિચાર કરી પુરૂષાર્થ કરવો.

૨૪. પોષણ યોગ્યને પોષવા:-માતા-પિતા, સ્ત્રી, સંતાન. અશક્ત, વૃદ્ધ કુટુંબીજન, નજદીકના સીદાતા સગા રનેહીઓને જે જન સહકાર આપીને પોષણ કરે છે તો તે જન લોકમાં બહુ માન્ય થાય છે. વળી રાજ્યમાં પણ માનનીય થાય છે.

૨૫. વૃદ્ધજનનો વિનય કરવો:-જ્ઞાનવૃદ્ધ, વ્રતવૃદ્ધ, વયવૃદ્ધ, તપોવૃદ્ધ વિગેરે વૃદ્ધ પુરૂષોનો જે જન વિનય બહુમાન કરે છે તે જન ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ પામતો જાય છે. પણ જો લક્ષ્મીવૃદ્ધ હોય અને દાતાર ન હોય તો તેની

ખોટી ખુશામત કરવારૂપ વિનય ગણાય છે. માટે ત્યાં ઉદાસીન રહેવું.

૨૬. દીર્ઘ દર્શી થવું :—જે જન લાંબી નજરે કાર્ય-કાર્યનો વિચાર કરે છે. પછી કાર્યને આચરે છે તે જરૂર કાર્યમાં સફલતા મેળવે છે વળી તેનું કાર્ય લોકમાં પ્રલાઘનીય બને છે. તથા અન્ય જનો દીર્ઘ દર્શીની સલાહ લઈ કામ કરે છે. પણ દીર્ઘ દર્શીને બદલે જે દીર્ઘસૂત્રી બન્યા તો લોકોમાં ઘૃણાપાત્ર ગણાશે, કારણ કે દીર્ઘસૂત્રી પાછલ ખુદ્દિ હોય છે. જેમ કેઈ ખેડુ વર્ષા સમયે વરસાદ આવશે કે નહિ આવે? યાદ આવ્યો તો એક આવ્યો પણ બીજો વરસશે કે નહિ આવી રીતે વ્યાપારી પણ ભાવ તાલમાં દીર્ઘસૂત્રી બની પશ્ચાત્ રહે છે. માટે દીર્ઘસૂત્રી બનવું નહિ. પણ દીર્ઘદર્શી બનવું. એટલે દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ વિગેરે જોઈને કાર્ય કરવું તે સપ્રમાણ છે.

૨૭. અધિક જ્ઞાનધર થવું :—જે કે જ્ઞાન વિશેષ મેળવવું તે પોતાના હાથની વાત નથી તો પણ જ્ઞાનીની નિશ્રાએ શિષ્ય પણ પૂજય, વળી જે વિશેષજ્ઞ હોય તે સામાની અંગીત આકૃતિથી ભાવોને બળી પોતાના કાર્યમાં કુશળ બને છે

૨૮. કૃતજ્ઞ થવું :—કેઈએ અદ્ય પણ આપણું સદ્કાર્ય કર્યું હોય તો તેને કદી ભૂલવું નહિ. વળી ઉપકારીના વખાણ કરતી જીભને રોકવી નહિ તેથી પોતે બીજાને પ્રીતિપાત્ર બને છે અને પોતાના કાર્યમાં ડખલ આવતી નથી. યતઃ નિજની ઉપર જે કેઈએ, ઉપકાર કીધો હોય તો, તેને કદી ભૂલે નહિ, આભાર અંતર માનતો, શી રીત બદલો વાળુ

એ, ચિત્તે સદા વળી ચિંતવે, મહાપૂણ્યથી પામ્યો જતો, માર્ગાનુસારી ધર્મ એ ?

૨૯. લોકપ્રિય બનવું :—આંખમાં અમી, હસતું મુખ, મીઠાં બોલ, માધ્યસ્થભાવ, કોઈનું કાર્ય કરી દેવાની ભાવના વિનમ્રતા, ઔદાર્યાદિ ગુણો વડે જન, જનપ્રિય બને છે વળી સજ્જનોએ નિષેધેલા કાર્યો ન કરવાથી પણ લોક ચાહના મેળવે છે. પણ એટલું જરૂર નાણુવું કે કેવળ લોકની વાહવાહ મેળવવા ને લોકહિત કાર્યો કરે તો આત્મવંચના થઈ ગણાય પણ પોતાની ફરજ સમજી ને કરે તો પરલોકમાં પણ અત્યંત પ્રિયપાત્ર બને છે.

૩૦. લજ્જાળુ બનવું :—શરમ એક એવી વસ્તુ છે કે મનરૂપ અશ્વત્થી એ લગામ છે જ્યારે આ લગામ હાથમાંથી છુટી જાય છે ત્યારે માનવ અકૃત્ય કરતો પાછો પડતો નથી, લોકલય, રાજલય એ જુદી ચીજ છે ત્યારે શરમ એ આત્માનો મહાન ગુણ છે. આ ગુણને લઈને શ્રી વીર પૂર્વ ભવમાં મરીચી સંયમથી પતિત થયા છતાં ઘેર ગયો નહિ. શાલિભદ્રે પોતાના બનેલી ધન્નાના કહેણથી જલદી સાથે દીક્ષા લીધી, લોક-લાજથી કેટલીક ખડેનો વૈધન્યનું પાલન કરે છે. શીલવંતી રહે છે. માટે લજ્જાળુ ગુણથી આત્મા દુર્ગતિના ગર્તમાં (ખાંડામાં) પડતો અટકે છે. આજ તેનો મહાન પ્રભાવ છે.

૩૧. દયાળુ થવું :—જ્યારે આત્માને આત્માનું ભાન થાય છે ત્યારે બીજા આત્માઓ પ્રત્યે આત્મદૃષ્ટિ જાગે છે. પછી બીજો દુઃખી થાય ત્યારે પોતાને દુઃખ થાય છે. હૃદયમાં દયાનો સંચાર થાય છે. ત્યારે બીજાનું દુઃખ છેલ્લા પ્રયત્ન વિશેષ કરે છે. પછી સામા જીવને આનન્દિત બોધને

પોતે આનંદ પામે છે. માટે-હયા દુઃખ વિનાશિની એ કહેવત બરાબર છે

૩૨. સુહર આકૃતિ સૌમ્યતાવાળા થવું :-સૌમ્યતા એ ગુણ પોતા વિષે બીજાનો સદ્ભાવ લાવનારો છે જ્યારે બીજાનો તેના પર સદ્ભાવ હોય ત્યારે તેને કોઈ સારી શિખામણ આપે. વળી તેની પાસે કોઈ આવીને બેસ ઉઠ કરે, તેની સલાહ શિખામણ માને વિગેરે વિગેરે સ્વપરને લાલ કર્તા એ ગુણ છે. યતઃ “અહરાજ સુરજ એકલો, આકાશમાં ફરતો ફરે. દેખાયના ઋષ સાથ એની સૌ દ્વારોએ ઉરે તારાપતિ છે ચંદ્ર પણ, ઋષ સાથમાં દેખાય છે, હોતાં સુધામય સૌમ્યતે, પરથી અહીં સેવાય છે. ૧”

૩૩. પરોપકાર કર્તા થવું :-જો કે કોઈ પણ માનવ પાસે ત્રણ યોગ હંમેશાં હોય છે. મનયોગ, વચનયોગ અને શરીરયોગ અને પુણ્ય પ્રબળ હોય તો ધનયોગ પણ હોય છે. એમાં વળી સદ્બુદ્ધિ યોગ હોય તો સોનામાં સુગંધ મળી જણાય. એ ઉપરોક્ત પાંચે યોગથી માનવ પરોપકાર કરી શકે છે, જો ચાર યોગની ક્ષતિવાળો કેવળ મનથી શુભ ભાવના ભાવે તો પણ સ્વપરનું શુભ કરી શકે છે. અર્થાત-જેને જે યોગની પ્રબળતા હોય તેણે તે યોગથી પરોપકાર કરવો જોઈએ. મેઘો પરોપકારાર્થે વરસે છે, વૃક્ષો પરોપકારાર્થે ફળે છે, નદીઓ પરોપકારાર્થે વહે છે, તેમજ સત્ પુરુષોની વિભૂતિયો પણ પરોપકાર માટેજ હોય છે. તેથી કોઈ માણસ જીવંતમાં એક દિવસ પણ પરોપકાર કરે તો તેનો જન્મ સફળ છે, તો વધારે કરે તેનું તો કહેવું શું ? ફળં દૃષ્ટાંત જીવો-ધુળમાં પડે, ચુંટી સહે, ત્રાજવે તોળાઈ નીચે પડે, ચરખે પીલાએ, વળી પીંચણથી પીંચાય

પછી પુણી પણાને પામે છે. પછી ત્રાકે કંતાય, કાંઠલે અથડાય, પછી વસ્ત્રપણાને પામી, ઘણા કષ્ટો સહી બીજાનાં ગુહ્ય લાગને ઠાંકનાડૂ થાય છે. માટે આ દૃષ્ટાંતથી માનવે પણ પરોપકારમાં પડતા કષ્ટોથી ભય પામવો જોઈએ નહિ.

૩૪. છ અંતરંગ શત્રુઓને જીતવા :—અંતરંગ કહેતા અંતરમાં રહેલા કામ, ક્રોધ, માન, મદ, લોભ અને હર્ષ એ છએ દૈત્યો આત્મદેવને વારંવાર હેરાન કરે છે, વળી મનરૂપ સારથી પણ શત્રુઓ સાથે મળી જઈ આત્મદેવની દુર્દશા કરે છે તેથી માનવીએ જ્ઞાનીઓના વચન પર શ્રદ્ધારૂપ આબખા વડે તેઓને મારી હઠાવી મનસ્વાધિન કરી આત્મ કલ્યાણ સાધવું જોઈએ. યતઃ એ કામ આદિ દુશ્મનોનિજ આત્મની હાનિ કરે, એ પડવિરેકી લોકમાં, અતિ નિંધને દુર્જય ખરે, સજ્જન રહ્યા તેથી દૂરે યશઃકીર્તિ આ લોકે વરે, પરલોકમાં મુરસૌખ્ય સાધી મોક્ષની પદવી ધરે. ૧.

૩૫. ઇન્દ્રિય ગણનો જથ્થા કરવો :—પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિય, પાંચ કર્મેન્દ્રિય અને અગ્યારમું મન એ અગ્યારે આત્મદેવના સદાના સેવકો છે. સેવકો સદાએ ચીકૂની ચાકર ગણાય છે. માટે એ ભૂલો કરે તો તે આત્મદેવનીજ ભૂલ કહેવાય, માટે આત્મદેવ જ્યાંસુધી ભવિતવ્યતાના ચોગે સ્વધરમાં સમાધિસ્થ ન થાય ત્યાંસુધી આત્મદેવે પરમાત્મદેવની આજ્ઞા અનુસાર પોતાનો કારભાર ચલાવવો, જો પરમાત્મા મહાવીર દેવની આજ્ઞા અનુસાર નહિ વર્તે તો આ અગ્યાર સેવકો સ્વચ્છંદાચારી થઈ જઈ પોતાની મેળવેલી મુડીને ફના કરી દુર્ગતિમાં ઘસડી જશે. માટે અગ્યાર સેવકોને પોતાને વશ રાખવા. પ્રભુ મહાવીરના આજ્ઞાપત્ર પ્રમાણે વર્તવા કહેવું. તેથી ભય રહેશે નહિ. સવાલ અગ્યાર

સેવકોનાં નામ શું? જવાબ ચામડી, જીભ, નાક, આંખ, અને કાન એ પાંચે જ્ઞાનેન્દ્રિયો છે. હાથ, ચરણ, મુખ, લિંગ ને ગુદા એ પાંચે કર્મેન્દ્રિયો છે અને અગ્યારમું નોઁન્દ્રિય મન છે. એ અગ્યારે ખોડ ખાંપણુ વિનાના મહા પુણ્ય યોગે સેવકો મળે છે માટે પુણ્ય કર્મ કરતા રહેવું જોઈએ; યતઃ એ રીત સર્વે ઇન્દ્રિયોને, વશ કરે જે જે જનો, તે માનસ-ઓને પણ થતા, અતિ માન્ય નિશ્ચય સજ્જનો, આણુટોક આદરથી ભર્યા, વરધર્મને લાયક થતાં, આ લોકને પર-લોકમાં, યશ પામી મોક્ષે જતાં. ૧.

ઇતિ ચોથા બોલે માર્ગાનુસારી ગુણુ વર્ણને સામાન્ય વિવેચનં સમાપ્તમ્ ॐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

બેહજાર સત્તરના ભાદરવા વદી ૮ ને સોમવાર.

સંપ્રાહક તથા વિવેચક ચંપકસાગર.

*

*

*

ધનનો સદુપયોગ

લેખક :—મુનિશ્રી ચંપકસાગરજી

ધન ધન જે નરા, જે સુપાત્રે ધન ખરચે
ધિક ધિક તે નરા, જે ભૂમિમાં ધન દાટે.

સૂર્યપુરી નામા નગરી હતી. તે સમૃદ્ધિએ કરી શોભા-માન હતી. ત્યાં અનેક શ્રેષ્ઠીગૃહો લઘુહીમગિરિ સમ શોભતા હતાં ત્યાં જિન તથા શિવમંદિરો ગુરુ હીમગિરિ તુલ્ય ભાષતાં હતા, નગરકોટ તો નજરને રમણીય લાગતો હતો. તેની પરિખા તો પતિવ્રતા સ્ત્રીની માફક સદા સાનિધ્યમાંજ વસતી હતી. એ નગરના બગીચામાં અનેક જાતના વૃક્ષો વફાદારી સેવકોની માફક શોભા આપતાં હતાં. સીતાકળ,

રામકુળ, જામકુળ, નારંગી વૃક્ષોની ઘટા જ ઓર હતી. ત્યાં એક દ્રાક્ષમંડપને તો જોઈને તો નજરજ ઠરી જતી હતી. ત્યાં એક શીયાળ લાઈ આવ્યા. દ્રાક્ષ જોઈ મન તો એવું ગલગલુ થઈ ગયું કે એક જ કુદકે બધીજ દ્રાક્ષો ખાઈ જઉં પણ કરે શું? દ્રાક્ષમંડપ ખૂબ ઉંચો હતો, કુદકા બે ત્રણ માર્યા પણ એક દ્રાક્ષ મોંમા ન પડી. હારીને બીજે જવા માંડ્યું ત્યાં તો તેમના જીગરજન દોસ્ત કાગડાલાઈ સીતાકુળ ઉપર બેઠા હતા. આ શિયાળલાઈનો તાલ જોઈ રહ્યા હતા. હસીને કાગલાઈ બોલ્યા: કાં શિયાળલાઈ! દ્રાક્ષ કેવી મીઠી છે? શિયાળ બોલ્યું: અરે લલા લાઈ, આવી ખાટી દ્રાક્ષ કેણુ ખાય? કાગલાઈ ખુબ ખુબ હસ્યા.

આજ શહેરમાં વ્યાપાર ઉદ્યોગોનું ધામ હતું, ત્યાં અનેક જાતના સટ્ટા પણ ચાલતા હતા તેમાં ગુરુવાણીના સત્યાસત્યનો પણ સટ્ટો ચાલતો હતો તેનાં પણ લોકો ધોમ પૈસા મારતા હતા. વિશેષે કરીને સટ્ટાને પોષણ આપવા ત્યાં જ્યોતિષીઓનો પણ એક સંઘ હતો તેમાં કેઈ જન જ્યોતિષોનો દાવા ધરાવતા હતા તો કેઈ બ્રહ્મ જ્યોતિષીનો દાવા ધરાવતા હતા. ધર્મસ્થાનકમાં લોકો કીડીયારીની માફક જતા આવતા હતા. દાનશાળામાં તો આ યુગની રેશનીંગની દુકાનની માફક દરોડો પડતો હતો આવા સુંદર શહેરમાં શું શું ન હોય? અર્થાત, બધુંજ હોય વેશ્યાવાડ, જીગરખાનું, દારૂબજાર, કતલખાનું વિગેરે અનેક અનિષ્ટ તત્વો ધરાવતા સ્થાનો પણ હતા. જ્યાં ધર્મોપદેશ સુંદર ચાલતો હોય ત્યાં અનિષ્ટ તત્વોના ધામોમાં દુકાળનો જ દમ ખેંચાયને? વેશ્યાઓ ગૃહિણી બની, દારૂડીયાઓ દુધ પીતા થયા જીગર રીઓ વ્યાપારી બન્યા, માંસાહારમાર્કેટ શાકાહાર બજાર

જન્યું. ધૂર્તાગારો ધર્મીઆગરો જન્યા. ક્રોધી પ્રાણીઓ સમતાશીલ જન્યા વિગેરે.

ત્યાં એક મુમુક્ષુ ભાઇને તિથિનિર્ણય કરવા માટે જિજ્ઞાસા બગતા જ્યોતિષીના જાણકાર જ્યોતિર્વિદાને ત્યાં ગયો. અમે પુનમની પાખી ને પાંચમની સંવત્સરી કરનારા છીએ અને એ માન્યતામાં મજબુત છીએ.

જી-મહારાજ ! ગઈ સાલમાં ચોથની સંવત્સરી કેમ કરી હતી.

મ-ભાગ્યશાલી ગઈ સાલ તો પાંચમની ઘડીયો ચોથમાં આવતી હતી તેથી ચોથની સંવત્સરી કરી હતી. અમારા પરંપરાના પૂજ્યોનો તેવો આદેશ છે તેથી જ એ રીતે અમે પુનમની ઘડીયો ચઉદસમાં આવતી હોય તો અમે ચઉદસની પાખી પણ કરીએ છીએ.

જી જ્યારે આરાધના પુનમની જણાય કે ચઉદસની ? આપ ઉપવાસનું પર્યખાણ ચઉદસની તિથિની ઘડીયોમાં આપો છો ને આરાધના પુનમની મનાવો છો તો સાહેબ ! મૃષાવાદ ન લાગે ? આવી રીતે ચોથ અને પાંચમમાં પણ બને છે.

મ-એમાં અમે કંઈ ન જાણીએ. એ અમારા ગુરુની પરંપરા છે તે મુજબ વર્તીએ છીએ.

જી-બહુ સાફ સાહેબ, જય જય.

જિજ્ઞાસુનું મન ન સંતોષાતા બીજી દુકાને જાય છે. અમે શાસ્ત્રધારે બાર પર્વતિથિઓની ક્ષયવૃદ્ધિ ન કરતાં અપર્વતિથિઓની ક્ષયવૃદ્ધિ કરી પાખી અને સંવત્સરી પહિલ્કમીએ છીએ.

જી-મહારાજ, આમાં તો ખરી તિથિ મારી જાય ને જોટી પર્વતિથિની આરાધના થાય છે.

મહારાજ-ભાઈ, જ્યારે ચઉદસનો ક્ષય હોય છે અને ઉદયમાં તેરસ હોય છે ત્યારે તેરસને ચઉદશ માનવી પડે છે, ને ?

જી-એમાં તો સાહેબ ન છુટકે કરવું પડે છે.

મહારાજ-ત્યારે ભાઈ જોડકાં પર્વ આરાધવા માટે તથા બાળજીવો જ્ઞાતિમાં ન પડે જુદે જુદે ઠેકાણે જુદી જુદી આરાધના ન થાય તે માટે ગીતાર્થોની પરંપરા એમજ ચાલી આવી છે. ભાઈ ત્યાગવામાં ને માફી માગવા પાપાશ્રવ લાગે ખરાં ?

જી-ના સાહેબ, પુણ્યાશ્રવની જગ્યાએ પાપાશ્રવ ને પાપશ્રવની જગ્યાએ પુણ્યાશ્રવ હોયજ નહિ તો પછી આરાધનામાં વિરાધના હોયજ નહિ.

જીજ્ઞાસુને હજી પુછવાની જીજ્ઞાસા રહેતાં એક ત્રીજી દુકાને જાય છે ત્યાં અમો શાસ્ત્રાનુસાર તથા પંચાંગાનુસાર પર્વતિથિની આરાધના કરીએ છીએ ને મક્કમતાની અમારી માન્યતા પણ છે.

જી-મહારાજ બે પર્વતિથિઓ જોડે આવે ત્યારે શું કરવું?

મ-ભાઈ ? એમાં શું વાંધો ? બન્ને જોડે કરવી.

જી-સાહેબ બે પુનમ અથવા અમાવાસ્યા આવે ત્યારે ચઉદસ પુનમની આરાધના શી રીતે કરવી !

ભાઈ, ઉદયમાં ચઉદસ હોય ત્યારે ચઉદસની આરાધના ચઉદસની કરવી અને પુનમની આરાધના બીજી પુનમે કરવી.

જી-સાહેબ ! છઠ્ઠા પન્થકખાણ કરવા હોય તો ચઉદસ પુનમનો છઠ્ઠ શી રીતે કરવો ?

ગદલાંતલાં કરતાં પંડિતજી બોલ્યા કે ભાઈ, એ તો છુટા છુટા ઉપવાસ કરીએ તો એ વાંધો નથી. કયાં રોજરોજ આવું આવે છે. પણ આપણે જો ઉદય તિથિમાં આરાધના ન કરીએ તો મૃષાવાદનો કોષ લાગે અને જુઠું બોલનારની જેવું બીજું મોટું પાપ કયું છે ?

જી-સાહેબ ત્યારે તો ચઉદસ ત્રુટે ત્યારે ઉદયમાં તેરસ હોય અને તેને આપણે ચઉદસ મનાવીએ ત્યારે શું મૃષાવાદ નથી લાગતું ?

મ-તેમાં તો આરાધનારૂપ ભાવ સત્ય રહેલું છે. અને ન છુટકે કરવું પડે છે

જી-ત્યારે સાહેબ ! જોડે પર્વ આરાધનામાં ભાવ સત્ય શું ન આવે ?

મ-જો તમને એમ ઠીક ન લાગે તો એમ કરો અમારો કાંઈ વાંધો નથી. અમારે અમારો ગુરૂજી કહી ગયા તેમ કરવું પડે છે

જી-સાહેબ તકલીફ માફ કરજો. હ્યો જય જય.

જીજ્ઞાસુનું મન હજી શાંત ન થતાં પેલા દ્રાક્ષના મંડપમાં જઈ બેઠો અને પ્રભુ મહાવીરની મીઠી વાણીનું મનન કરવા લાગ્યો ત્યારે દ્રાક્ષનો જેવી પ્રભુની મીઠી વાણીનું સ્મરણ થતાં ભગવાને તો સકલ સંધને અતિથિસંવિભાગને વ્રતમાં અતિથિ સામાયકધર્મ આધારક કહ્યો છે. માટે આપણે તિથિની તડફેાડમાં ન પડતાં અતિથિ થઈ ખુબ ત્યાગ અને સમતા ક્ષમા વીરસ્ય હસ્તો ક્ષમાધર્મનો આરાધના કરવી એજ ઉચીત છે.

ઉપરોક્ત સૂર્યપૂરી ધર્મી અને દાની નગરીમાં જેમ મગમાં એક કર્કશ મગ (કોઈડું) રહી જાય છે તેમ એક રતનાર્ક નામા કંજુસ શેઠ રહેતાં હતાં. એક વખત દાનશાળા તરફ થઈને જતો ત્યારે યાચકોને દાન લેતાં જોઈ અને દાતારને આપતાં જોઈ કલુષિત મનવાલા થઈ ઘેર આવ્યા ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું.

નારી પુછત સૂમકું, કાંસે બદન મલીન;
કાં ગાંઠસે ગીર પડ્યો, કાં ગાંઠસે દીત.
નહિ ગાંઠસે ગીર પડ્યો, નહિ ગાંઠસે દીન,
દેતે દેખા ઓરકું, યુહિ મુખ મલીન.

ભાઈઓ કંજુસોના હૈયા કેવા કઠીન હોય તે આ ઉપરથી સમજાય છે પછી એમ વિચારતો હતો કે મારો પાસે રત્નો ઘણા છે અને બીજું પણ ધન ઘણું છે, માટે છોકરાને સાથે લઈ શૂન્યવનમાં વધારાનું ધન દાટી આવું તેથી ખપ પડશે ત્યારે કાઠી લાવશું. એમ વિચારી છોકરાને સાથે લઈ ધન દાટવા શૂન્ય વનમાં શેઠ આવ્યો ત્યાં ખાડો ખોદી ધન દાટતા વિચાર આવ્યો કે રખેને કોઈ ધુત ધનાકાંક્ષી આ વનમાં વિચરતો હોય અથવા સંતાણો હોય માટે છોકરા પાસે તપાસ કરાવી પછી દાટવાની વિધિ કરૂં.

હું વત્સ, જા આ વનમાં કોઈ માણસ વિગેરે તો છે નહિને? મને શંકા આવે છે જોઈ આવ.

છોકરો સાફએ વન ફરીને આવીને કહે છે કે બાપુ એક મૃતક (મુડદું) પડેલ છે. બીજું કોઈ દેખાણું નહિ.

શેઠ-નહી કોઈ ધુત શ્વાસ રોધ કરી મુડદું થઈને પડ્યો હશે, માટે વિશ્વાસ મુડદાનો પણ કરવો ન જોઈએ એમ

વિચારી પુત્રને કહેતો હતો કે મને વિશ્વાસ આવતો નથી
આ મૃતકના તું કાન કાપી લાવ પછી ખાત્રી કરજે કે એ
મુઠ્ઠું છે કે જીવે છે.”

પુત્રે તેમ કરતાં પણ શેઠને વિશ્વાસ ન આવતાં ફરી
કહ્યું કે હે પુત્ર, મને સંતોષવા માટે એનું નાક પણ કાપી
લાવ પુત્રે તેમ કરતાં શેઠને સંતોષ થતાં ધન દાટીને પિતા
પુત્ર ઘેર ગયા.

પછી ધુર્ત ઊઠીને વિચારવા લાગ્યો કે અહો ! અગ્યારમા
પ્રાણધન આગળ નાક, કાન અને દશ પ્રાણો પણ કયા
હિસાબમાં છે ? માટે નાક કાન ગયા તો ભલે ગયા પણ આ
ધનથી વેશ્યાઓ સાથે જે વિલાસ કરીશ તે તો આ જન્મમાં
ઔર જ હશે. એમ વિચારી ધુર્ત ધન લઈ વેશ્યાને ત્યાં
જઈ વિલાસ કરવા લાગ્યો.

જ્યારે શેઠને ધનની જરૂર પડતાં ત્યાં જઈ ખાડો ખોદી
જીએ છે તો ખાડો ખાલી જોઈ શેઠ મૂર્ચ્છિત થઈ ગયો.
પછી શુદ્ધિ આવતાં વિચારવા લાગ્યો કે નક્કી પેલો ધુર્ત
નાક કાન કાપાવીને પણ ધનલોભી ધન લઈ ગયો હશે. માટે
એને હું નગરમાં જઈ તથા પ્રકારનો (નાક કાન વિનાનો)
જોઈ પકડાવી લઉં, અને રાજા આગળ ફરીયાદ કરી ધન
પાછું મેળવું. એમ વિચારી નગરમાં તપાસ કરતાં વેશ્યાને
ત્યાં આ ધુર્તને જોતાં રાજસેવકને બોલાવી તેને પકડવામાં
આવ્યો. પછી રાજા આગળ લઈ જવામાં આવ્યો અને શેઠે
વિનમ્રભાવે પોતાની ફરિયાદ કરીને કહ્યું કે હે પ્રભો ! આ
ધુર્તે માફ વનમાં દાટેલું સઘળું ધન લઈ લીધું છે તે દયા
કરી મને પાછું અપાવવા કૃપા કરો.

રાજા-(ધુર્ત સામું જોઇ) અરે ધુર્ત! આ શેઠનું ધન લીધું હોય તો પાછું આપી દે, નહિતો ગુના તરીકે સજા થશે.

ધુર્ત-(જરા હસીને) રાજન! મેં ધન મફત લીધું નથી પણ મારા આ કાન અને નાક આપીને લીધું છે જુઓ મારા નાક અને કાન.

રાજા-(આ વાત સાંભળી કંઈક હાસ્યમાં ને કાંઈક ક્રોધાતુર થઈને શેઠને ઠપકો આપતાં કહ્યું કે) એના નાક કાન લઈને એને ધન આપ્યું છે ને અહિં ફરીયાદ લઈને આવ્યા છો? જા હવે ચાલ્યો જા.

શેઠ વીલે મોઢે ઘેર ગયો.

ભાઈઓ કંજુસીઆઓની કમનસીબી અને ધર્મીઓને ધન્યવાદ માટે એક કવિએ સાચુંજ કહ્યું છે કે-ક્રીડી સંચે ઔર તીતર ખાય, પાપીકા ધન પર લે જાય.

તાર્કિક શક્તિની ટુકડી વાર્તાઓ.

૧. કોઈક ગામમાં એક બ્રહ્મણે વૃદ્ધ અવસ્થામાં એક યુવતી સાથે લગ્ન કર્યા તે યુવાઅવસ્થામાં તન્મનાટ વાળી હોવાથી તેના હૃદમાં તે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણ ગમતો ન હતો, તેથી તે કોઈક વિટ પુરૂષ સાથે સંબંધ જોડયે. “વૃદ્ધાનાં તરૂણી વિષમ્” પછી તે વિટ પુરૂષની સાથે હરવા ફરવા લાગી. જ્યારે બ્રાહ્મણે આ વાત જાણી અને ન્યાય આપનાર આગળ ફરીયાદ કરી ત્યારે ધૂર્ત કહે મારી સ્ત્રી છે અને બ્રાહ્મણ કહે એ મારી સ્ત્રી છે, અને સ્ત્રી કહે હું ધૂર્તની છું. ન્યાય આપનાર ત્રણેની વાત સાંભળી વિચાર કર્યો કે જેની સાથે રહેતી હશે તેની સાથે ખાતી પણ હશે. તેથી ત્રણેને ગદ્ગદ કાલનો ખોરાક સંબંધી પ્રશ્ન કર્યો, ત્યારે બ્રાહ્મણે કહ્યું કે

અમે બન્નેએ ગઈ કાલે સુખડીનોજ ફક્ત ખોરાક લીધો છે. ત્યારે ધૂત્તે ગલ્લાતલ્લા કરી ઉત્તર આપ્યો છતાં વિશેષ શુદ્ધ ન્યાય કરવા માટે એ ત્રણેને વિરેચન આપ્યું અને મળની તપાસ કરી પ્રાહ્મણને પ્રાહ્મણીનો એક મળ જોઈ સ્ત્રી પ્રહ્મણને સાંપી આ પ્રમાણે તાર્કિક શક્તિ ક્ષયોપશમ થયો મળે છે

૨. એક ગામમાં એક વાણીયાને એવી ટેવ પડી કે જ્યારે મળોત્સર્ગ કરવો હોય ત્યારે જંતુઓના દર પર જઈને કરે. એકદા એવું બન્યું કે જ્યારે ભાઈ વડી નીતિ કરવા બેઠા હતા ત્યારે બે કાચંડા લડતા દેખાણા. નજર ચુકથી એક કાચંડો નાસી ગયો અને બીજો એની પુઠે પૂછડું અડાડી દરમાં પેસી ગયો, વાણીયાભાઈ વિચારવા લાગ્યા કે બન્નેમાંથી એક તો દરમાં પેઠો અને બીજો ક્યાં ગયો? નક્કી દેખાણો નહીં એટલે મારા મળદ્વાર વડે મારા પેટમાં ગઈ ગયો તેથી શંકાશીલ થઈ બીમાર પડ્યો પછી દિવસે દિવસે માંદગી વધવા લાગી ઘણા ગૈદો આગળ વાત કરી ત્યારે સૌએ હસી કાઢો અને કહ્યું કે વહેમનું ઔષધ ન હોય ત્યારે એક વિચારવંત ગૈદ બોલાવ્યો તેણે વાત સાંભળી વિચાર્યું કે વહેમ કાઢ્યા વિના માણસ સારો થાય નહીં તેથી તેણે કહ્યું કે તમારી વાત બરાબર છે બનવા જોગ છે કે કાચંડો પેટમાં ગઈ ગયો હશે. રૂપિયા એકસોને એક સિવાય હું કેસ હાથમાં લેતો નથી. વાણીયાભાઈને દુઃખ ન ખમાવાથી બધુજ કબુલ કર્યું ત્યારે વૈદરાજે એક કાચંડો લાલ રંગથી રંગી એક ઘડામાં મૂક્યો, પછી તે દરદીને વિરેચન આપી ઘડામાંજ મળોત્સર્ગ કરાવ્યો અને કાચંડો કુદીને બહાર નાઠો તે જોઈ હાથ હવે રોગગયો કોઈ મારો

સાચી વાત માનતુંજ નહોતું? પછી તો વાણીયાભાઈ સાબ તાબ થઈ ગયા. એ દષ્ટાન્તનો ઉપનય એ છે કે ભિન્ન ભિન્ન પ્રવૃત્તિ લોક માટે તાર્કિક શક્તિથી કામ લેનાર સુખી થાય છે તે શક્તિ જ્ઞાનના ક્ષયોપશમ યોગે મળે છે.

કૈક ગયા ને જાય છે, જશે થશે એ હાલ;
સુકૃત સાથે આવશે, કોણે દીડી કાલ? ૧
પવન ફીરે ખાદળ ફીરે, ફીરે નદીના પૂર;
ઉત્તમ બોદ્યા નવિ ફીરે, પશ્ચિમ ઊગે સૂર. ૨
વહેતાં પાણી નિર્મલા, પડ્યા સો ગંધાય;
સાધુ જન ભમતા ભલા, દાગ ન લાગે કોય. ૩
નિજ આતમ ગુણ રમણતા, ઇન્દ્રિય તણ વિકાર;
ત્રિર સમાધિ સંતોષમે, ભવ દુઃખ ભંજનહાર. ૪
પચ્ચીશ બીડી રોજની, સો વર્ષે નવ લાખ;
ધર્મ ધાતુ ધન હણે, છાતી થાયે ખાખ. ૫
શીરો પુરી લાપસી, ઔર કાકડી આદિ;
કહેણેકીતો એકાદશી, એ દ્વાદશીકી દાદી. ૬
નીરખીને નવ યૌવના, લેશ ન વિષય નિદાન;
ગણે કાષ્ટની પુતળા, તે ભગવાન સમાન. ૭

પરમાત્માને પ્રાર્થના

બઠ પીંપળકી છાંયકે, સોખત હો બઠાંકી;
રગઠ કસુંબા ઘોળકે, મુઠી ભર ચણેકી. ૮
ખાખડી ભેંસકા દૂધ, સકર સંઘ ઘોળણા;
ઘંતના દે કીરતારતો, ફીર કચુ નહીં બોલણા. ૯

ઈત દોહરા અષ્ટક.

આત્મહિત શિક્ષાની સજ્જાય

(પ્રાણી ધરીએ સંયોગ રંગ-એ દેશી)

જ્ઞાન ધ્યાન ચારિત્રને રે, જો દૃઢ કરવા ચાહ; તો
એકાકી વિહરતા રે, જિન કલ્યાદિ સ્થાયરે. પ્રાણી એકત્વ
ભાવના ભાવ, સિવ મારગ સાધન દાવ રે. પ્રા. (૧) સાધુ
ભણી ગૃહ વાસની રે, છુટી મમતા તેહ; તો પણ ગમ્મવાસી
પણ રે, 'ગણ ગુરુ પર છે નહરે. પ્રાણી. (૨) વન મૃગની
પરે તેહથી રે, છાંડી સકળ પ્રતિબંધ; તું એકાકી અનાદિનો
રે, કિણથી તુજ પ્રતિબંધ રે. પ્રાણી. (૩) શત્રુ મિત્રતા
સર્વથી રે, પામી વાર અનન્ત; કોણ સ્વજન દુશ્મન કિશોરે
કાળે સહુનો અંતરે. પ્રા. (૪) બાંધે કર્મ જીવ એકલો રે,
ભોગવે પણ તે એક; કિણ ઉપર કિણ વાતની રે, રાગ
દ્રેષની ટેકરે. પ્રા. (૫) જો નિજ એક પણ અહરે, છાંડી
સકળ પરભાવ; શુદ્ધાત્મ જ્ઞાનાદિશું રે, એક સ્વરૂપ ભાવ
રે. પ્રા. (૬) આવ્યો પણ તું એકલો રે, જઈશ પણ તું
એક; તો એ સર્વ કુટુંબથી રે, પ્રીત કિશી અવિવેક રે.
પ્રા. (૭) વનમાં હો ગજ સિંહાદિથી રે, વિહરતાં ન ટળે
જેહ; જિણ આસન રવી આશ્રમે રે, તિણ આસન નિશિ
છેહરે. પ્રા. (૮) આહાર ગ્રહે તપ પારણેજી, કરમાં લેપ
વિહીણ; એક વાર પાણી પીવતાં રે, વનચારી ચિત્ત અદીન
રે. પ્રા. (૯) એહ દાષ પર ગ્રહણથી રે, પરસંગે ગુણ હોય;

પરવન ગ્રાહી ચોરતે રે, એક પછે મુખ હોય રે. પ્રા. (૧૦)
 પર સંજોગથી બંધ છે રે, પર વિયોગથી મોક્ષ; તેણે તણ
 પર મેલાવડો રે, એક પછે નિજ પોષ રે પ્રા. (૧૧) જન્મ
 ન પામ્યો સાથ કો રે, સાથ ન મરશે કોય; દુઃખ વહેંચવા
 કો નહી રે, ક્ષણ ભંગુર સહુ લોય રે, પ્રા. (૧૨) પરિજન
 મરતો દેખીને રે, શોક કરે જન મૂઠ; અવસરે વારો આપણા
 રે, સહુ જનની એ રૂઠ રે. પ્રા. (૧૩) સુરપતિ ચક્રી હરિ
 બલી રે, એકલા પરભવ જાય; તન ધન પરિજન સહુ
 મિલી રે, કોઈ સંસારાય ન થાય રે. પ્રા. (૧૪) જ્ઞાયક રૂપ
 હું એક છું રે, જ્ઞાનાદિક ગુણવંત; બાહ્ય જોગ સહુ અવર
 છે રે, પામ્યો વાર અનન્ત રે. પ્રા. (૧૫) કરકડું નમિને
 ગાઇએ રે, દુમુખ પ્રમુખ રૂપિરાય; મૃગાપુત્ર હરિકેશિનાં
 રે, વંદું હું નિત્ય પાય રે. પ્રા. (૧૬) સાધુ ચિલાતી મુત
 ભલો રે વળી અનાથી તેમ; એમ મુનિ ગુણ અનુભોદતાં
 રે, દેવચંદ્ર મુખ ખેમરે પ્રા. (૧૭).

૧ ગણ-સમુદાય.

૨ વિહરતાં ન ટળે જોડ-મુનિને વનમાં સિંહ હાયા આદિ પ્રાણી
 સામા મલે તો મુનિ મારગ છોડે નહિ.

૩ સંસાર-સાથ દેનાર

મુનિ ગુણ મહત્ત્વ વિચાર વિભાગનું

પરિશિષ્ટ-પ્રશ્નોત્તર.

- પ્ર૦ હે પૂજ્ય ! જે મુનિઓ દ્રવ્ય વહે નવ અંગે પૂજા કરાવે તથા તપના પારણાની બોલી બોલાવે, એ દ્રવ્ય પોતાની નિશ્ચાયે સંગ્રહે યાતો કુંડ તરીકે રાખે તે મુનિઓ બકુશ-કુશીલમાં ગણાય કે પાસત્યા દિકમાં ?
- ઉ૦ જે મુનિઓ ઉપરોક્ત પ્રવૃત્તિને મોહના ઉદય જન્ય માને યાતો અનાચાર માને છતાં ત્યાગી શકતા ન હોય તે મુનિઓ બકુશ-કુશીલમાં ગણાય, જો એને આચારોક્ત માને તો પાસત્યા દિકમાં ગણાય.
- પ્ર૦ તે ગુરુ દ્રવ્ય તરીકે ગણાવીને મુનિઓ પોતાની વૈયાવચ્ચમાં ઉપયોગ કરાવે, તે યોગ્ય છે ?
- ઉ૦ આનો ઉત્તર પણ ઉપર પ્રમાણે જાણવો.
- પ્ર૦ જ્ઞાન દ્રવ્ય મુનિઓ પોતાની પાસે રાખે તે યોગ્ય છે ? વળી સામાન્ય પૈસા પોતાની પાસે રાખે યાતો માણસ પાસે રખાવે તેઓને બકુશ-કુશીલ ગણ્યા કે પાસત્યા દિક ?
- ઉ૦ ઉપરોક્ત પ્રવૃત્તિને અનાચાર માને તો બકુશ-કુશીલ અને એનાથી વિપરીત માને તો પાસત્યા દિક.
- પ્ર૦ હે ભગવાન ! જે મુનિ શબ્દી હોય એટલે કે હસ્ત કર્મ કરે, સૃષ્ટિ વિરૂદ્ધ કર્મ કરે, એકાન્તમાં સ્ત્રી સંપર્કમાં આવે, સૂર્ય આથમે ત્યાં સુધી ભોજન પાન કરે વિગેરેને બકુશ-કુશીલ ગણવા કે પાસત્યા દિક ?

ઉ૦ એનો ઉત્તર પણ ઉપરોક્ત જાણવો.

પ્ર૦ હે પૂજ્ય ! જે મુનિઓ અગીતાર્થ છતાં ચોમાસે જાય
યાતો ચોમાસે ગુરૂ મેંદલે સપ્ત કાળમાં વિહારની છુટ
આપે યાતો પોતે છુટ લે તેઓને બકુશ-કુશીલ ગણવા
કે પાસતથા દિક ?

ઉ૦ એનો ઉત્તર પણ ઉપર પ્રમાણે જાણવો.

પ્ર૦ જે. અગીતાર્થ છતાં એકત્રો વિચરે, અને જે મુનિઓ
ગીતાર્થ એકત્વ પડિમા ધારી હોય તથા ગીતાર્થ એકત્વ
વિહારી હોય તેમની ટીકા કરે અપબ્રાજના કરે તો
તેઓને કેવા ગણવા ?

ઉ૦ જે મુનિ અગીતાર્થ વિહારની પ્રિ કરે તેને યથાછ દો
ગણવો, અને ગીતાર્થના વિહારની ટીકા કરે તે પણ
યથાછ દો ગણવો.

પ્ર૦ જે મુનિઓ પોટલાં રાખતા નથી અને સાથે મનુર
લેતા નથી અને ગૃહસ્થો પાસે રહેવે યા મોટર દ્વારા
પોટલાં મંગાવે તેઓને કેવા ગણવા ?

ઉ૦ પોતાની પ્રવૃત્તિને અનાચાર માને તે બકુશ-કુશીલ એને
આચાર માને તે પાસતથાદિક. આ બાબતોમાં સહુએ
પોત પોતાના ભાવોનો વિચાર કરવાનો છે, બીજના
ભાવ જાણવાની શક્તિ નથી તો નિંદા કે ટીકા કરવાનો
પણ કોઈને અધિકાર નથી. માટે પારકાની પંચાત છોડીને
પોતામાં સમાઈ જવું એ જ હિતાવહ છે.

સં. ૨૦૧૮ના પોષ શુદ્ધી ૧૦ મહુવા બંદર.

卐 શ્રી ગૌતમાષ્ટક છંદ 卐

વીર જિનેશ્વર કેરો શિષ્ય ગૌતમ નામ જપો નિશ દિશ ॥
 જો કીજો ગૌતમનું ધ્યાન તો ઘર વિલસે નવે નિધાન ॥ ૧ ॥
 ગૌતમ નામે ગિરિવર ચહે, મન વાંછિત હેલા સંપજો ॥
 ગૌતમ નામે નાવે રોગ, ગૌતમ નામે સર્વ સંજોગ ॥ ૨ ॥
 જે વેરી વરૂઆ વંકડા તસ નામે નાવે ઢુંકડા ભૂત પ્રેત નવિ
 મંડે પ્રાણુ તે ગૌતમના કરું વખાણુ ॥ ૩ ॥ ગૌતમ નામે
 નિર્મળ કાય, ગૌતમ નામે વાઘે આય ॥ ગૌતમ જિન શાસન
 શણુગાર ગૌતમ નામે જય જયકાર ॥ ૪ ॥ શાલ દાલ સુરહા
 ધૂતગોળ, મનવંછિત કાપઠ તંબોલ ઘરે સુધરણી નિર્મળ
 ચિત્ત ગૌતમ નામે પુત્ર વિનીત ॥ ૫ ॥ ગૌતમ ઉઘો અવિચળ
 જાણુ ગૌતમ નામ જપો જગ જાણુ ॥ મોટાં મદિર મેરૂ
 સમાન ગૌતમ નામે સફળ વિહાણુ ॥ ૬ ॥ ઘર મયજલ
 ઘોડાની જોડ વારૂ પહોંચે વાંછિત કોડ ॥ મહિયલ માને
 મહોટા રાય જો તુઠે ગૌતમના પાય ગૌતમ પ્રણમ્યા પાતક
 ટળે, ઉત્તમ નરની સંગત મળે ॥ ગૌતમ નામે નિર્મળ જ્ઞાન,
 ગૌતમ નામે વાઘે વાન ॥ ૮ ॥ પુણ્યવંત અવધારો સહુ,
 ગુરૂ ગૌતમના ગુણુ છે બહુ ॥ કહે લાવણ્ય સમય કર જોડ
 ગૌતમ તુઠે સંપત્તિ કોડ ॥ ૯ ॥

✽

✽

✽

—: શ્રી સોળ સતીનો છંદ :—

આદિનાથ આદે જીનવર વંદી સફળ મનોરથ કીજોએ એ ॥
 પ્રભાતે ઉઠી મંગલિક કામે સોળ સતીનાં નામ લીજોએ એ
 ॥ ૧ ॥ બાળકુમારી જગ હિતકારી પ્રાણી ભરતની બહેનડી
 એ; ઘટ ઘટ વ્યાપક અક્ષર રૂપે સોળ સતી માંહે જેવડી એ
 ॥ ૨ ॥ બાહુબલ લગિની સતીય શિરોમણી સુંદરી નામે

ઋષભસુતા એ ॥ અંક સ્વરૂપી ત્રિભુવન માંહે જેહ અનુપમ
 ગુણ જુતા એ ॥ ૩ ॥ અંદનખાલા ખાળપણથી શિયળ વતી
 શુદ્ધ શ્રાવિકા એ ॥ અડદના ખાકુલા વીર પ્રાંત લાભ્યા કેવલ
 લહી વ્રત ભાવિકા એ ॥ ૪ ॥ ઉચ્ચસેન ધૂઆ ધારિણી નંદિની
 રાજમતી નેમવદલ્લા એ; જોળન વેષે કામને જીત્યો સંજમ
 લેઈ દેવ દુલ્લભા એ ॥ ૫ ॥ પંચ ભરતારી પાંડવ નારી
 તનયા વખાણીએ એ ॥ એક સો આઠે ચીર પુરાણા શિયળ
 મહિમા તસ જાણીએ એ ॥ ૬ ॥ દશરથ નૃપની નારી નિર-
 પમ કૌશલ્યા કુલચંદ્રિકા એ; શિયલ સહુણી રામજનેતા,
 પુણ્યતણી પરનાલિકા એ ॥ ૭ ॥ કૌશાંબિક ઠામે શતાનીક
 નામે રાજ્ય કરે રંગ રાજ્યો એ ॥ તસ ઘર ઘરણી મૃગાવતી
 સતી સુર ભુવને જશ ગાજ્યો એ ॥ ૮ ॥ સુલસા સાચી
 શિયલે ન કાચી, રાચી નહી વિષયારસે એ; મુખડું જોતાં
 પાપ પલાએ નામ લેતાં મન ઉલ્લસે એ ॥ ૯ ॥ રામ રઘુ-
 વંશી તેહની કામિની જનકસુતા સીતા સતી એ ॥ જગ સહુ
 જાણે ધીરજ કરતાં અનલ શીતલ થયો શિયલથી એ ॥ ૧૦ ॥
 કાચે તાંતણે ચાલણી ખાંધી કુવાથકી જલ કાઢીયું એ ॥
 કલંક ઉતારવાં સતી સુભદ્રા ચંપા ખાર ઉઘાડિયું એ ॥ ૧૧ ॥
 સુર-નરવંદિત શિયળ અખંડિત શિવા શિવપદ ગામિની એ;
 જેહને નામે નિર્માળ થઈએ બલિહારી તસ નામની એ
 ॥ ૧૨ ॥ હસ્તિનાપુરે પાંડુરાયની કુંતા નામે કામિની એ ॥
 પાંડવ માતા દશે દશાર્જુની બહેન પતિવ્રતા પદ્મિની એ ॥ ૧૩ ॥
 શીલવતી નામે શીલવ્રત ધારિણી ત્રિવિધે તેહને વંદીએ એ ॥
 નામ જપંતા પાતક જાયે દરિશણ દુરિત નિકંદીએ એ ॥ ૧૪ ॥
 નિષીધા નગરી નલહ નરિંદની દમયંતી તસ ગેહિની એ ॥
 સંકટ પડતાં શિયલ જ રાખ્યું, ત્રિભુવન કીર્તિ જેહની એ
 ॥ ૧૫ ॥ અનંગઅજીતા જગ જન પૂજિતા પુષ્પચુલા ને

પ્રભાવતી એ ॥ વિશ્વ વિખ્યાતા કામિતદાતા સોળમી સતી
પદ્મવતી એ ॥ ૧૬ ॥ વીરે ભાખી શાસ્ત્રે સાખી ઉદયરત્ન
ભાખે મુદા એ: વહાણું વાતાં જે નર ભણુશે તે લહેશે સુખ
સંપદા એ ॥ ૧૭ ॥

*

*

*

卐 શ્રી માણિભદ્રજીનો છંદ 卐

(રાગ-ચૌયાઈ)

શ્રી માણિભદ્ર સદા સ્મરો, ઉર ખીચમેં ધ્યાન અખંડ ધરો;
જખીયાં સહુ જય જયકાર કરે, ભજ્યા સહુ નિત્ય ભંડાર
ભરે ॥ ૧ ॥ જે કુશલ કરે નામ લીયાં, આણુંદ કરે દેવ
આશકીયાં; સૌભાગ્ય વધે જગ સહસ ગુણો, દિલ સેવ્યાં પ્રભુ
દે જસ દુણો. ॥ ૨ ॥ અરિયણ સહુ અળગા ભાગે, વિરૂઆ
વૈરી જન પાય લગે; સંકટ સોગ વિયોગ હરે, ઉણવેલા
આય સહાય કરે ॥ ૩ ॥ ભૂત ભયંકર સિંહ ભાગે, જક્ષ
જોગણ સાયણ નવિ લાગે; વાય ચોરાસી જય વહિલા,
લખમી સહુ આય મિત્રે પહેલી ॥ ૪ ॥ ગુડ પાપડીયા ગુર-
વાર દિને, લાપસીઆ લાડુ દીઓ ઇણને; ધૂપ દીપ અખંડ
નૈવેદ્ય ધરો, આઠમ દિન પૂજા અવશ્ય કરો ॥ ૫ ॥ જેને
દિન પ્રતિ જપ સદા, તસ સુપનાંતરે પ્રત્યક્ષ તદા; જખીયાં
સહુ જાવે આપદા, કોઈ મણા ઘરે રહે ન કદા ॥ ૬ ॥ મેં
મત સારં મોજ મૈજ કીયો, ગુણ સિંધુ જિર્યો તુમ ગુણ
ભર્યો; દીનાનાથ સુદયાજ કરો, શિર ઉપર હાથ દીયાં જ
પરો ॥ ૭ ॥ ભવિયણ જે ભાવે ભજસી, કારજ સિદ્ધ સહી
કરસી; પૂજ્ય પુત્રવધે દૂણા, કીણ વાતે કદિ નહિ રહે ઉણા
॥ ૮ ॥ શ્રી માણિભદ્રજી મનમેં ધ્યાવો, સુખ સંપત્તિ ખંડુ
વેગે પાવે; લક્ષ્મી કીર્તિ વળી આપ લહે, શિવ કીર્તિ મુનિ
ઇમ સુજસ કહે ॥ ૯ ॥

સ્વાધ્યાય પદ (સજ્જાયા)

(રાગ-ગૌણીવ જન તો)

જૈન જીવન તેહને કહીએ, વિધ મૈત્રી ધરતા રે
શિવં અસ્તુ સર્વ જગતઃ શાસ્ત્રં વાક્ય વદતા રે. જૈન ૧
યાવર જીવની યતના પાત્રે, ત્રસની રક્ષા કરતા રે,
ન્યાત જાતનો ભેદ મૂકીને, માંદાની માવજત વરતા રે. જૈન ૨
અપંગ માનવ પશુ પંખીની, દયા દીલમાં ધરતા રે,
પરદુઃખ દેખી દુઃખી થાતા, ન મૂકે દીલની ધીરતા રે. જૈન ૩
સત્ય સંગાથે સંબંધ રાખી, વદે વાણી નીરદભી રે,
સાત પ્રકારે ચોરી ના ત્યાગી, ન ત્યાગે તે નીરભાગી રે. જૈન ૪
પરનારીને ભગિની માને, સ્વનારી સંતોષી રે,
જે પરનારીથી રાચેમાચે, શ્વાન જીવનના દોષી રે. જૈન ૫
પરપુરુષને ખંધુ માનતી, પત્નીની સેવા કરતી રે,
ટાપ ટીપને કટાક્ષ વાદો, પત્નીને ચરણે ધરતી રે. જૈન ૬
રાજ્ય નીતિ ને વ્યવહાર નીતિ, ધર્મ નીતિના ધોરી રે,
ન કરે કોઈનો વિશ્વાસઘાત, ન કરે દાણની ચોરી રે. જૈન ૭
એ ત્રણે નીતિ લક્ષમાં રાખી, કરે વેપાર કુલ યોગ્ય રે,
દ્રવ્યનું પ્રમાણ કરીને, ન રાખે અધિકું ભોગ્ય રે. જૈન ૮
અણુમત શ્રાવકના લઈ, પાત્રે સદ્ આચાર રે,
ધન્ય ધન્ય એ માનવ જીવન, સત્યાનંદ સુખકા રરે. જૈન ૯

ધર્મજન લક્ષણ સ્વાધ્યાય

(રાગ વૈષ્ણવ જન તો....)

ધર્મજન તો તેને કહોએ, સુખી સહુને ચાહે રે;
 દુઃખી દેખી દયા દિલની, મનથી કદી ન જાએ રે. ધ. ૧
 પાપી ઉપર પ્રેમ લાવીને, પોતાનો કરી માને રે;
 અવસર જોઈ ઉપદેશ કરી. ચઢાવે ગુણના સ્થાને રે. ધ. ૨
 પરપીડા કદી મને ન ધારે, ચહે જીવોની શાતા રે;
 પરધન પત્થર સમાન માને, પરનાર જેની માતા રે. ધ. ૩
 નિંદા નરકની ખાણ જ માને, ૧ શંશા પુણ્યનું ધામ રે;
 સોખત સંતની સદા ચાહતો, હૃદયે ન રાખે કામ રે. ધ. ૪
 વીતરાગ સાથે બહાલજ કરતો, ધરતો સોડહું ધ્યાન રે;
 સાડહું સોડહું રટના જેહને, પામી આતમ જ્ઞાન રે. ધ. ૫
 જન્મ જરા ને મૃત્યુ મારગ, ટાળતો આતમજ્ઞાની રે,
 ધર્મ ઢોંગ તજીને ચાલે, કર્મે પાછી પાની રે. ધ. ૬
 ન્યાત જાતનો લેદ લૂઢીને, મત પન્થે ન રાચે રે;
 આતમ ઇશ્વર એકજ સમજી, દયા દિલમાં ચાચે રે. ધ. ૭
 દયા જગતની જનની જાણી, દયા મોક્ષની વાટ રે
 દયા દિલમાં રાખી જેને. કરી કર્મની કાઠ રે. ધ. ૮
 ચંપક સાગર દયા ભાવમાં. સદા રમણતા રાખે રે;
 તર્યા જીવો તરતા જીવો, તરશે દયાની સાખે રે. ધ. ૯

: शुद्धि पत्रक :

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	६	जीवो	जीवः
३	७	सयमं	संयम
३	१६	धर्मः	धर्मः
३	१६	योगस्तं कथितं बुधैः	योगः स कथितो बुधैः
३	१७	निर्वृत्ति गुणः	निर्वृत्तिगुणम्
३	१७	सुरवी	सुखी
४	५	पुज्य	पूज्य
४	६	पटालङ्कार	पट्टालङ्कार
४	९	पुज्यानां	पूज्यानां
४	१०	विचार पुस्तिका रूपा	विचार रूपा पुस्तिका
४	१४	संवत्सरे	संवत्सरे
४	१८	धमे	धर्मे
४	२१	दार्मिकानां	दार्मिकानां
४	२३	सहासकृतः	सहासःकृतः
४	२३	तथापि	तथाऽपि
५	१	यत्सुराज्यं	यत्सुराज्यं
५	९	शैथिल्य	शैथिल्यं
५	२	भारतदेवताः	भारतदेवताः

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
५	४	प्राणय	प्राणीन
५	४	आश्रयमलमेहन्	आश्रयमलमेरन्
५	५	भाग	भाग्
५	१५	पूजा	पूजा
५	१४	सुतज्यं	सुतज्यं
५	१६	गौहवं	गौरवं
५	१६	दुर्दम्य	दुर्दम्य
५	१८	प्रवृति	प्रवृत्तिः
५	२०	कथाश्चित्	कथश्चित्
५	२०	महादुष्कहं	महादुष्करं
५	२४	पुस्तकस्य	पुस्तकस्य
६	१	ज्ञेया	ज्ञेया
६	२	दूरीकरणे	दूरीकरणे
६	६	षकुश	बकुश
६	६	निरीक्षणीयं	निरीक्षणीयः
६	९	मे	मे
६	७	अस्याकृतेः	अस्य कृतेः
६	१३	संशोधन	संशोधनं
६	१४	प्रसेदुः	प्रसेद
६	१८	लघु	लघु
७	११	आ दरी	आदरी
७	११	अेकदक्ष्ये	अेकदक्ष्ये
८	१७	गधु	गुधु

આ પુસ્તકનો ઉપયોગ કરનાર મુમુક્ષુઓએ શુદ્ધિ પત્રકથી સુધારીને ઉપયોગ કરવો.

—: શુદ્ધિ પત્રક :—

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૨	નામોનમ:	નમોનમ:
૧	૧૩	મુનિઓનાં	મુનિઓના
૧	૧૭	સંયમિયો	સંયમિઓ
૧	૧૯	”	”
૨	૧૪	દર્શનર્મા	દર્શનનાં
૨	૧૫	”	”
૩	૧૬	વ્રતકુશલ	વ્રતકુશીલ
૪	૧૫	કરે	કરે
૪	૧૮	વિનયના	વિનયની
૪	૨૪	નિર્દંબપણે	નિર્દંબપણે
૫	૨૩	મોક્ષ	મોક્ષ
૬	૫	પુણ્યકૃતાગ્ય	પુણ્યકૃતારથ
૬	૭	વિતિમિત્થાએ	વિતિગિમ્થાએ
૬	૧૨	ભવ	ભાવ
૬	૨૦	પૂર્વક	પૂર્વક
૭	૧૨	છેમેલ	છેલ
૭	૧૫	અગ્નિયા	અગ્નિયા
૯	૧	વેષે	વિષે
૯	૨	શિષ્યો	શિષ્યો
૯	૪	દર્શન	દર્શન
૯	૪	ચારિત્રના	ચારિત્રના

પૃષ્ઠ	પાંક્ત	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૯	૫	ખાતર જ	ખાતર જ
૯	૬	ભજવાતો	ભજવતો
૯	૬	સત્તિ	સચિત
૯	૧૧	ઝેળા	ઝેળા
૯	૧૬	સવથી	સવથી
૯	૧૭	પારસી	પારસી
૯	૧૮	નિષેધિકી	નિષેધિકી
૧૩	૧૪	પાળનારનો	પાળનારનો
૧૦	૧૫	અન તાનુઅંધી	અનંતાનુઅંધી
૧૦	૨૪	ડાંડારિક	ડાંડારિક
૧૧	૧૮	પાટલા	પોટલા
૧૧	૧૨	કહેવાય	કહેવાય
૧૧	૨૧	નવ	નૈવ
૧૨	૨	અધારામાં	અધારામાં
૧૨	૩	સભવ	સંભવતું
૧૨	૯	અક	એક
૧૨	૧૨	મોહકીયા	મોહકીયા
૧૨	૧૪	દસવાળી	દાસવાળી
૧૨	૧૯	સવથી	સર્વથી
૧૨	૨૪	પરપરીવાદિ	પરપરિવાદિ
૧૩	૩	લોકે	લોકે
૧૩	૨૦	વિષેધ	નિષેધ
૧૪	૨	અન્યાતરથી	અન્યાંતરથી
૧૪	૩	શિષ્યા	શિષ્ય !
૧૪	૧૮	અપ્યં	અપ્યં

પૃષ્ઠ	પાંક્તિ	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૧૪	૧૮	વિલમ્મ	વિલમ્મા
૧૪	૧૯	પરમખ્યાણં	પરમખ્યાણં
૧૫	૫	સીમંધર	સીમંધરા
૧૬	૬	દાકડે	દોકડે
૧૬	૬	શુલ	શૂલ
૧૬	૨૪	ગ્રહી	ગૃહી
૧૬	૨૪	માધિકા	માધિયા
૧૬	૨૪	કુચુરુપદ	કુચુરુમદ
૧૭	૪	શાસનથી	શાસનની
૧૭	૭	ખન્ડ	ખેન્ડ
૧૭	૮	છે	છે કે
૧૭	૧૫	પોતાને	પોત
૧૯	૬	સર્થ	સર્પ
૧૯	૬	અગ્નિ	અગ્નિ
૨૦	૪	સ્વશરીને	સ્વશરીરને
૨૦	૧૯	કુંડલનું	કુંડલના
૨૦	૧૯	સાન	સાત
૨૧	૫	ક્ષેત્રે	ક્ષેત્રો
૨૧	૧૦	પવતો	પર્વતો
૨૧	૧૬	અગ્નિ	અગ્નિ
૨૨	૧૨	રૂપ	×
૨૨	૧૮	છતાં	અને
૨૩	૮	જંઝાવતો	જંઝાવાતો
૨૪	૨	વાગ	વાગૂ
૨૪	૬	આભૂષણતા	આભૂષણના

: ૧૦૯ :

પૃષ્ઠ	પાંક્તિ	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૨૪	૨૦	હૃદયમાં	હૃદયમાં
૨૫	૫	આક્રોયાદિ	આક્રોષાદિ
૨૫	૨૦	પાત્રાદિ	પાત્રાદિ
૨૬	૫	ગૃહણુ	ગૃહણુ
૨૬	૯	અનાચર	અનાચાર
૨૭	૧૫	નિદે	નિંદે
૨૮	૭	સસારરૂપ	સંસારરૂપ
૨૮	૧૨	સુગંધાદિકથી	સુગંધાદિકથી
૨૯	૭	ખીજ	ખીજ
૨૯	૧૨	સન્માર્ગ	સન્માર્ગ
૨૯	૨૧	વિરવામાં	વિચરવામાં
૨૯	૨૩	સર્વ	સર્વ
૩૦	૧૧	ખીજો	ખીજ
૩૨	૨૦	અપ્રતપ	અપ્રમત
૩૪	૪	ધરતી	ધરતો
૩૪	૧૪	થાંબો	થાંબે
૩૫	૯	ખાટા	ખારા
૩૫	૨૦	દેવગુરુ	દેવગુરુસુ
૩૫	૨૦	સુદૃષ	દૃષ
૩૬	૨૪	ધણી	ધણી
૩૭	૬	પખી	પંખી
૩૭	૨૧	અવિતત્વ	અવિતથ
૪૧	૧૪	સંયમ	સંયમ
૪૧	૨૩	થાય	થાથ
૪૨	૧૦	ધરાય	ધરાયો

પૃષ્ઠ	પાંક્તિ	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૪૨	૧૧	સાહીસ	સાહીય
૪૨	૧૬	મૃતવાદ	મૃષાવાદ
૪૩	૪	સેવ	સેવ-
૪૩	૫	અનુમોદ્યુ'	અનુમોદ્યુ'
૪૩	૧૫	ગર્ભિન	ગર્ભિત
૪૩	૨૦	જુઠા	જુડી
૪૩	૨૨	લેખસે	ભેખસે
૪૪	૩	સદ્ગુર	સદ્ગુર
૪૪	૧૨	દેખો ભાષ. ૧ બચન રાખે કાય દઢ રાખે મિટે ન મન અપલાષ;	
૪૪	૧૪	કથન	કથન
૪૪	૧૭	વખાતે	વખાણે
૪૪	૧૮	સાથે	સાધે
૪૫	૫	મોતે	મોહે
૪૫	૭	અન્ન	અન્ન
૪૫	૧૧	ગહિતે	ગહિતે
૪૫	૨૦	નવ્ય	નવિ
૪૫	૨૧	સ્થાવરની	સ્થાવરની
૪૬	૨	જામી	જાગી
૪૬	૧૧	દેવતો કહે યા વિષ ચન્દ્ર મેં	દેવચન્દ્ર કહે યા વિષતોમેં
૪૬	૧૬	ભવ	લવ
૪૮	૧૧	જલ	જળ
૪૮	૧૨	ઉનકું	યાકું
૪૮	૧૨	ધ્યાવે	ધાવે

પૃષ્ઠ	પાંદિત	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૪૮	૧૫	પથયિસે	પર્યાયસ
૪૮	૧૮	જયું	જયું
૫૦	૧૦	તણે	તીણે
૫૦	૧૨	છટી	છટી
૫૦	૧૬	સવે	સર્વે
૫૦	૧૭	આપ	આપ
૫૧	૩	પું હી	પું હી
૫૧	૪	પું હીજ	પુ હીજ
૫૧	૭	મનેં	મને
૫૧	૧૫	દીઠે	દીઠો
૫૨	૩	મહામણ્ડળ	મહીમણ્ડળ
૫૨	૪	લચ્છા	લચ્છો
૫૨	૧૦	તોયં	તોયં
૫૨	૧૩	સુમહપ્યં	સુમહપ્યં
૫૨	૨૩	અત્યત	અત્યંત
૫૩	૬	શૈણી	શૈલી
૬૧	૩	હા	હો
૬૧	૧૯	ધન	ધન
૬૨	૨૦	જ્ઞાનધર	જ્ઞાનધર
૬૪	૫	ધંટમાં	ધટમાં
૬૫	૧૪	ચોંટાડવું	ચોંટાડવું
૬૫	૧૯	પૂવકને	પૂર્વકને
૬૫	૨૫	પહિલોક	પહલોક
૬૭	૧૩	સ્ર	સ્રી
૬૭	૨૩	સદાચારી	સદાચારી

પૃષ્ઠ	પંકિત	અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ
૬૮	૧૩	કરવે	કરવે
૬૯	૩	લવતી	લવતી
૬૯	૩	પામે,	પામે;
૭૦	૧૭	અન્યયથી	અન્યાયથી
૭૧	૨	સસારમાં	સંસારમાં
૭૧	૪	ભાંગાતું	ભાંગાતું
૭૩	૧૧	બંધ	બંધ
૭૩	૧૮	રહે	રાહે
૭૪	૧૬	ભાડ	ભાંડ
૭૪	૨૨	સત્પુ ષ	સત્પુરુષ
૭૫	૧૩	બેરી	બૌરી
૭૬	૧૯	એમને	એને
૭૬	૨૫	વસ્ત્ર	વસ્ત્ર
૭૭	૧૫	અને	બને
૭૮	૨	દુર્ગંધ	દુર્મંધ
૭૮	૨૬	સંતાન	સંતાનાથે
૭૯	૧૧	નિવેષ	નિવેષ
૮૦	૭	ભાંડારના	ભાંડનારના
૮૪	૧૬	કર્મેન્દ્રિય	કર્મેન્દ્રિય
૮૫	૧૩	તથા	તથા
૮૬	૧૪	તેનાં	તેમાં
૯૨	૧૮	સંબંધ	સંબંધ
૯૩	૨	ધૂતે	ધૂતે
૯૩	૫	પ્રાણજીને	પ્રાણજીને
૯૩	૫	સંપી	સાંપી

આનન્દ માન સદ્ગતું, ચંપકની સુગંધ લેવામાં;

અહં ત્યાગી તુજને આલેખ, ખરો ગુણ પ્રભુની સેવામાં .૧

મહુપુરી (મહુવા) શ્રી મહાવીર

